

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

**Az Ószövetség és
az Újszövetség „istenképe”**

**Előadás az európai
evangélikus egyházak
konferenciáján**

Pályám kezdete

**A felvilágosodás alkonya
– az irracionális hajnala?**

A főváros peremén

69

1993/2

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázatok magatokra és az egész nyájra...

†Dr. Urbán Ernő: Krisztus győz! 41

Tanuljuk a Krisztust!

Az Ószövetség és az Újszövetség „istenképe”
– Ferenczy Zoltán – 43
Bocsánat: még egyszer Drewermannról – Gémes István – 44
FIATALOK HANGJA
Meditáció András napján – Vető András teológus – 45
Mondanivalónk van Neked, Uram!
– Hecker Róbert methodista lelkész – 46

Evangélikusok a nagyvilágban

Dieter Knall püspök (Ausztria): Előadás az európai evangélikus
egyházak konferenciáján 47

Kitekintés az ökumené világába

Egyházi Világhíradó – D. dr. Nagy Gyula – 49

Lelkész – szemmel

Könyv az igehirdetésről – Széll Bulcsu – 51

PÁLYÁM KEZDETE

Néhány gondolat segédlelkézi szolgálatom első
hónapjairól – Ifj. Cselovszky Ferenc – 52

Első evezőcsapásaim az Egyház hajójában
– Kovács László – 53

„Fremd und doch zuhause” – Gémes Pál – 54

Gondolatok a Lelkipásztor 1992. évi évfolyamáról
– Rédey Pál – 56

A felvilágosodás alkonya – az irracionizmus hajnala?
– Sárkányiné Horváth Erzsébet – 57

Tanít az egyháztörténet

Szűcs Sándorra emlékezünk – Pröhle Henrik – 59

Eretnek hittanórák (vers) – Hárs Ernő – 59

Urbán Ernőre való emlékezés kapcsán – H.K. – 60

PÁLYÁM EMLÉKEZETE

D. dr. Nagy Gyula: Egyház a keresztt alatt – Elindulásom
Krisztus szolgálatában: 1918-1950 – 60

A teológia szomszédságában

Értelmileg sérült gyermekek hitoktatásának kérdései és
gondjai az evangélikus egyház intézményeiben
– Csizmazia Sándor – 64

Gömöry József: Biosz vagy Dzoé?! – A filológia haszna – 65

Fórum

A II. féldőben – Deme Zoltán – 67

Evangélikus énekeskönyv, 2002 (?) – II. rész
– Ferenczi Ilona – 68

Senki titeket meg ne tévesszen 69

Az igehirdető műhelye

Böjt második vasámapja – Smidéliusz Zoltán – 70

Böjt harmadik vasámapja – Gáncs Aladár – 71

Böjt negyedik vasámapja – Káposzta Lajos – 71

Böjt ötödik vasámapja – Szalay Tamás – 72

Virágvasámap – Detre János – 72

Nagycsütörtök – Fehér Károly – 73

Nagypéntek ünnepe – Sárkányiné Horváth Erzsébet – 74

Húsvét első ünnepe – Székely Imre – 75

Húsvét második ünnepe – Csizmazia Sándor – 76

Gyülekezeti szolgálat – lelkési közélet

A főváros peremén – A Vecsési Gyülekezet mindennapos
örömei és gondjai – Rezesy Miklós – 78

Kórházlátogatási tapasztalataim – Simonfay Ferenc – 79

Minket is érdekel, szívesen tanulunk... 80

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkési Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenschér Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1447 Budapest, Pf.: 500.

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

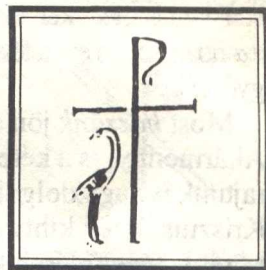
Készült a **do-mystic**® Stúdió gondozásával. 93-2.

Előfizetési díj: havi 120,- Ft, fél évre: 720,- Ft, egy évre: 1440,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 7 DM.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

† DR. URBÁN ERNŐ:

Krisztus győz!

És mi vagyunk bizonyosságai mindazoknak, amiket mind a zsidóknak tartományában, mind Jeruzsálemben cselekedett; akit megölének, főra feszítvén. ezt az Isten feltámasztá harmadnapon; és megadá, hogy ő megjelenjék nyilván. Nem az egész népnek, hanem az Istentől eleve választott bizonyosságoknak, nekünk, kik együtt ettünk és együtt ittunk ő vele, minekutána feltámadott halottaiból. *Ap. Csel. 10,39-41.*

Húsvét a legtitokzatosabb ünnepünk. nem is tudjuk, hogy mit kezdjünk vele. *Jézus feltámadott!* Ez a húsvéti híradás alaposan zavarba ejt. Az első keresztyének számára boldog bizonyosság volt, nekünk azonban komoly fejtörést okoz. Ezt a kínos helyzetet azzal szoktuk leplezni, hogy szép gondolatokkal próbáljuk érthetővé tenni ezt a csodás eseményt. A természet tavaszi megújulását jelképezi húsvét. Azonban bármennyire kiszínezzük is magunknak a kikelet elbűvölő szépségét, érezzük, hogy ez csak szájalmas tapogatózás. Így a közelébe sem jutunk húsvét titkának. Sokszor vigasztalgatni szoktuk magunkat húsvétal. Lám – Jézus sem maradt a sírnak a foglya. A gyászra, bánatra elkövetkezett húsvét öröme. Borúra derű jön. Minden nyomorúság véget ér és minden előbb-utóbb jóra fordul. Akármennyire szeretnénk is bízni ebben, mégis érezzük, hogy sovány vigasz ez. Vérszegény, ügyefogyott bátorítás. Ez lett volna az apostolok diadalmas üzenete, amit belekiáltottak a világba? Ez a lapos közhely rázta volna meg alapjaiban a világot és kavarta volna fel fenekestül a lelkek mélyét?

Hallani jól halljuk húsvét híradását: **Krisztus győzött!** *Jézus él és meghalt a halál!* Ez a szédítően hatalmas üzenet kételkedést vált ki szívünkben. Merő álmodozás és költészet arról beszélni, hogy vége a halál rettentésének, megtört a bűn basáskodása, megfordult nyomorúságos sorsunk. Szép, szép mindez, de a tények mást mondanak. A sír ásító toroka egyik szerettünket a másik után nyeli el és ki tudja, milyen hamar kerül ránk a sor. Azután ki beszélhet a bűn zsarnokságának megszűnéséről? Aki nyitott szemmel né-

zi az életet, soha szemérmetlenebb tombolását nem láthatta a bűnnek, mint ma. Az önzés, a gyűlölet, az érzékiesség és társai borítják el az életet. Hát még ha *magunkba* nézünk! Próbáljuk csak meg egyszer, hogy halálosan komolyan vesszük Isten tíz parancsolatát. Mennyi ellenállás, tiltakozás, sőt lázadás tör elő szívünk mélyéből Isten akarata ellen. Az egyre növekvő nyomorúság és szegénység pedig csúfot úz egyenesen húsvét üzenetéből.

Minden, ami csak körülvesz minket, amit megismerünk világunkból és magunkból, mindez *ellene mond* a húsvéti eseménynek! A mi világunkban, a mostani életben egyszerűen nincs hely húsvét számára! Ezt a tapasztalatot megerősíti az *evangélium* is. Húsvét eseménye valami teljesen új dolog! Semmihez nem fogható! Ezért nem tudjuk megérteni sem. Felülmúlja értelmünket. Húsvétkor az történt, hogy új világ, egészen más világ, *Isten világa* jelent meg ebben a mi régi világunkban. Arra figyelmeztet ünnepünk: ember! nézz ide! és lásd meg, hogy itt az újélet! Eljött, hogy a tied is legyen.

Azért nem tudott eddig ennek az új világnak a híre szívünkhöz férközni, mert el voltunk telve magunkkal és beletörődtünk sorsunkba. Azért rendítette meg Isten ezzel a *válsággal* a világot, hogy elforduljunk tőle és az érkező új világhoz forduljunk. Azért ér annyi csalódás, kiábrándulás minket, hogy alkalmassá váljunk Isten világának fogadására.

Isten új világa érkezett meg Krisztus győzelmében. Az élet tört elő a halálon keresztül. **Győzelem!** Nem újság ez a híradás? Mennyire elszoktunk az ilyen diadalmas hangtól fáradt, csüggedt, letört korunkban. Amikor emberek, vagy eszmék győznek is, csak ideig-óráig tartó és meg van a keserves bójtje annak. A mi erőnkben nem futja ilyen győzelmes, minden akadályon keresztül törő életre. Még legnagyobb erőfeszíté-

sünkben is meg kell torpannunk a halál előtt. Krisztus azonban éppen ezt a félelmetes ősellenségünket, a halált győzte le.

Most *hozzánk* jön ennek a győzelemnek a híre! Akármennyi is a kételyünk, a bizalmatlanságunk, rajtunk is nagy dolgokat akar művelni a győzelmes Krisztus. Isten kihív minket gondjaink, szomorúságunk, tépelődéseink barlangjából a maga szabad ege alá. Ünnepet készít számunkra, szívből fakadó vidámat, örömtől repesőt! Azt kiáltja húsvétkor felénk: hagyjatok fel már a kínlódással. Magatok úgy sem tudjátok megfordítani sorsotokat, nem tudjátok kiverekedni a jövődőt. Bízzátok magatokat rám, hiszen *én már mindent megtettem éretetek!*

Az élő Isten eljött közénk emberi testben, a názáreti Jézusban, hogy *megváltson* minket. Húsvét a bizonyossága, hogy ez elvégeztetett. *Húsvétkor nyilvánvaló lesz az, ami nagypénteken történt. Krisztus győzelme.* Húsvétkor megvilágosodik Jézus egész élete előttünk. Azért jött el, hogy hadat üzenjen és harcba szálljon ellenségeinkkel, akik megrontják életünket és kárhosszal fenyegetnek. Krisztus összecsapott a bűnnel, a nyomorúsággal, a sötétség hatalmaival és keserves harcban porba döntötte őket. Krisztus győzelme azt jelenti, hogy immár többé semmi sincsen sem égen, sem földön – **ellenünkre**. Minden **érettünk** van és a javunkat szolgálja. Krisztus győzelmével az egész világ megváltozott.

Húsvét *előtt* oly sok minden, sőt minden vesztünkre tört. A bűn hadifoglyai voltunk, akik számára nem nyílt rabságukból menekvés, akik a bűn parancsait hajtották végre kénytelen-kelletlen. Bűnünk pedig nyakunkba zúdította a nyomorúság, a szenvedés, a betegség seregét. Hiába próbáltunk szabadulni, egyre mélyebben belebonyolódtunk az ördög hálójába. De mindez csak **volt**. Azóta Krisztus **győzött**. Most Krisztus a szabadító.

Húsvét *előtt* hiányzott a világból az Isten! Látzólag midnen megvolt, a vallás is virult, sok volt a jószándék, a nemes igyekezet. Valójában hiányzott azonban a legfőbb: maga az élő Isten. Ezért nem volt értelme az életnek, hiányzott az igazi szeretet, élő reménység nélkül szükkölködtünk. Húsvét előtt Isten nélküli világban tengődtünk. De mindez csak **volt**. Most Krisztus a győző. Nyitva az út Isten kegyelmének királyi székéhez, sőt az élő Isten édesatyai szívéhez! Összetört minden akadály, ami eltorlaszolta az utat Isten között és közöttünk.

Húsvét *előtt* mihez csak fogott az ember, átokká vált. Minden erővel törekedett a jóra és lett belőle önelégült, elbizakodott, felfuvalkodott fariezus,

aki Isten Fiát keresztre feszíti. Dolgozni, alkotni akart az ember, a természetet igájába hajtani – Isten nélkül: és a Mammon rabszolgája lett az ember, a guruló aranyat lázasan kergető ember. Az életet akarta élvezni – Isten nélkül: és eléje lépett a halál és csak a mámorba tudott előle menekülni; a vére, a szenvedélye által rángatott báb lett az ember. Húsvét *előtt* ez a valóság. De mind ez csak: **volt**. Hála Istennek, hogy csak **volt**! Azelőtt a *halálra* éltünk. Most Krisztus győzelmében miénk az *élet*. Itt az új világ, a küszöbön az Isten királysága.

Minél odaadóbban figyelünk húsvét üzenetére, annál hatalmasabb lesz előttünk *Krisztus* győzelme, annál jobban eltörlődik mindaz, amit mi tenni tudunk és amire képesek vagyunk. De ilyenkor újra, még erősebben támad fel szívünkben a kétely, hogy hátha nem igaz ez a húsvéti hír? Mi köze van a kézzelfogható életnek ehhez a csodához? Mi látszik meg *Krisztus* győzelméből a hétköznapi forgatagában? Világért sem szabad elnyomnunk ezeket a nyugtalanító kérdéseket és nem szabad ábrándokkal áztatnunk magunkat. Csak akkor nyílik fel előttünk *Krisztus* győzelmének a valósága, ha nyakig benne vagyunk a *nyugtalanosságban* amiatt, hogy olyan *elrejtett* ez a húsvéti győzelem.

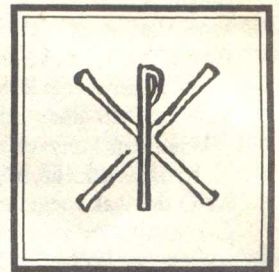
Szentigénk is nyomatékosan tudtukra adja, hogy ez a győzelem nem szemmel látható. „*Nem az egész népnek*” szól, úgy, hogy mindenki hozzáférhet. „*Hanem az Istentől eleve választott bizonyosságoknak*” adatott. Isten előtt nincsen demokrácia. Nem mindenki részesül egyformán ajándékaiban. **A feltámadást csak a hívő ember veheti észre**, titokzatos, ésszel fel nem érhető valóságában. Aki nem hisz, az tanácstalanul, zavarodottan hanykódik-vetődik a vélemények sokféleségében, a magyarázatok erőlködésében. *Annyid van Isten világából, amennyire hiszel az evangéliumban*. Aki hisz az élő *Krisztusban*, az előtt feltárul győzelmének csodája. Magunktól vagyunk vagyunk Isten dolgainak meglátására. Engedjük, hogy Isten számunkra is valóra váltsa igéjét azáltal, hogy meghalljuk és szívünkbe zárjuk ezt az *igét*.

Isten bizonyosságát adta az új életnek, a győzelemnek a tanítványok előtt. Hallgassunk ezekre a tanúkra. Megszólalnak: láttuk Őt, „*együtt is ettünk vele*.” Ne csak elhigyük szavukat, de *higgyünk* általa az élő Istenben és a húsvéti győzelem a miénk lesz.

*

Ex az igehirdetés a Krisztus hatalmában c. prédikációs kötetben olvasható (49 kk. Bp. 1937) Húsvét 2. napja epistola textusának alapján. A szerzőről lásd a Tanít az egyháztörténet című rovatunkban közölt adatokat.

TANULJUK A KRISZTUST

AZ ÓSZÖVETSÉG ÉS ÚJSZÖVETSÉG „ISTENKÉPE”

Előjáróban:

1. Fel kell számolnunk minden vulgáris teológiai szemléletet az Ó- és Újszövetség között.
2. Ugyanakkor nem szabad lekicsinyelni a Szentírás két része között ténylegesen meglévő feszültséget, ami gondolkodóba ejti az olvasókat.

I.

Amikor az Ószövetség és Újszövetség elválaszthatatlan egységét hangsúlyozzuk; amikor arról beszélünk, hogy a kettő között sem eltérés, sem fokozati különbség nincs, látnunk kell azt a *sajátos mondanivalót* is, amelyet az Ószövetség hordoz. Van az Ószövetségnek olyan üzenete, amellyel az Újszövetség számol. A Kinyilatkoztatásnak az a teremtséssel kezdődő szakasza, melyről az Ószövetség beszél, előfeltétele az Újszövetség Kinyilatkoztatásának.

Az Ószövetség könyvei különböző időkben keletkeztek. Megállapítható, hogy szerzőik különféle forrásokat használtak fel. Vannak a közlések között történeti, tanító, oktató és prófétai részek. Számolnunk kell tehát az irodalmi műfajok sokféleségével is. Az a törekvés, amely az ószövetségi Kinyilatkoztatás Istenének egy rendszerezett Isten-„képben”, Isten-„fogalomban”, Isten-„szemléletben” való összefoglalását próbálja meghatározni, nem vezet eredményhez.

E megállapítás mellett hangsúlyozni kell az Ószövetségi könyvek két jellegzetességét:

Az egyik az, hogy Izrael népének, Ábrahám leszármazottainak hivatalos vallási könyvei az Ószövetség iratai.

A másik az, hogy mindvégig ugyanaz az Isten szól meg az írásokban, aki Ábrahámot megszólította, akinek közösségi tiszteletét Mózes szervezte meg. Ez az Isten, *JAHWE*, a nép nemzeti Istene. Ugyanakkor ő a Mindenség teremtője és Ura.

Biblikus teológiai szempontból figyelve Istennek az Ószövetségben magáról adott Kinyilatkoztatását, a teljesség igénye nélkül, számolva a különböző szemléletek lehetőségével, a következőket emelhetjük ki:

1. Isten az egyetlen Isten. Rajta kívül nincs más Isten! Az egyistenhit az egyetlen Isten elismerése és tisztelete. Mindazoknak a lényeknek, létezőknek egyidejű tagadása, akiket a többistenhit tisztelt.

Izrael körében az egyistenhit csak egészen lassan, sok nehézség árán, kemény küzdelmek során, állandó feszültségben alakult ki. Kezdetben a napi vallásosságot a sokistenhit jellemezte. Elismerték az egy Istent. De nem tagadták meg más istenek létezését sem.

2. Isten világfeletti, transcendens. *JAHWE* transcendenciája különféle formában nyilatkozott meg az idők folyamán. Ezen a ponton is észre lehet venni hangsúlyvál-

tozást, fejlődést, szemléletváltást. Mondhatnánk is így: új igazságok felismerését.

Isten transcendenciája volt az Ószövetségnek a környező népek vallásaitól leginkább eltérő tanítása. Az ószövetségi teológusok álláspontja ebben a kérdésben teljesen egyöntetű: *a jahwizmust nem lehet levezeteni más vallásokból*. Izrael Isten ismeretében élt, mert Isten megismertette magát népével.

3. Isten személyes létező. Izraelben annyira mély gyökeret vert Isten Kinyilatkoztatása, hogy soha fel sem vetődött, hogy Istent ne személyként, hanem valami végtelennek vagy a „létnek” gondolják el. Izraelben Isten kezdettől fogva személyként nyilatkozott meg, aki beszél, rendelkezik. Olyan mértékben birtokolja az életét, mint senki más.

4. Az Ószövetség erőteljesen hangsúlyozza az Isten és ember közötti különbséget. Isten szellem. Az ember hús, törékeny, mulandó, mint a fű. Ez a különbség olyan mélyreható, hogy az ember mindig hamisan értelmezi. Meglátja Istenben a hatalmas erőt, de nem veszi észre Isten szíve gyöngédségét, hűségét. Isten szentségében csak áthidalhatatlan távolságot lát, mint azt Ézsaiás megtapasztalta a Szenttel való találkozásakor. Isten transcendenciája az oka annak, hogy Ő egyszerre a „Fölség” és az, aki a megtört és megalázott emberrel együttérez, segíti és gyógyíttatja.

5. Isten az „EGÉSZEN MÁR”. Viselkedés, magatartása legmeghitebb cselekedetei formájában fejeződik ki. Kezével mintázza az anyagot, amelyből az embert alkotja. Rácsukja Noéra a bárka ajtaját, hogy biztos legyen benne: egyetlen lakója sem vész el. Kezében tartja a mindenséget. Ugyanakkor az aprócska Izraelhez úgy ragaszkodik, mint a szőlőszőlő, mint gyöngéd apa és meleg szívű édesanya.

Naív antropomorfizmusok ezek? Mélyrehatóan kifejezik az igaz Isten egy lényeges vonását. Ő, aki az embert maga képére teremtette, arra is képes, hogy önmagát az emberi magatartásokon át nyilatkoztassa ki.

6. *JAHWE* a messiási kor Királyában megváltott népének új életet ígért. Az egész történelmet az egyetemleges megújuláshoz vezeti. Akkor *JAHWE* Országá teljesen láthatóvá válik. Uralma nyilvánvalóvá lesz. Igazságos ítéletet tart. Befelezi a megváltás munkáját. Isten és ember közössége tökéletes, végleges formát kap.

II.

Az Újszövetség az Ószövetségre épül. Ennek bizonyítéka, hogy az Ószövetségnek Istenről alkotott „képe” az Újszövetségben megőrződött.

A gnosztikusok, főleg Markion által tanított ellentét az Ó- és Újszövetség között hamis tanítás, eltérés az igazságtól. Az a megfogalmazás, amely szerint az Ószövetség az igazság, az Újszövetség a szeretet Istenét hirdeti, a valóság leegyszerűsítésén alapul, biblikus teológiai alapja nincs. A népi kegyesség

megnyilatkozása. A Kijelentés helyes értelmezésében az Ószövetséget az Újszövetség betetőzi. A legvilágosabban ez a tény a Zsid 1,1 és következő verseiben szólal meg.

Az újszövetségi könyvek elárulják, hogy az apostoli igehirdetés éveiben állandóan bővült Krisztus titkának a megértése. A kanonikus könyvek ezt a megértett hitet hagyták ránk.

Krisztus titka az, hogy benne az Atya örök Fia emberré lett. Az Ő titkának megértése elvezette az apostolokat az Atya és Fiú egymáshoz való kapcsolatának meglátásához. Ezzel gyarapodott az Istenről és Istenről kapott Kinyilatkoztatás.

A Fiú nem kívülről szemléli Isten misztériumát. Beszélhet az Atya belső lényének megnyilatkozásairól. Ő a láthatatlan Isten képmása. Megjelenése Istent, az Atyát tükrözi. Csak Tőle kaphatunk választ arra a kérdésre: kicsoda Isten önmagában és a mi számunkra.

Az újszövetségi üdvtörténet a réginek a folytatása. Jézus semmit nem törölt el a régi Isten „kép”-ből. Ellenben tökéletesítette azt. Van valami új, addig ismeretlen az Újszövetségben. Az egy Istenben világosan felragyog az Atya, Fiú, Szentlélek. Az egy Isten Atyaként a világ felé fordult a Fiúban és a Szentlélekben. Jézus, amikor az Atyát mutatta meg, ugyanakkor a Szentleket is kinyilatkoztatta. A Szentháromság titka az újszövetségi Kinyilatkoztatás kiemelkedően fontos tartalma. Korunkban világosra a teológiai érdeklődés középpontjába került a Szentlélek személye és munkája.

1. *A szinoptikusok.* Ők rögzítették az apostoli igehirdetés jelentős részét. Jézus tanításából főleg az ragadta meg őket, hogy Isten az Ószövetségben előre jelzett uralmán keresztül nyilatkozik meg. Jézus személyében Isten Országáa érkezett el. Isten uralma nem zsamokság. Ő Atyaként közeledik az emberhez. Nagyvonalú. Gyermekeinek csak jót ad. Isten jelen van világunkban. Szabadulást, örömet, életet osztogat.

A szövetség Törvénye Jézus eljövételével beteljesedett. Isten arca abban ragyogott fel, hogy az Atya akaratát Jézus kiszabadította a számtalan emberi előírás gyötrelmet okozó szövetségéből.

2. *János írásaiban* a központi kérdés: Jézus Krisztus öröktől fogva Isten Fia, Aki megtestesült és a világba jött.

A Szentleket, Akiről már a szinoptikusok is tanusítják, hogy az Atya az Ő erejével vezeti Jézust, János személyes tulajdonságokkal ruházta fel a Vigasztalóról szólva. János írásaiban már a Szentháromság belső életének gazdagsága is elének tárul.

Krisztus eljövételével elkezdődött az ítélet. Aki Őt befogadja, az nem kerül ítéletre. Aki azonban elfordul Tőle, az magára vonja az ítéletet. Ez a krisztusi Kinyilatkoztatás egyik újdonsága. Olyan Isten befogadásához nem kellett volna Kinyilatkoztatás, aki a jót jutalmazza és a rosszat bünteti. Ez emberi igazságosság, nem isteni misztérium. Az ember a bűnnel kizárja magát annak a szeretetnek éltető hatásából, amely a létnek célt és értelmet ad.

3. *Pál apostol* az Ószövetség Istenről szóló tanításának minden lényeges elemét átveszi, de tovább fejleszti. Isten, Urunknak, Jézus Krisztusnak az Atyja, akit az emberiség bűne egyfelől haragra, másfelől könyörületre indít. E kettő, az ítélet és kegyelem paradox egységbe olvad a Keresztben.

Egy példa Pál ószövetségi szemléletére: A pusztai vándorlás nélkülözései között Mózes vizet fakasztott a kősziklából. Pál minden exegetikai aggályoskodás nélkül megállapítja: „Az a kőszikla pedig Krisztus volt.” Pál szerint már a pusztában is a Krisztusból táplálkozott a zsidó nép. Mindent Krisztusban, Krisztuson keresztül látott az apostol. Azt látta, ami az ószövetség embere számára ma is elképzelhetetlen! Egyoldalú szemlélet? Igen! De a mi számunkra ez az egyetlen lehetőség!

Isten szeretetének hatása nemcsak abban mutatkozik meg, hogy egyénileg átalakít bennünket, hanem abban is, hogy közösséget formál. A Szentlélek egy testté fogja össze azokat, akik Krisztust életük Urának elfogadják. A közösségben az egyén is hivatást kap. El kell jutnia a Krisztus mértéke szerinti nagyrúságra.

4. Az ősegyház többi kanonikus könyve ugyanazt a tanítást hangsúlyozza, közli Istenről, mint az evangéliumok és Pál iratai. De a hangsúly hol erre, hol arra kerül.

Az *ApCsel* főként azt hangsúlyozza, hogy Isten szerzője mindannak, amit Jézus élete jelent. Jézust Isten adta Izraelnek. Isten kente fel Szentlélekkel és erővel. Isten Szentlekkével munkálkodott az Evangéliumot hirdető apostolokban.

5. *A Jelenések könyve* Istent a Mindenség Uraként állítja az üldözött Egyház elé, Aki győzelmet ad a Báránynak és népének az Isten ellen forduló hatalmasságokkal, a sátánnal szemben. Az Ószövetségben a próféták ajkán megszólaló híradás Isten megváltó, mindeneket megújító szeretetéről beteljesedik. Az üdvösség története befejeződik.

SUMMÁZÁS:

A teológia Istenről kérdez, Istent keresi és Istenről beszél. Ha hallgatna Istenről, nem keresné Istent, nem lenne teológia. De hogyan beszélhetnénk Istenről anélkül, hogy tudnánk, ki ő? Csak azzal a feltételezéssel, hogy Isten nagyobb mindennél, amit Róla mondunk. Ha kimondunk Róla valamit, tudnunk kell hogy ő kimondhatatlan. Még arra sem vagyunk méltók, hogy nevét kimondjuk. Az az Isten, akit az ember fel tud fogni, meg tud érteni, nem Isten! Nem igazodik Isten a mi elképzeléseinkhez. Nekünk kell alkalmazkodnunk az Ő valóságához. „Nincs ember, aki méltó volna nagy neved kimondani” – írta Assisi Ferenc a Naphimnuszában.

A luteránus bibliaiszemlélet szerint a Szentírás teljes egészet alkot. A két Szövetség egysége abban van, hogy mindkettőt átfogja az isteni ige teljes tartalma: a Törvény és az Evangélium. E szemlélet szerint a Szentírás istenképe, istenfogalma nem válik szét valamilyen ószövetségi és újszövetségi Istenné.

A teljes Biblia Istene Jézus Krisztus Atyja. Krisztus Istennek a teljes Írásban magát kijelentő szava. Az Ószövetség nemcsak jövendő Krisztusról. Az Ószövetségben mindenütt Krisztus volt jelen. A Kereszten meghaló szeretet: az Isten istensége teljes fenségében, hatalmában, végtelenségében. Aki Jézust, a Máriától születettet nem ragadja meg, az Istent sem ragadhatja meg.

Jézus életével, halálával, feltámasztásával Isten teljességre vitte döntő nagy tettét. Mostmár minden ember odajárulhat hozzá. Krisztus személyében Isten felkínálja magát annak, aki be akarja Őt fogadni. A Jézushoz hitben való csatlakozás egyet jelent Isten megismerésével. A hitre jutó ember felfedezi Isten igazi arcát és eleven jelenlétét.

(A Pestmegyei Egyházmegye LMK ülésén

1992 szeptemberében elhangzott előadás vázlat.)

Ferenczy Zoltán ny. lelkész

Bocsánat: mégegyszer Drewermannról

Közvetlenül most hallottam először Drewermannról beszélni. Kb. ezer ember hallgatta 115 perces ezakt, szabad előadását (nyomdakész szöveg volt, talán egyik következő könyve számára?), a 16. századi *reformáció 450 év óta elszabotált megvalósításáról*.

Szerinte az „elkészt reformációt” három sürgős intézkedéssel lehetne behozni a katolicizmusnak:

a) *az egyházat és tanítását a FÉLELEMTŐL kell megszabadítani (Entängstigung).*

Honnan veszi az egyház a hatalmat, hogy fenyegetse, azaz állandó félelemben tartsa az embereket?

Az egyháznak el kell döntenie, hogy az embereket az élet igénlésére tanítja, vagy egyébként is létező félelmüket még csak növelje, s vele manipulálja őket.

Mit tesz az egyház, hogy végre a lelkek gyógyítását tanítsa és gyakorolja?

Mikor áll az egyház a bizalom vallása szolgálatába, a félelemmel való kereskedés helyett?

Mikor cáfolja meg végre az egyház Freud állítását, amely szerint az egyház nem más, mint „kollektív kényszerneurozisz”?

b) az egyházat és tanítását meg kell tisztítani a MORALIZÁLÁSTÓL (Entmoralisierung)

Újra át kell gondolni az eredendő bűnről szóló tanítást, mert bár azt soha igazán nem értettük, vele azonban mégis sok embert kergettünk bele a moralizálás karjaiba. Az újszülött első kérdése nem az, hogy mit tegyen, hogy jó legyen. Hanem az, hogy kibe vetheti bizalmát? A „jónak levés” hangzatos cél, de semmiképpen nem a keresztyénségé: Jézus még azt se engedte meg, hogy őt nevezzék jónak... Fekete-fehér, általánosítható moralizálásokkal nem megyünk semmire, főleg ma nem, amikor az élet folyamatai annyira összetettek és kuszáltak. Egyszerűen komolyan kell vennünk a tényt, hogy a századik juh TÉNYLEG elveszett és nem képes megtalálni a hazavezető utat. S ha mégis megtalálja őt az Isten, akkor ez nem más, mint eleven illusztráció ahhoz, hogy Isten felhozza az ő napját mind jókra, mind gonoszokra... Ez az irgalmasság viszont kiüti kezünkől a moralizálásnak még a lehetőségét is: Ne ítéljetek! (Mt 7,1) Mert a moralizálás csupán a külső embert tartja szem előtt, de semmit a belsőnek nyújtani nem tud. Inkább összezavarja vagy képmutatóvá teszi.

c) az egyházat és tanítását ki kell szabadítani az ELINTÉZMÉNYESÍTÉS béklyóiból (Entinstitutionalisierung)

A Schmalkaldeni Cikked idős, beteg Luthere még utolsó kísérletet tett, hogy a Rómától való kényszerű elszakadás ne váljék véglegessé. A pápa legyen minden keresztyének látható feje Rómában, – csak ne deo gratias! Mind a Mester, mind az Atya, mind a Rabbi megszólítást megtiltotta Jézus (Mt 23,8–12).

Semmilyen vallási igazságot nem lehet „hivatalból” garantálni, mert az nagyobb minden hivatalnál. Már pedig, ha a Hit-tani Kongregáció azt állítja, hogy az egyház tanítói hivatala „részes az isteni tudásnak”, akkor itt az intézmény elideologizálása veszélyével van dolgunk. Ám legyen a pápa az összeresztyénség látható feje, de ne állítsa, hogy Isten tette azzá. Sőt, lehet az apostolok utódja is, feltéve, hogy aszerint él, ahogy azok éltek (Husz János). Sürgősen le kell szoknunk az „istenti tudású Szentatyáról és tiszteletéről”. Még az ő hivatala sem garantálja az igazságot, tisztelet pedig csak annak jár.

d) Minden azonban belső ügy marad, amely az utca embe-

rét nem érdekli. Egészen addig, amíg – Luther módján! – le nem fordítjuk az ő nyelvére az üzenetet. S ebben az új nyelvben nincs helye a legmegszokottabb szavaknak sem, mint pl. kegyelem, keresz, bűn, istenfia. Nemcsak azért, mert ezek teljességgel hiányoznak a szekuláris szókincsből. Hanem azért, mert elfedik, eltakarják a tulajdonképpeni mondanivalót.

Javaslatok:

KEGYELEM. Mivel a szó leereszkedést, lesajnálást foglal magában, – ezt pedig a normális, mai gondolkodás elutasítja magától. Helyette visszafogadást, óvó kísérletet, szeretetteljes közeledést, megértést, akceptálást kell mondanunk.

KERESZT. Mögötte igazaságtalanságot, sőt mazochizmust érez a mai ember. Izsák feláldozását, mint az áldozati teológia előképét nem lehet mai embernek „megmagyarázni”, azaz úgy megnyitni, hogy a hite és cselekvése rugójává váljék. – Mért nem inkább Isten felénk kitárt két karjáról beszélünk (Rilke). Isten nem áldozta föl a fiát – micsoda abszurd, durva gondolat ez! – de amikor Jézusnak a mennyek királyságáról szóló, egzisztenciális üzenetét akarták tönkretenni, inkább maga ment a keresztre, hogy onnan is az Isten kitárt karját mutassa meg nagyon reálisan az embereknek.

BŰN. Reménytelenül a moralizálás egyik legfőbb kategóriájává lett, maradéktalanul törölni kell. Jobb az ember visszajára fordultságáról, rendeltetésétől való elidegenülésről beszélni (Tillich).

ISTEN FIA. El kell gondolkodtasson bennünket, hogy ezt a hellenista címét Jézusnak 2 ezer év óta a zsidóknak, 1200 év óta a muszlimoknak, ma pedig semmiféle vallás követőjének nem sikerült megmagyaráznunk! Hogy éppen ezen a ponton született a keresztyénség belül is a legtöbb babonás imádat, az még csak tetézi a bajt. – Ám, ha azt mondjuk, senki úgy még meg nem jelenítette az Istent, nem tette úgy az akaratát, nem közvetítette így a szeretetét, mint ez a Názáreti Jézus, – akkor tettük igazán szabaddá az utat az Isten felé. Jób is addig szenvedett, amíg tudós, teológus barátai „kínózták”. S felszabadult, amikor Isten beszélt közvetlenül vele (38–39. feje.) Ez az ISTE-NI KÖZVETLENSÉG Jézus Krisztus.

Sapienti sat.

Gémes István (NSZK)

FIATALOK HANGJA

Meditáció András napján

Ma András-nap van, és én Andrásként András-napi meditációval állok előttetek. Én állok itt, én vagyok András, de nem pusztán nárcizmusom vezet, hogy ezt ennyire hangsúlyozzam. azért beszélek róla ennyit, mert Nektek is mint Andrásoknak akarok elmondani valamit.

Hogy én András vagyok, ez világos, de hogyan mondhatom azt, hogy ti is azok vagytok?

Tudom, hogy kinek-kinek a maga neve szerepel a születési anyakönyvi kivonatában. Tudom azt is, hogy többen vannak itt, akiket nem Andrásnak kereszteltek, mint azok, akiket annak. De azt is tudom, hogy ezen a hivatalos nyilvántartáson kívül van egy másik nyilvántartás is: Istené. Isten nyilvántartásában pedig valamennyiünk neve mellett ott szerepel a szó: András. Hogyan merek ilyen merészet mondani? Hiszen nyilván nem én vezetem ezt a nyilvántartást, de még bepillantásom sincs abba!

Amikor arról beszélek, hogy Isten színe előtt valamennyien Andrások vagyunk, akkor a szó eredeti értelméből indulok ki. Ne vegyétek sznobizmusnak, se túlzott teologizálásnak, de a készülés során valóban elővettem a ThWNT-t, hogy nyomába eredjek az «anér, androsz» kifejezésnek. Ez a nagy szótár hat jelentést sorol fel a kifejezésre, amelyekből az András szó is ered:

1. Egy bizonyos foglalkozást üző (férfi) ember (pl.: asztalos, lakatos – amikor a magyar nyelvben már hozzá sem tesszük a jelzőhöz az odakívánkozó jelzett szót, vagyis nem mondjuk, hogy „asztalos ember” vagy „lakatos férfi”). Nem a nyelvtani nem az érdekes itt, hanem sokkal inkább a foglalkozás.

2. Ember – nem mesehős, mondai alak, túlvilági lény, nem manó, vagy törpe, nem óriás, nem superman, emberhatvány, Übermensch, nem ördög és nem angyal – mint ahogyan most sem az ördög Bandi, de nem is az Angyal Bandi, hanem Vető András áll előttetek –, nem tündér és nem boszorkány. Hanem ember. De nem is állat: ökör, szamár, tehén, víziló, elefánt a porcelánboltban, csodabogár vagy pillangó, nem hú kutya, de nem is Schweinehund. Hanem ember.

3. Férfi – nem nő, de ez csak a harmadik jelentés az antik görög nyelvben, sőt az Újszövetségben még ez a különbség is eltűnik: ott az egyenjogúság, „egyenkőtelességűség”, és az „egyenfelelőségűség” eltünteti a nemi határokat.*

4. Férfj – nem feleség, de az Újszövetségben: szerető férj, nem uralkodó:

5. Felnőtt – nem gyerek, nem kisfiú, nem kislány. Férfi és nő.

* A svéd nyelvben az ember: människa nőnemű! (Szerk.)

6. Teljes értékű férfi – nem eunuch, nem herélt, megcsonkított vagy önmagát megcsonkító ember, hanem Isten előtt az adottságoktól, képességektől, szépségtől, okosságtól, élesszeműségtől –fülűségtől, éleseszűségtől függetlenül egyaránt teljes értékű ember.

Ezek alapján hadd mondjam most ezt is nektek:

Hozzátok, most mint Andrásokhoz,

– teljes értékű, felnőtt, egyenjogú, egyenkötelességű, egyenfelelősségű, azonos foglalkozást űző emberekhez szólok.

Amikor József Attilánál ezt olvastam: „Légy, ami lennél: férfi”, erre gondolok. Így is mondhatnám: légy, ami lennél, ember. Légy, aminek Isten kigondolt, megformált. Nem törpe, ne óriás, ne ördög, de ne is angyal. Ne ügyifogyi, de nem is superman. Légy Isten képmása, hozzá hasonló.

Hogy ez pedig hogyan lehetséges, arra hadd olvassam fel Jn 1,35–43-at, amit helyetekről felállva hallgassatok meg!

*

Mit jelent embernek lenni? Ezt! Amit felolvastam: *meglátani és megszólítani, megtalálni és követni*. János meglátta Jézus Krisztust és megszólította András. Erre András és a másik tanítvány követni kezdte Jézus Krisztust. Jézus Krisztus meglátta követőit és megszólította őket, azt mondta nekik, hogy meglátanak majd valamit. Meg is látták, és tudták, hogy megtalálták a Messiást! Andrásból, a megszólítottból így lett megszólító, aki Péterhez, a testvéréhez sietett. Őt is meglátta Jézus Krisz-

tus, sőt benne nem a tagadót, a gyáva nyuszit, hanem az embert, amivé lesz: kősziklát.

Isten színe előtt embernek lenni, azt jelenti: meglátott, megtalált, megszólított, követésre hívott. Meglátott, úgy ahogy most vagyok és amivé lehetek. Megtalált, örömmel felkarolt, mint egy elveszettet, bárányt, drachmát, fiút, embert. Megszólított, mint akinek van füle a hallásra. Követésre hívott, hogy meglássam a testvérem úgy ahogy van és amivé lehet, hogy megtaláljam, örömmel felkaroljam, mint egy elveszettet, bárányt, drachmát, fiút, embert, hogy megszólítsam, mint akinek van füle a hallásra, hogy ő, a testvérem is kövesse őt: Jézus Krisztust, a testvéretem.

Így valósulhat meg az, hogy azzá legyünk, amik vagyunk: Istennel párbeszédre teremtett emberek. Hogy igaz lélekkel énekelhessük el újra meg újra:

||: *It's me, it's me, it's me, oh, Lord standing in the need of prayer.* ||

1. ||: *Not my father, not my mother, but it's me, oh, Lord standing in the need of prayer.* ||

2. ||: *Not my preacher, not teacher, but it's me, oh, Lord standing in the need of prayer.* ||

Amen!

Vető András
V. évf. teol. hallgató

Mondanivalónk van Neked, Uram!

A meditáció, mint az imádság mozgató ereje

New Age világunkban a meditáció fogalma határozottan gyanús-nak tűnik –különösen azok számára, akik buzgó imádkozókként ismernek. Valamiféle hamis keletre-nézést sejtenek mögötte, a misztika révületét, mely ellenőrizhetetlen utakra viszi el azt, aki gyakorolja. Ez a fajta félelem bizonyos fokig indokolt, mert a fogalom valóban leterhelt azáltal, hogy a különféle önmegváltást hirdető, újonnan hazánkba betörő, vallási köntösbe öltöztetett mozgalmak tanainak központi elemét képezi. Amikor – saját tapasztalataim alapján – a meditáció fontosságáról kívánom e sorok olvasóit meggyőzni, előre jelzem: a rendelkezésemre álló keretek csak nagyon vázlatos érvelést tesznek lehetővé.

Mit eredményez imám, egyáltalán: történik-e általa valami? – ez volt a kérdés, mely fokozatosan a meditáció felé fordította figyelmemet. Az imádságra buzdító áhitatos könyvek forgatása az imaharc szükségességére döbentett rá, de éppen ennek a tanításnak alkalmazása ébresztett rá arra is, hogy az alapprobléma nem ez. Abban igaza volt és van ezeknek a pietista szerzőknek, hogy az erőtlenségre, imádságok előzménye a komolytalan hobbivá silányult imaélet, és hogy a folyamatos önmegtágadás következetes harca az ima-küzdelem lényeges eleme. Minél inkább tartottam magam ehhez a lelki irányvonalhoz, annál féldoldalabbnak éreztem ezt a gyakorlatot; mintha a Jó Atya jelenlétét nekem kellene leküzdenem a földre – hozzá, egy szóval mintha csupán nekem kellene Érte harcolnom, és Ő nem is harcolna, illetve az én harcom függvényében harcolna értem. Ugyanakkor izgatott engem imám összeszedetlen, dekoncentrált volta, melyről azt gondoltam, hogy érzelmeim sekélyessége szolgál magyarázatul. Ezért kezdtem el a karizmatikus irodalom intenzív tanulmányozását, majd a misztikába belekapva sem szűnt hiányérzetem. Azt megértettem, hogy a „szabadítás öröme”, mely kézzelfogható csodatettekben megnyilvánulva az isteni szeretetben oldódik föl, éltető eleme a felszabadult imaéletnek. De: sehogysem tudtam természetesnek tartani – ezért aztán hamar elálltam tőle – azt az állandó szabadulás-bizonyosságot, mely hálára kellett volna hogy indítson akkor is, ha inkább sírni volt kedvem. Erősen hatalmában tartott a gondolat: ha ezt a fajta szabadulást nekem kell az imán keresztül a Jó Atyától kieroszakolnom – aminek aztán háttartalannul ürülhetek, mert végre elértem céloimat, és egyesültem Vele (nem inkább saját kívánságaim teljesültek?) – és nem ajándékba kapom, akkor inkább nem kérek belőle. Keresésem mostani végállomása az assisi szenthez, és újabban Jézusról nevezett Szent Teréz imakatekizmusához kapcsolódik. Mire jöttem rá szövegeiket olvasva? Arra, hogy az imádság akkor izzik föl eredeti fényében, ha az a szuverénen cselekvő Úr akaratainak megvalósítására ad teret. Erre nem nekem kell Őt „rabszólnom”, mert Neki ez föltett szándéka! Ez azt jelenti, hogy

mindaz a görcsös igyekezet, mely Istenhez azért imádkozik hogy értelmetlen szolgáljára tekintve megkönnyüljön rajta, és jelenlétével megajándékozza, – nyitott kapuk döngetése. Ezt nagyon nehéz volt megértenem, hisz szertekészáló gondolataim, reggeli áhitatom álmodossága, esti csöndességem lélektelen fáradtsága mind ennek ellentétét bizonygatja, arról nem is beszélve, amikor a mindennapi gondok a szét-pattanásig leterhelik agyamat. Hol jellemzi ilyenkor imáimat az a glóriás áhitat, amely ideálként előttünk lebeg? De Ő akkor is jelen van! Akkor mi az én szerepem? És ennek a kérdésnek megválaszolásánál lett számomra a meditáció tudatos gyakorlása elengedhetetlenül fontos.

Ma egyre inkább úgy látom, hogy az imádság kiteljesedésének leginkább saját, fontosnak vélt értékeim állhatják útját. Ezek ugyanis olyan személyiségstruktúrákat és viszonyulásrendszereket eredményeznek, melyek értékeim prioritásai miatt egyre egyoldalúbb világnézetet hoznak létre. Félreértés ne essék: én nem a kiszámítható, szilárd jellemet tartom károsnak, hanem sokkal inkább a már átélt döntési helyzetek és megoldások olyan értelmezését, mely szerint jövőbeni döntéseimnek ezek képeznek alapját. Ha ezt a mondatot tudatosan hatni engedem magamra, úgy elkerülhetetlenül jelentkezni fog egyfajta elbizonytalanodás: hát akkor miből induljak ki? – mondhatnám. Miből induljak ki, ha nem abból, ahogyan a rám váró élethelyzetek szereplőit előzetesen begyűjtött információk, ill. személyes tapasztalatok alapján ismerem? És itt, ezen a ponton mutatkozik meg a meditáció kikerülhetetlen szerepe, amikor annak gyakorlása közben nem teszünk mást, minthogy tudatosan engedünk annak a Léleknek, aki bennünket ezektől az előregyártott vélekedésektől kíván megszabadítani. Sokszor fájdalommal tapasztalom, hogy a Jó Atyának a hívó gondolataimmal több baja van, mint a hitetlenekkel. Ez abból fakad, hogy míg utóbbiak nyílt tagadó jellege egyértelmű, ezért könnyebb tőlük elszakadni, addig előbbieket kedvenc elképzeléseimé válna, szabályosan lebénítanak. Lebénítanak, miközben talán te le vagyok az aktivitás megannyi „hasznos” kezdeményezésével; „csupán” a lényeg, a vezettetés hiányzik. *A meditáció tehát nem más, mint a ráhangolódás csodája, előszobája a konkrét imatémákat földolgozó fohásznak.* Ne sajnáljuk hát rá az időt! Én magam sokszor annyira zaklatott vagyok, hogy reggeli csöndességem egész idejére szükségem van ahhoz, amíg az a „csöndes, szelíd hang” egyeduralkodóvá válik, a lelkemben rikácsoló hangzavart elnémítva. Ha így is történik, ezt sohasem éreztem elfecsérelt időnek, mert ilyenkor még valóságosabban átélhettem, hogy az ima nem valamiféle kötelezően előírt „lélektornásztatás”, hanem egész napomat átjáró erő.

Hecker Róbert
methodista lelkész (Szolnok)

Evangelikusok a nagyvilágban

DIETER KNALL püspök /Ausztria/:

Előadás az európai evangélikus egyházak konferenciáján

1992. november 4-9. Riga

„Bocsásd meg vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek” (Mt. 6,12)

A „világot átfogó imádság” (H. Thielicke) ötödik kérésének fényében Jézus elvárja az emberektől, hogy akik őt hallgatják, azok a mennyei Atyától úgy kérjék a bűnök bocsánatát, ahogyan ők maguk megbocsátanak az ellenük vétkezőknek. Ő azokat nevezi okosnak, akik megcselekszik, amit ő mond. Olyanokhoz hasonlítja őket, akik a házat, melyben élni akarnak, nem homokra, hanem sziklára építik, hogy az a válsághelyzeteket kibírja.

De nem válságos-e egy helyzet minden alkalommal, amikor valaki Istent arra kéri, hogy úgy bocsássa meg bűneit, ahogyan ő maga meg tud bocsátani? Nem vezet egy ilyen imádság vagy beképzelt-séghez vagy elkeseredéshez? Ha Isten bocsánatát a mi képességeinkhez kapcsoljuk, akkor felmerült a kérdés, hogy van-e egyáltalán bűnbocsánat olyan emberek számára, akiket a biblia kivétel nélkül így jellemez: „Gonosz az ember szándéka ifjúságától fogva” (1Móz 8,21) Vagy éppen ez a tény nyitja meg szemünket annak meglátására, hogy teljességgel Istenre vagyunk utalva, az ő kegyelmes felénkfordulására Jézus Krisztusban, ahogy azt már az Ótestamentum is mondja: „Ha bűneink ellenünk szólnak is, a te nevedre tekintettel bánj belünk, Uram (Jer14,7).

Ez a több mint kétezeröttszáz éve kimondott szó bennünket is eltalál ma a hirtelen változó Európában, amikor az időt mint „kairoszt” ismerjük fel számtalan lehetőséggel, melyeket ki kell használnunk. Mégis tele vagyunk ellentétekkel, még az egyházban is, ahol a közösség kérdése, de legalább is nehéz. De hogyan beszélhetünk „luteránus hozzájárulásról” mindaddig, amíg saját valóságunk sem az evangélium erejéből fakadó élet, vagyis a megbocsátás és kiengesztelődés távol vannak. Ezek kulcsszavak abban a folyamatban, mely kaput nyit egy terhelt múltból a reményteljes jövő felé. Hogy a váltót jó irányba állíthassuk, a múltat nem szabad elfelejteni. A gyorsanélő korban túl hamar felejtjük el azt, ami az elmúlt 40 év alatt Európa népeit fomalta, s ami alól az egyház sem vonhatja ki magát.

Visszapillantás:

Az ellentétes irányvonalak, az egyre áthatolhatatlanabb vasfüggöny nyugati és keleti oldalán, melyek közvetlenül a második világháború után kezdtek kialakulni, csak ma lettek teljesen láthatóvá számunkra. Míg nyugaton már korán megkezdődött egy új irány kialakítása (Európatanács, Közöspiac stb.) addig keleten egy merev ideológia tartotta fogva az országokat. Ugyanígy az egyház, nyugaton szabadon élt (kevés kivételtől eltekintve, pl. Franco Spanyolországában), addig keleten nemcsak az ateista propaganda volt erős, de az állam ellenőrzése és elnyomása. Még a vasfüggöny leomlása után 3 évvel is nehéz egymás megértése. Ez nem is olyan különös. Különös az, ha nyugaton azt állítják, hogy teljesen értik a kelet európai egyházak helyzetét.

Amikor a Vöröshadsereg 1944/45-ben bevonult a kelet-európai államokba, nagyon különböző egyházi viszonyokkal találta magát szembe. Ebből adódóan az állam és egyház szétválasztása is különféle formában történt. Az állami szervek, melyek az egyházat figyelték és ellenőrizték, mindenütt más nevet kaptak, de befolyásuk is különböző volt. „Szégyenlem magamat, amikor kommunisták más országokból megkérdezik, hogy miért járnak még olyan sokan templomba Lengyelországban” mondta az egyházi ügyekért felelős miniszter, Kazimierz Kakol egyszer. A taktikához a régi jelszó is hozzátartott: Oszd meg és uralkodj. Így a lengyel protestánsoknak valamivel jobb sora volt, mint a katolikusoknak.

A vallásoktatáshoz, mely egyházi helyeken megengedett volt Lengyelországban, az állam eg csekély fizetéssel járult hozzá. Ezt a nem katolikus lelkészek köszönettel fogadták el, míg a katolikusok legtöbbszörre visszautasították. Másol a keleti blokkban ilyen eset nem volt. Csehszlovákiában a papok állami alkalmazottak voltak, állami engedéllyel, amit ugyanúgy, mint a fizetést is, visszavonhatott az állam. Romániában a kongrua kb. a fizetés harmadrésze volt. Magyarországon meg egyezés értelmében járt állami támogatás. Jugoszláviában a lelkész 9 hektárig terjedő birtokot kaphatott támogatásként. Így lehetne folytatni a különbségeket, melyek néha a személyek beállítottságától is függött. Bizonyos viszonyzásért a hivatalnokok néha készek voltak szemet hunyni.

Ezek a különféle lehetőségek és ezeknek kihasználása az egyházban esélyt jelentett és egyben kísértést is. Az egyház vezetői gyakran aggódva nézték, hogy mi minden történik, amiről ők nem tudnak, részben hálásan, részben annak tudatában, hogy mindezért felelniük kell. A püspökök különben sem tudnak mindenkinek kedvében járnival, de a kelet európai helyzetben különös feszültségben éltek az állam, a gyülekezetek és a lelkészek között. Némelyek határozottságot követeltek, mások alkalmazkodási készséget, voltak akik a szembefordulástól sem féltek. Ezek az egymással ellentétes elvárások újra meg újra alkalmat adtak a kritikára. Valójában a püspökök ott is egyetlen feladata volt, az evangélium hirdetését előmozdítani és az egyház szolgálatát segíteni úgy, hogy ezt Isten ítélőszéke előtt végezzék, ami nem mindig sikerült egyformán.

Aki merészel ezekben a viszonyokban ítéletet mondani, annak tisztában kell lennie a szocializmuson belüli különbségekkel. Az egykori NDK egyháza maga mögött tudhatta a népi gyökereket ellentétben pl. Jugoszláviával. Az iparosodott Csehország sokkal elvilágiasodottabb volt, mint a keleti Szlovákia. A diaszpora-helyzet is sokféle hatást jelentett. Végül is az egyházi vezetők személyétől függött, hogy az egyház megáll-e vagy jelentősége elhalványult.

Az egyházi szerkezet elmúlása és az egyházi befolyás visszaszorítása a nem nyilvános területeken volt mindenütt a szocialista államok törekvése. Szabad területet az egyház működésének megtartani volt az egyházi vezetők törekvése, néha sikerrel, máskor sikertelenül, de legtöbbször félremagyarázásra és félreértésre adott okot tevékenységük. Nem szabad azonban elhallgatni, hogy néha a püspökök is utánozták az állam módszereit és lelkészeket száműztek, ami sok sérelmet okozott.

A jelen helyzete.

A közös európai házról már Brezsnyev is beszélt 1981-ben. Bizonyára nem a mai helyzetet képzelte el. Az 1989-es fordulat mindnyájunkat meglepett. Új dimenziókban vagyunk kénytelenek gondolkodni, s ez az egyházra is érvényes. Hogy milyen nehéz volt a kelet-európai egyházak képviselőinek ökumenikus találkozókon egyházuk helyzetéről beszámolni, és milyen nehéz volt kérdésekre válaszolni, azt mindnyájan észrevettük. Most azonban vége nemcsak az elválasztó falnak, de a diktatórikus ideológiának is. Minden remény meglesse arra, hogy Európa népei gyorsan egymásra találjanak demokratikus keretek között. Három évvel a fordulat után azonban józanul be kell látnunk, hogy az álomból egy váratlan kemény valóságra ébredtünk fel.

Feltörő nacionalizmus rázza meg Európát keletől nyugatig, véres összeütközésekkel és egy gazdasági vasfüggöny körvonalai alakulnak ki. A felgyülemelő robbanóanyagot csak szociális kiegyenlítésessel és kiengesztelődéssel (2Kor 8, 13.k értelmében) lehet hatástalanítani – belátható időn belül. De Amerika felfedezésének 500. évfordulóján arra a végzetes folyamatra is gondolnunk kell, melyet Európa ennek kapcsán a világban elindított. Nemcsak a gazdasági viszonyokban, hanem az egyházban is érezzük a történelmi átkot, ahogyan a múlt hibái behálózhatják minket.

Csaknak 50 évvel a „Stuttgarter Bűnvallás” után jelentkezik a kérdés, hogy szavahihetők voltunk-e? Be kell ismernünk, hogy „bátrabban kellett volna hitünket megvallani, hűségesebben imádkozni, boldogabban hinni és forróbban szeretni.” (Az 1945-ös bűnvallás szövegéből.) Ki akarná vagy tudná magát ez alól kivonni, akár keleten, akár nyugaton?

A genfi egyházi szervezetek kelet-európai politikája vitatott kérdés. Az egyházak Ökumenikus Tanácsa megkísérelte a tag-egyházak felé tisztázni az elmúlt években Kelet-európa felé folytatott egyházpolitikáját. Utalással arra, hogy a hivatalos egyházi képviselőkkel fenntartott kapcsolat hátrányosan hatott a „földalatti” egyházra, már beismerték a kérdés nehéztartalmát. Kiengesztelőleg hat az, amikor az ember beismeri hibáit és sebeket akar gyógyítani. A LVSZ helyzete hasonló. Igyekszik a tag-egyházaknak az átmeneti időben segíteni és ezáltal régi sebeket gyógyítani.

A kelet-európai luteránus egyházakban is felmerült a fordulat után a kérdés, hogy mennyiben lehet felelősségre vonni azokat az egyházi vezetőket, akik az államhatalommal együttműködtek.

A kiobbantott vita nemcsak tisztázást, de gyakran bosszankodást is okozott. Németországban pl. több figyelmet kap ma a régi rendszer titkosszolgálatára, mint annakidején. Az iratok felderítése azért sem lehetséges, mert sokszor túlzásokat tartalmaz, hiszen jó eredményeket kellett felmutatni. Biztosnak csak azt lehet nevezni, amit az illető személyek maguk beismertek.

Természetesen minden egyházi tisztségviselőnek kötelessége volt az állami szervekhez valamilyen viszonyban állani, mert az állam is hozzájuk fordult. Egy püspök nem maradhatott meg egyházi területen, hanem pl. a lelkészek kiutazási engedélyét is neki kellett intézni, és ő felelt visszatérésükért is. Ez sok keserűséget okozott, ha valaki nem tért vissza, vagy ha valakit nem engedtek ki. Egyházközi kapcsolatok is a püspökök keresztül létesülhettek. Nehéz problémákat okozhatott, ha valakinek a titkosszolgálatlalt lett dolga és szolgálatokat vártak tőle. Nem mindig volt elég bátorságuk nemet mondani, s így senki sem bízhatott meg a másokban, a püspök sem a lelkészeiben.

A fordulat óta mélységek nyílnak meg szemünk előtt, bizmatatlanság még az egyházi közösségekben is, úgyhogy bennünk is érint Jeremiás próféta szava: Ha bűneink ellenünk szólnak is, a te nevedre tekintettel bánj velünk, Uram. Mert számtalanszor elpártoltunk, vétkeztünk ellened.

Kitekintés

A kelet-európai egyházakban többfelé tettek lépéseket annak érdekében, hogy a bizalmi viszony újra helyreálljon. Nemcsak a titkos szolgálat adatai alapján lehet egyes személyeket tetteik alapján felelősségre vonni. De hol van a határ a kitalált és valós tények között? A bebizonyított és feltételezett bűnök között, a szükséges kapcsolat és beárulás között? Hogy viszonyulnak keresztények és az egyházak megállapított és bebizonyított bűnökhöz? Hogy lehet ilyen bűnöket feloldani és megbocsátani, hogy ismét bizalom uralkodjon és kiengesztelődés jöjjön létre?

Reformátori felfogás szerint csak egy magatartás lehetséges, és ez Krisztus keresztjére tekinteni. A kereszt teszi lehetővé a bűn elutasítását, letagadását vagy lekicsinyelését. Mi mindig Istennek engedetlen gyermekei vagyunk, akiknek szeme előtt a kereszt a szigorú ítélet és a könyörülő szeretet jele. Kiengesztelődés Krisztushoz fordulást jelent, ahogy azt a reformátorok újra felismerték és a hitnek középpontjává tették. A német egyház válságos helyzetében így fogalmazott a Barmeni Hitvallás: Jézus Krisztus Istennek egyetlen szava, akit hallgatnunk kell, akikben bízunk kell és akinek engedelmeskednünk kell. Róla mondja az Írás, hogy békességet teremtett vére által, melyet a keresztben kiontott. Általa nyerünk bűnbocsánatot.

Bűnbocsánatot és kiengesztelődést csak Krisztus keresztje alatt kaphatunk meg, ez az „articulus stantis et cadentis ecclesiae” (Schmalkaldi cikkek) a bűnöknek megigazulása kegyelméből Krisztus érdeméért. Ezt kell hinnünk, ehhez kell magunkat tartanunk. Ha nem vagyunk készek ebből az evangéliumból elfogadni a bűnbocsánatot, hogyan várhatjuk másoktól a megbocsátást, mint a kiengesztelődés feltételét? A Miatyánk ötödik kérése figyelmeztet arra, hogy ha egymással nem engesztelődünk ki, a mennyei Atyához való viszonyunk kerül veszélybe. A mi felelősségünk nem halványul el, sőt, Isten igényt tart rá az ő megbocsátó kiengesztelő cselekvésében.

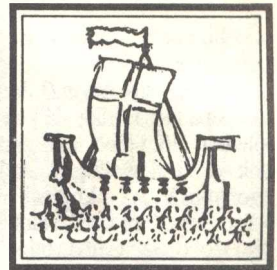
A reformátori meggyőződés, „magnus consensus apud nos”, használható eszköz az egyházban helyzeteket tisztázni. Evangélikus egyházi törvények előírják a zsinatok rendszeres megtartását, ahol az egyházak életének lelki irányvonalát közösen átgondolják, a vezetést és szervezeti kérdéseket szabályozzák és esetleges vitákat tisztáznak. A fordulat után sok evangélikus egyházban személyi változásokról is született határozat. Eltekintve egy-két szépséghibától, itt egy egészen normális folyamat történik. Ahol azonban a zsinati határozatok a „magnus consensus” értelmében nem fogadták el, vagy akadályozták, ott tovább tartanak a feszültségek, a bosszankodások, ami megbéníthatja az egyház munkáját. A megosztottságban nincs más eszköz és mód a megoldásra, mint amit a Confessio Augustana a püspököknek ad: „Sine vi humana, sed verbo” (C.A. 28.) Az evangélium hívása, hogy Istennel és egymással megbékéljünk és kiengesztelődjünk. Istennek az az ereje, amely üdvözíti mindazokat, akik benne hisznek, „zsidókat és görögöket”. Az igazi fordulat, a megtérés és megújulás még előttünk áll. Naponként megbocsátásért imádkozni azt jelenti, hogy naponként egy csodáért imádkozni. Ezt kell tennünk.

Utószó.

Európában nem vagyunk egyedül, akik a kontinens kialakulása és kialakítása után kérdezzük. A megbocsátás és kiengesztelődés, amiért naponta imádkozunk és küzdünk, nem belső ügyünk az egyházban és egyáltalán nem csak luteránus ügy.

Ezért fordul tekintetünk a más felekezethez tartozó keresztények felé. A ránk bízott feladatot, a bizonyágtételt és szolgálatot közösen kell végeznünk. Erről Európa nem tud és nem akar lemondani, ha az egyház értelmesebben akar hozzájárulni az emberi élet kérdéseinek a kontinens jövőjére vonatkozóan. Azok a címszavak, melyek alatt az egyház kihívást és felelősséget érezhet az „Európai Közös Ház” sokféleségében, a „kiengesztelődés”, a személyes felelősség kérdése, az élet iránti tisztelet, a gyengék iránti solidaritás, a kitaszítottak és szegények ügyének felkarolása és a társadalmi együttélés értékrendjének kialakítása. Evangélikus keresztények nem fogják lelkiismereti kötődésüket megtagadni és meghallják a hangok sokaságában a legfontosabb hangot, amit Luther így mond: „Christus habet auctoritatem et verbum eius, non multitudo aut paucitas. Distinguendum est igitur fideliter, diligentissime en dialectice, et Christus dixerit necne. Si dixit accipiendum, si vero non repudiandum.”

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

1992. december

VATIKÁN

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Emilio Castro ökumenikus főtitkár december végén Genfben elbúcsúzott munkatársaitól. Az uruguayi metódista lelkész több évtizedes nemzetközi ökumenikus szolgálat után visszatér hazájába és újra átveszi régi, montevideói kis gyülekezete pásztorlását, ahonnan elindult az ökumené világába.

Konrad Rasier német evangélikus teológiai professzor január elsejével vette át tőle a nehéz feladatot: a legutóbbi években erősen lelassult, sok vonatkozásban krízisbe jutott ökumenikus világmozgalom belső megújulása szolgálatát. Rasier főtitkár hazai, majd svájci és amerikai teológiai studiumok után, 1969 és 1983 között, már előzőleg is fontos munkaköröket töltött be a genfi központban. Ezt követően tíz éven át professzori munkát végzett Bochum egyeteme teológiai karán.

Legújabb nyilatkozatában két elválaszthatatlan feladatot lát maga előtt. Egyfelől segíteni az egyházak közeledését, egységét azáltal, hogy az ökumenikus mozgalom a hivatalos, felső egyházi szintek mellett erőteljesebben visszatérjen a gyülekezetek lokális szintjére és újra a kezdeti „spirituális mozgalom” legyen. Másfelől azért fáradozni együtt, minden egyházban, hogy az egyházak és a keresztyének közötti szakadások gyógyítása, megszüntetése elválaszthatatlanul együtt járjon Isten teremtett világában a gazdagok és szegények, a fehérek és színesek, a nők és férfiak közötti elkeserítő válaszfalak, igazságtalan különbségek eltávolításával.

Karácsony ünnepe előtt és az új esztendő kezdetén az egyházi világszervezetek, a Vatikán és a nemzeti egyházak vezetői a világ minden részében az Istenbe vetett hit bizodalomára és az ebből fakadó keresztyén szeretet fáradhatatlan aktivitására hívták fel a keresztyének százmillióit.

Világunkat naponta megrendítik a sötét hírek, riasztó képek: a véres jugoszláv tragédia, az afrikai milliók éhezése és haldoklása, Közel-Kelet békétlensége. Igen, ma is „a világgosság a sötétségben világít” (Jn 1,5). Heródes gyilkos katonái szerte járnak a világban. A menekülők ma is zárt ajtókra találnak. Az erőszak, erkölcstelen szabadosság uralkodik a világban.

Ez a sötétség ráborul az egyházak életére is. Híreink között tudósításokat olvashatunk arról, milyen krízishelyzetben vannak egyházak és hívők éppen a Nyugat „keresztyén országokban”, és milyen kevés a jó hír az ökumenikus világmozgalom, az egyházak közeledése és a keresztyén egység területén!

A világ és életünk sokféle sötétségében annál inkább ragyog Isten felfoghathatlan, érdemtelen bűnösökre kiáradó szeretetének, Isten emberré lételének csodája. Lesz-e ereje hitünknek arra, hogy a sötételetlenség, az ítélkezés, a békétlenség a hit bizodalomára és reménységére változzák át a szívünkben?

(A híryanag lezárása: 1992. december 31.)

Ennek a kettős nagy feladatnak kívánja szentelni munkáját új genfi őrhelyén.

*

Feltűnő nyilatkozatot tett Lukas Vischer, az ismert svájci ökumenikus teológus. Erre az adta az alkalmat, hogy a svájci Református Egyházszövetség 12 évi működés után megszüntette bemi Ökumenikus Intézetét. Vischer professzor, aki az Egyházak Világtanácsa munkájából történt kiválása után, kezdettől ennek a bemi egyetemen működő intézetnek a vezetője volt, nyilatkozatában megpróbálja levonni az elmúlt évtized „ökumenikus krízisének” tanulságait.

Úgy látja, hogy az ökumenikus mozgalom újra való megleveledése elsősorban a benne résztvevő egyházak saját belső megújulásán és saíát

egyházi-teológiai örökségük megújításán keresztül vezet. A Vatikán és a világ-ortodoxia közeledése a reformáció egyházaihoz véleménye szerint ma stagnál. A protestáns egyházaknak ezért az elkövetkező években elsősorban az egymással való dialógust és az egymáshoz való közeledést kell előtérbe helyezniük. Mégpedig közös teológiai alapjukon, a kegyelemből, Krisztusért, hit által való megigazulás centrális bibliai üzenetén keresztül. Utal a Budapestten tartott európai protestáns nagygyűlés lényeges eredményeire és útmutatására. A teljes keresztyén egység céljának feladása nélkül Lukas Vischer ezt a belső megújulást, a bibliai és a reformátori közös gyökereinkhez való visszatérést látja a legfontosabb ökumenikus feladatnak a reformáció egyházaiban.

Novemberben mutatták be először a nyilvánosságnak Párizsban „A katolikus egyház katekizmusa” hét évi munkával készült, először francia nyelven megjelent hatalmas kötetét. A csaknem 700 oldalas mű nem kevesebbet tűzött ki célul, mint irányadóan összefoglalni a teljes római katolikus hittan és erkölcstan mai tanítását, s ezzel „szilárd normát adni a hit tanításában” (II. János Pál pápa). „Ez a Katekizmus – mondja róla a szerkesztőbizottság titkára – a II. Vatikáni Zsinat által hozott megújulás összefüggéseiben készült, sőt a II. Vatikáni Zsinat katekizmusa”.

Sok új vonást találunk benne. Így például az ószövetségi zsidó gyökerek vagy az ortodox egyházi tradíciók felmutatását a római katolikus tanításban, a legutóbbi zsinat tanítását a vallásszabadságról és etikai útmutatást olyan kérdésekben, mint pl. a kábítószeres használat, az adócsalás, az abortusz és a fogamzásgátlás, a homoszexualitás stb. Ugyanakkor változatlan a tradicionális etikai állásfoglalás az utóbb említett etikai kérdésekben. Erős hangsúlyt helyez az új Katekizmus a római katolikus egyház szociális-társadalmi tanítására.

Az új „világkatekizmus” német és angol fordítása 1993 tavaszára várható.

*

December közepén tartották Rómában, 160 ország delegátusainak részvételével, az Egyesült Nemzetek (FAO és WHO ágazatai) Világélelmezési Konferenciáját. Ez emberiség egyik legkínzóbb mai terhe, a világméretű éhezés,

milliók éhhalála és a legsürgősebb közös feladatok szerepeltek a napirenden.

A megnyitó ülésen *II. János Pál* pápa éles kritika alá vette a jólétnél, fejlett ipari országok erkölcsileg elfogadhatatlan egoizmusát. Az eddiginél sokkal szélesebb és konkrétabb segítő szolidaritásra hívta fel az államok vezetőit és a népeket.

A világkonferencia zárónyilatkozata felszólítja az egyházi és világi segítségnyújtókat, hogy 1994 végéig részletes akció-programot dolgozzanak ki közösen az éhezés megszüntetésére, elsősorban az afrikai kontinensen. Az Egyesült Nemzetek Szervezete és a Világbank pedig adjon elsőbbséget az élelmezési segélyprogramoknak, a mai világ minden más krízise előtt.

NÉMETORSZÁG

A német egyházi lapok az évforduló alkalmából sokat foglalkoznak az egyházi élet mai kríziseivel Németországban. Ez egyformán jelentkezik mind a protestáns, mint a római katolikus egyházban: 1991-ben több mint 400 ezren léptek ki egyházukból. Ugyanakkor fokozódott az egyházellenesség a társadalom életében, a sajtóban és a médiuumokban is.

A római katolikus egyházban sokan az erős „egyházi kontrollt”, a hivatalos egyházi tanítás és egyházi morál korlátjait kifogásolják. De mi a helyzet a szabadabb, kritikusabb reformációi egyházakban – teszi föl a kérdést *Günter Brakelmann* bochumi evangélikus teológiai professzor. Úgy látja, hogy a reformációi egyházak mai krízisének két fő oka van. Egyfelől a protestáns egyházakban is „túl sok a hivatal és intézmény”. Ami persze nélkülözhetetlen is, de nem a legelső követelmény az egyház életében. Másfelől – mondja – hiányoznak nálunk a hívő és aktív, az evangélium szolgálatára a saját környezetükben készen álló „laikus” egyháztagok. Holott a reformáció egyik alapvető tanítása a „hívők egyetemes papsága”. Amíg az egyház csupán „intézmény-egyház” és „lelkészek egyháza” marad, addig hiányzik belőle az emberileg nézve legfontosabb: Luther személyes „kiáltása” az irtalmas Isten után és a bűnbocsánatot nyert hívő

ember önzetlen, hálás aktivitása az élet minden területén! *A mai egyházi krízis legyőzésének egyetlen útja van: visszatérni az egyházi élet, a keresztyén élet szívéhez: Isten szeretetének újjáteremtő evangéliumához. Sok más is fontos és nélkülözhetetlen. de ez az első és a legfontosabb!*

*

Karácsony ünnepének estéjén 200 ezer ember tartott megragadó „fény-demonstrációt” Berlinben, – jó részük az egyházak felhívására. Égő gyertyákkal, fáklyákkal és lampionokkal „fény-láncot” alakítottak ki, végig a világváros központjában, főutcáin és terein, hogy ilyen módon, erőszakmentesen, a szeretet jegyében tüntessenek az idegengyűlölet, a faji megkülönböztetés és az erőszak ijesztő, legutóbbi megnyilvánulásai ellen.

Hasonló többszázazres „fény-láncokról”, karácsonyi és újévi tüntetésekről érkeztek hírek más német nagyvárosokból, így Hamburgból, Münchenből és Lipcséből is.

SVÉDORSZÁG

Az egyházi döntés után a svéd kormány december közepén a legtöbb egyházi szavazatot kapott *Gunnar Weman* (60) püspököt nevezte ki a 7,6 millió hívőt számláló Svéd Evangélikus Egyház érsekévé.

Az új uppsalai érsek *Bertil Werkström* érsek utóda lesz, aki márciusban vonul nyugalomba. Meglepetést okozott, hogy az érsekválasztásnál az aránylag kevésbé ismert lulea-i püspökre (a legnagyobb, északi svéd egyházkerület) esett a legtöbb szavazat, a nemzetközi egyházi életben jobban ismert *Jonas Jonson* és *Henrik Svenungsson* püspökök előtt. Az új érsek első nyilatkozatában azt hangsúlyozta, hogy az egyházban mi a legfontosabb feladat: „Isten tisztelete és a munkálkodás Isten dicsőségére, az emberek javára és örömére”. Előtérben állónak lát olyan kérdéseket is, mint az egyház és az állam viszonya, az egyház és a tömegtájékoztatói eszközök, valamint az egyházi épületek fenntartása.

FINNORSZÁG

A Finnországot is elérte gazdasági visszaesés erős hatással

van a Finn Evangélikus Egyház életére is. Míg előzőleg az egyházi bevételek évente átlag 10 százalékkal nőttek, ezek most erősen visszaestek. A Finn Egyház ezen többféleképpen próbál segíteni. Új templomok és egyházi épületek építése többé-kevésbé megállt. A gyülekezetek kénytelenek csökkenteni adminisztrációs kiadásait és elbocsátani alkalmazottaik egy részét. A munkanélküliség általános növekedésével együtt megjelent az „állásnélküli egyházi személyek” kategóriája is. Frissen végzett teológusokat mindaddig nem szentelnek lelkésszé, amíg egy gyülekezet meg nem választja őket. Vannak már gyülekezetek, amelyek anyagi okokból nem töltenek be egyes megüresedett lelkési állásokat. Ezzel együtt felértékelődött az önkéntes (laikus) egyházi munkások szolgálata, elsősorban az egyházi szolgálat területén. A Finn Egyház nem fél nagyobb gazdasági krízistől. Ennek ellenére mégis újra kell gondolnia egész eddigi szolgálatát és annak prioritásait.

AUSZTRIA

Az év fordulóján ezidén Bécsben rendezték meg a Taizéi Közösség által össze-hívott „európai ifjúsági találkozó”. Európa nyugati és keleti feléből mintegy 100 ezer fiatal gyűlt össze erre az alkalomra. Az istentiszteleteket 30 nyelven tartották. Bécsi és ausztriai gyülekezetekben tetek látogatást. Vitaforumokat tartottak a keresztyén egységről, az emberi jogokról és az egyesült Európa lehetőségeiről.

A Taizé-Közösség 1940-ben, a második világháború idején, alakult meg *Roger Schütz* testvér vezetésével egy kis közép-franciaországi faluban. Ma 90 szerzetesi közösségben élő testvér a tagja, akik az imádkozó közösségi életnek és a keresztyén egység szolgálatának szentelték életüket, elsősorban a fiatalok között.

ETIÓPIA

Egyházi sajtóhíradások szerint kétségtelenné vált, hogy az Etióp Ortodox Egyház volt pátriárkáját, *Teophilos Melktu pátriárkát*, évekkal ezelőtt a volt etióp diktátor, Hailé Mengisztu

Mariam parancsára, súlyos kínzások után gyilkolták meg. Holttestét a Mengisztu-rezsim bukása után – az elmúlt nyáron találták meg.

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

Háromévenként rendezi meg a Teológiai Tudományi Társaság (Tübingen) európai kongresszusát. A VIII. Európai Teológiai Kongresszust 1993 szeptemberében tartják Bécsben, ezzel a központi témával: „Pluralizmus és identitás”

*

Három új, alapvető jellegű teológiai munka jelent meg német nyelven az ószövetségi biblia tudomány területén 1992-ben. Az első egy ószövetségi teológia a kutatás jelenlegi állása alapján: *H. D. Preuss, Theologie des Alten Testaments*. Kohlhammer Verlag, 1992., két kötetben. A másik két munka „bevezetés”, egyfelől Izrael és Juda történetébe a Kr. e. évezredben (*J. A. Soggin, Einführung in die Geschichte Israels und Judas*. Wiss. Buchgesellschaft, Dortmund, 1992.). Másfelől bevezetés Izrael hitének, vallásának történetébe, amelynél Jahve személyes és közösségi megszabadításának hitbeli átélése áll a középpontban. (*R. Albertz, Religionsgeschichte Israels in alttestl. Zeit. I. rész*. Vandenhoeck Verlag, 1992.).

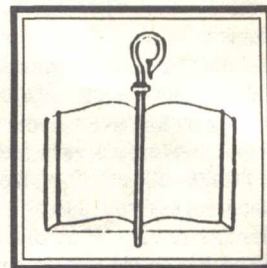
SZEMÉLYI HÍREK

A Weszfáliai Tartományi Egyház újabb hatéves időszakra választotta meg *Hans-Martin Linnemann* egyházi elnököt. Szolgálatára Isten áldását kérjük. Vezetése alatt tovább erősödtek a harmadik legnagyobb német tartományi egyház jó kapcsolatai hazai egyházunkkal.

*

Hermann Goltz teológiai professzor, az Európai Egyházak Konferenciájának teológiai referense, újra átvette tanszéke vezetését a Halle-Wittenbergi Luther Egyetemen. Utódát ezután választják meg Genfben.

D. Dr. Nagy Gyula

Könyv az igehirdetésről

A múlt év, 1992 végén jelent meg John R. W. Stott könyve a Harmat Kiadónál „Hiszek az igehirdetésben” címmel.

A szerzővel 1984-ben, első londoni utam alkalmával ismerkedtem meg személyesen. Nagyon kedvesen fogadott a lakásán. Magyarul beszélő közös ismerősünk hozott össze bennünket, mert mindkettőnket foglalkoztatott a népegyházon belüli evangéliumi irányzatok helyének, működési lehetőségének a kérdése. Az, hogy ezen keresztül hogyan válhat a népegyház méginkább biblikus, hitvalló és tudatos keresztyén életet élő közösséggé.

Ezen a találkozón kaptam ajándékba a fent említett könyvet a szerzőtől. Még Angliában elkezdtem olvasni és annyira jónak találtam, hogy még ott elhatároztam, hogy lefordítom magyarra. Hiszen a könyv hézagpótló mű lehet a homiletika és még sokkal tágabban az egész gyakorlati teológia szakterületén. Két évre rá elkészült a fordítás és nagy örömről mos sikerült kiadót is találni hozzá.

John Stottot az igehirdetés témakörében jártas olvasónak nem kell bemutatni. A világ jelenlegi tíz legjelentősebb és legismertebb igehirdetője közt foglal helyet. Tömegek vesznek részt az egész világra kiterjedő igehirdető és tanító alkalmain. Szinte állandóan úton van a világ különböző pontjai között, s közben jelentős könyveket ír, mint pl. „Issues Facing Christians Today”, „The Cross of Christ” és a „The Message of Acts”. Magyarul eddig két ismert könyve jelent meg: „Bibliaismereti alapok” és „Hinni Jézusban” címmel. Ez utóbbi „Basic Christianity” címmel sok kiadásban a világ egyik legolvasottabb evangéliumi könyve. A mostani, harmadik magyar nyelven is megjelent könyve után újabb fordítások is előkészületben vannak.

John Stott művei pozitívan kapcsolják be a magyar olvasókat az angolszász teológiai irodalomba, amely nálunk még mindig kissé elhanyagolt terület.

A szerző a londoni All Souls gyüleke-

zet ny. igazgató lelkésze és a Kortárs Keresztyénség Londoni Intézetének (London Institute of Contemporary Christianity) igazgatója. Így nagy tapasztalatokkal rendelkezik a gyakorlati igehirdetés és annak elmélete témakörében. Ezért értékes jelen munkája és tud minden igehirdetőt hűségesebb odaadásra, elmélyültebb készülésre és gyakorlatiasabb igehirdetésre indítani.

Könyvünk címét némelyek nem értik világosan: „Hiszek az igehirdetésben”. A mű olvasása során nyilvánvaló, hogy a szerző Jézus Krisztusban, mint személyes Urában és Megváltójában hisz, ebből a hitből fakad minden sora. A cím arra utal, hogy hisz abban, hogy a mai tekintélyellenes világban, ahol mindent és mindenkit támadnak, fontos szerepe van és maradt az igehirdetésnek. Hiszi, hogy az igehirdetés ma is Isten élő üzenetének közvetítő eszköze, mely által emberek bűnbánatra és élő hitre jutnak és erőt kapnak a Krisztus nevében való erőteljes szolgálathoz. Könyvünk egy sorozat része, amelynek néhány kötete az alábbi címekkel jelent meg: Hiszek az: Emberben... a Szentlélekben... a Sátán bukásában... a Teremtőben... Jézus föltámadásában... a történeti Jézusban... a kinyilatkoztatásban... Jézus második eljövételében... a Nagy megbízatásban... az evangélizálásban... az Egyházban. Környezetében már jobban érthető kívülállónak is a cím. Érdekeséggé vált megjegyzem, hogy a nem sorozatbeli, amerikai kiadás „Két világ között” (Between two Worlds) címmel jelent meg és utal az egyik fejezetre, hogy akkor jó egy igehirdetés, ha hidat épít a bibliai kor és a mai kor világa között. Ez is a feladata.

A szerző jól ismeri korunkat és tudja, hogy milyen nehéz az igehirdetőnek hűséggel ragaszkodni a történelmi-biblikus keresztyénség igazságaihoz és egyúttal aktuálisan prédikálni, azaz időszerű üzenetet tolmácsolni a mai ember számára. „Roppant nehéz tekintéllyel tanítani, ugyanakkor óvatosságnak lenni, dogmatikusnak és agnosztikusnak lenni egyszer-

re. Ragaszkodni meggyőződésünkhöz, de nyitottan gondolkodni, tanítani az embereket, ugyanakkor hagyni, hogy saját maguk alakítsák ki véleményüket.” John Stott mindig erre az általa egyedül helyesnek tartott útra igyekszik terelni olvasóit és önmagát is.

Néhány mondatban tekintsük át, hogy miről is szól a könyv. Az első fejezet bemutatja a prédikálás történetét és óriási hatását az évszázadokon keresztül. Ezzel támasztja alá, hogy „a prédikálás elválaszthatatlan a keresztyénségtől”, amint a mű egészét meghatározó első mondat kijelenti. Minden más vallástól eltérően a keresztyénség egyik alapvető jellegzetessége az igehirdetés. A könyv további részei kifejtik, hogy ragaszkodnunk kell ehhez az örökséghez, és hogyan éljünk vele korszerűen.

A második fejezet elemzi a korunkra jellemző tekintélyellenességet és azokat a körülményeket, amelyek nehezítik az igehirdető munkáját: kibernetikai forradalom, a TV hatása, az evangéliumba vetett bizalom megrendülése. A kihívásokra adott keresztyén válaszokat is itt találhatjuk. A harmadik fejezet a válaszok alátámasztásával, az igehirdetés teológiai alapjaival foglalkozik. Hogy mi a meggyőződésünk Istennel, a Szentírással, az igehirdetéssel kapcsolatban. „Isten szólt és gondoskodott róla, hogy cselekedete és beszéde az Írásban fennmaradjon. Így az írott Ige által továbbra is Isten élő és ható beszéde. És az Egyháznak figyelmesen kell hallgatnia az Ő szavára, mert ettől függ egészsége és érettsége. Ezért kell a pásztoroknak az Írást magyarázni, erre hivatottak el. Ha ezt becsületesen végzik, akkor Isten hangja hallhatóvá lesz, az egyház megítéltetik és megaláztatik, helyreállítatik és újra megerősödik, eszközzé alakul át az Ő kezében, az Ő dicsőségére.” A negyedik fejezet hangsúlyozza, hogy az igehirdetés hídépítő szerepet tölt be Isten és az ember, a bibliai kultúra és korunk kultúrája között. Ezért egyaránt fontos az Igének és a mai gondolkodásnak az alapos ismer-

rete. Így hozza közel az igehirdetés hoz-
zánk a bibliai kort és visz közel minket
a bibliai korhoz. Segít méginkább hoz-
zánk szólóvá tenni az üzenetet.

Az ötödik és a hatodik fejezet az ige-
tanulmányozással és az igehirdetésre va-
ló fölkészüléssel foglalkozik. Hasznos
tanácsot és útmutatást ad a hatékony ige-
hirdetésre való fölkészüléshez.

A két utolsó fejezet, a nyolcadik és a
kilencedik az igehirdetés személyes olda-
lát tárja föl. Az őszinteségről, komoly-

ságról, bátorságról és alázatosságról be-
szél, mint ami a jó igehirdető jellemvo-
násai. A szakértelem önmagában nem
elég. A prédikátornak át kell élnie az ál-
tala hirdetett üzenetet és engednie kell,
hogy alázata révén a Szentlélek munkál-
kodjék rajta keresztül. Az ilyen igehirde-
tés nyomán az Úr az ő Lelke ereje által
meg fogja változtatni az embereket.

A könyv olvasása során meggyőző-
dünk arról, hogy milyen magasztos hiva-
tás az igehirdető. Így buzdítást kap álta-

la minden igehirdető arra, hogy még tel-
jesebb szívvel adja át magát elhívásának,
hogy a megváltás krisztusi útját megmu-
tassa az eltévelyedett világnak.

Lelkipásztorok, gyülekezeti munká-
sok és egyszerű tagok is sokmindent
hasznosíthatnak maguk számára e
könyvből. Ezért nemcsak ideghirdetők-
nek, hanem mindenkinek ajánlom.

SzÉll Bulcsú
a fordító

PÁLYÁM KEZDETE

Néhány gondolat segédlelkési szolgálatom első hónapjairól

Ötödéves teológus voltam, amikor
egy a katechetika módszereivel foglalko-
zó szemináriumi dolgozat elkészítése al-
kalmával felfigyeltem Pál apostolnak a
thesszalonikaiakhoz írt első levele egyik
gondolatára: „Készek voltunk átadni nek-
tek nemcsak az Isten evangéliumát, ha-
nem a saját lelkünket is, mert annyira
megszerettünk titeket.” (1Thessz 2,8)

Megragadott ez az ige, mert valahol
az egész lelkési szolgálat szépségét,
mélységét, fontosságát, éreztem benne
megfogalmazódni. Valóban sokkal hite-
lesebb erővel hat a szó, melyet élő, tette-
re kész szeretet kísér. Azóta eltelt jónéhány
hónap. 1992. júliusától mint segédlelkész
végzek szolgálatot a gyönki, és a Gyönk
körméki gyülekezetekben. Most vissza-
tekintve „pályám kezdete” első hónap-
jaira, ismét eszembe jut a fent idézett páli
gondolat, amellyel eddigi szolgálatom
során több alkalommal gyakorlatban is
találkozhattam.

Amikor júliusban megérkeztem
Gyönkre, szinte minden idegen, ismeret-
len volt még számomra. Mind a gyüleke-
zetek, amelyeket vasámaponként meglá-
togattam, mind a gyülekezetek egyes
igehallgató tagjai, akikhez a prédikáció
szólt. Idővel azután egyre több név és arc
vált ismerőssé, a hozzájuk kapcsolódó
élethelyzetekkel, életutakkal együtt.
Principálisom, Lackner Aladár nagy
odaadással igyekezett megismertetni ve-
lem a gyülekezeteket, sokat mesélve
azok történetéről, és a hozzájuk tartozó
emberek életéről. Szavaiból érződött ra-
gaszkodása és szeretete, mely ehhez a vi-
dékhez fűzi. Lassan kirajzolódott előt-
tem a Tolna-Baranyai egyházmegye
múltja és jelene, a német telepések haj-
dani megérkezésétől, a ki- és betelepíté-
seken keresztül napjainkig. Így váltak a
távolai, már csak néhány lelket számláló
szórvány gyülekezetek is közelebbi is-
merőssé. A múltra visszatekintve, lehe-
tőségem nyílt megismerni olyan idős lel-

készek példáját, akik a nehéz körülmé-
nyek ellenére sem hagyták el gyülekeze-
teiket. Hiszen tudták, hogy szükség van
rájuk, és ha ők elhagynák a rájuk bízott
órhelyet, nem lenne, aki átvegye utánuk
a szolgálatot. Róluk valóban elmondha-
tó Pál szavaival: Annyira szerették az
övüket, hogy készek voltak átadni nekik
nemcsak az Isten evangéliumát, hanem
saját lelküket, szívüket, életüket is. Való
igaz, nagy szükségük volt, és van ma is
gyülekezeteinknek arra, hogy szívvel lé-
lekkel szeressük őket, a nagyokat és ki-
csiket egyaránt.

A második terület, ahol a fenti igével
a gyakorlatban találkoztam, a gyermek-
munka. Gyönkre érkezésem után mind-
járt az első hetekben alkalmam nyílt
megismerkedni leendő hittanosaim zö-
mével. Legtöbbjük ugyanis résztvett azo-
kon a táborozásokon, amelyeknek a
keszöhidegkúti „Találkozások Háza”
adott otthont. A parókiából kialakított tá-
bor ideális helyszín a konferencia jellegű
összejövetelek rendezéséhez. A fiatalok
szívesen jöttek, és szemlátomást jól érez-
ték magukat ezeken az alkalmakon. A jó
hangulatú nyári együttlétek után megle-
pő volt ugyanezekkel a gyerekekkel az
iskolában találkozni, és érezni, hogyan
nyomja rá bélyegét ezekre a foglalkozá-
sokra a tanterem levegője és bútorzata,
az óra végét jelző csengő kíméletlen
rendje, a gyerekek hetedik, nyolcadik
órai fáradsága, ingerlékenysége. Egyes
csoportokban az is nehezíti kicsit a hely-
zetet, hogy a nagy távolságok, és a vi-
szonylag kis létszám szükségessé tesz
kettő, négy, sőt egy helyen hat általános
iskolai osztály összevonását. Különböző
korú, eltérő képességű, más más lelki be-
állítottságú és családi háttérű gyerme-
kekkel kell úgy foglalkozni, hogy mind-
annyian gyarapodhassanak lelkileg és
szellemileg is ezeken az alkalmakon.
Hol van hát az a közös pont, ahol mind-
egyikük egyaránt megközelíthető és

megfogható? Érezve ismereteim és fel-
készültségem hiányos voltát, pedagógus
ismerőseimhez fordultam a kérdéssel,
hogy tanácsot kérjek. A következő vála-
sokat kaptam: „Nincsen kész recept.
Minden csoportban, minden gyermeknél
rá kell érezni a közös hangra.”

„Valahogy ide kellene szeretni ezeket
a gyerekeket a templomainkba” – mon-
ta nemrégiben egy bibliakörös asszony.
Hiába nyílnak meg előttünk az iskolák
kapui, ha a gyerekek füle, értelme, szíve
zárva marad. Az elmúlt néhány hónap-
ban, hitoktatási munkám során egyre in-
kább tapasztaltam, hogy a fiataloknak
akkor sikerül átadni valamit Isten evan-
géliumából, ha saját lelkünkől is adni
tudunk. Ha sikerült feltétel nélkül szeret-
ni azokat, akik velünk szemben fáradtan
ülnek a padokban, talán épp az élet nagy
kérdéseire keresve választ, és küszködve
számtalan problémával.

A számos szolgálat között eddig saj-
nos kevés energia maradt a beteglátoga-
tásra. De már abból a néhány alkalomból
is megérezhettem, mekkora szükség van
erre a szolgálatra. Huszonhat évemmel,
nagyán éppen nem mondható élet-
tapasztalattal bizony néha elnémit a
nagy emberi szenvedés látványa. Mégis
érezem, mennyire hálásak a beteg embe-
rek a látogató lelkész pusztja jelenlétéért,
a meghallgatásért, a néhány mondatos
közösen elmondott imádságért is. Mert
vágnak arra, hogy valaki legalább egy
kis „darabkát” szen. eljen nekik a lelké-
ből: egy kis figyelmet és szeretetet.
Öröndetes dolog, hogy a helyi szociális
otthon egyre több segítséget és szolgálá-
tot igényelve, egyre szélesebbre tárja ka-
puit a lelkészek előtt.

Végül: visszapillantva segédlelkési
szolgálatom eddig eltelt idejére, hadd
szóljak arról, hogyan érkezik sok, a mun-
kához szükséges erő, különféle emberi
kapcsolatok csatornáin. Teológus ko-
romban sokat jelentettek számomra a

teológusnapok. Máig sok kedves találkozásom emléke él bennem. A gyülekezetekkel ismerkedve, annyi biztatásban és szeretetben lehetett részünk. Olyan jó tudni, hogy a gyülekezetekben, melyekben gyermekkoromtól nevelkedtem, vannak, akik imádsággal gondolnak pályámra, munkámra, s még olykor levéllel is megkeresnek. És folytathatom a sort a családommal. A segédlelkész társakkal, akikkel jó megosztani a szolgálat

gondjait és örömeit. Jó dolog egy-egy idősebb lelkésztől tanulni, szavaiból biztatást, erőt meríteni. Jó megtapasztalni egy-egy LMK-n vagy homiletikai munkaközösségen az összetartozást, a munkatársi közösség erejét. Jó dolog érezni, az Isten szeretetét, ami sokszor úgy nyilvánul meg irántunk, hogy mi, emberek megajándékozunk egymást lelkünk „kincseivel”.

Csupán néhány benyomást próbáltam

most felvillantani, felfűzve őket képletesen egy ige fonálára. A gondolat, amelyet a felidézett élmények középpontjának érzek, így hangzik: *megszeretni*. Valahol ezek a leírt esetek számomra mind arról beszélnek, hogyan lehet ezt a sokszor nehéz, mégis csodaszép lelkészi pályát megszeretni.

Ifj. Cselovszky Ferenc

Első evezőcsapásaim az Egyház hajójában

„Rászedtél, Uram, és én hagytam, hogy rászedj...” (Jeremiás)

Megtisztelő és nehéz feladat egy év lelkészi szolgálattal a hátom mögött tapasztalataimról, benyomásaimról írni. Megtisztelő, mert mindig jólesik az „újoncnak”, ha komolyan kérdezik, hallgatják, olvassák olykor sete-suta gondolatait. Nehéz, mert kezdőként csak keresem a szót, keresem a hangot olyan, számomra új élmények megfogalmazására, amelyek a több évtizede szolgáló lelkésztársak számára szinte mindennaposak. Éppen ezért ma talán egyet s mást nem úgy látok, mint híres lelkész-generációk általam is nagyra becsült tagjai. Kérem a kedves Olvasót, fogadja szeretettel ezt a kis beszámoló első evezőcsapásaimról, gondoljon Isten iránti hálával saját kezdő éveire, és biztatom, nyugodtan mosolyogjon a sorok közül előbújó naivitáson, melyet vállalok.

Többen kérdezték az utóbbi hetekben, hogyan érzem magam, mint lelkész. Ritkán volt arra idő, hogy részletesen válaszoljak a nyilvánvalóan sok oldalról megközelíthető kérdésre. Viszont rátaláltam kedvenc prófétám vallomására, és nyomban kölcsönvettem: „*Rászedtél, Uram, és én hagytam, hogy rászedj*. Nagyon közel jár ahhoz, ahogy érzek: szívemből szól. Persze, a kiragadott mondatok könnyen rosszul- vagy félreérthetőek, ezért megpróbálok részletesebben megfogalmazni.

Visszatérve az Egyház hajójának hasonlatához, mielőtt a fedélzetre tettem a lábam, sokat sündörögtem a hajó körül. Nem volt tehát egészen ismeretlen az, ami rám várt, hiszen édesapám nyugdíj előtt álló lelkész, édesanyám pedig ízig-vérig papné, a szó legnemesebb értelmében véve gondos „fedélzestemestere” a hajónak. Láttam rajtuk, és éreztem bennük, hogy nem könnyű, de megragadón szép és életüket kiteljesítő mindaz, amit tesznek. Sosem hívtak vagy kényszerítettek a fedélzetre, de egyre jobban éreztem, hogy ott a helyem. Mikor elvégeztem a teológiát, nem volt teljesen zsákbamacska számomra, ami várt. Sokat hallottam és láttam a lelkészi szolgálat örömeiből,

bánataiból, nem kellett külön megszoknom, hogy míg a rendes zsidó szombat, a jó keresztyén vasárnap és ünnepnap pihen, a lelkész általában csak az ünnepek utáni első munkanapon. Teológusként is bőven volt alkalmam megtapasztalni evangélikus felekezetünkben sok-sok célt tévesztett jószándék és célját sebeket ejtve elérő rosszindulat fájdalmát. De átélhettem számtalan olyan pillanatot is, amikor szinte kézzel fogható volt a közösség Jézussal és egymással. Már akkor gyakran éreztem úgy, hogy a lelkészi szolgálatot csak egy nagy adag Istentől kapott „csakazértis” lendülettel lehet végezni. „Rászedtél, Uram, gyakran nem értem, hová tetted szemed, mikor engem választottál, de mégsem bánom, és hagyom, hogy továbbra is rászedj!”

Egészen sajátos helyzet az, hogy Tolnanémediben, egy kis észak-tolnai faluban lakom, holott én vagyok Tamásinak, egy kb. tízezer lakosú városnak a lelkésze. Ezen kívül még négy szórványba járok. Némelyik vasárnap százszáz kilométert autózom, ami nem teher, sőt kikapcsolódás számomra. Viszont ráment egy év, amíg megtanultam valamennyire tájékozódni ebben a nagy szórványban, és megtaláltam lelkészi szolgálatom súlypontjait. Nehéz vállalni, de be kellett látnom, kísérleto ország kísérleto lelkész vagyok. Lelkésztársaimhoz hasonlóan én is „szent hazárdjátékok” űzők – bocsánat a nem éppen egyházas fogalmazásért. Hiszen – másokhoz hasonlóan – mellett, hogy a szoros értelemben vett lelkészi szolgálatot is egyedül végzem, gazdasági, adó- és egyéb ügyekkel, templomot renováló mesteremberek ellenőrzésével is gyakran nekem kell foglalkoznom. A teológián pedig – szerencsére – nem polihisztorképzés folyik. Hivatásomon kívül eső dolgokban való járatlanságom miatt több időzített bomba ketyeg a gyülekezetek alatt – csoda, hogy csak olykor-olykor robban föl valamelyik. Hitoktatás – pedagógiai képzettség nélkül; lelkigondozás – minimális

pasztorálpszichológiai tudással: szent hazárdjáték, mert pillanatnyi helyzetünkben mennünk és végeznünk kell, ez a küldetésünk. De nagyon éberem kell vigyázni, nehogy csak hazárdjáték legyen! Sokan még mindig nem értik, hogy a gyülekezet nem eszemenyes vállalkozás, az istentisztelet nem a lelkész magánszáma, a lelkész nem minden. Tudom, hogy gyakran be kell látni, hogy pillanatnyilag „nincs emberünk”, de törekedni kell rá, hogy legyen!

Huszonhét évemből huszonhatot városban éltem, ezért külön meg kell valamennyire tanulnom a falu gondolkodásmódját, hiszen együtt élek a falusiakkal. Két jellemző epizódot említek, az egyik elgondolkodtató, a másik bosszantó:

A nyári nagy szárazság idején sokan csak azért álltak le beszélgetni, hogy a rég várt esőt emlegessék. Rá kellett jönnöm, hogy lelkészként tulajdonképpen én vagyok az „esőfelelős”, hiszen én álok kapcsolatban természetfölötti hatalommal. Nekem kell „kiimádkoznom” az esőt, hiszen ezért (is) fizetnek. Akármilyen furcsa, bizonyos értelemben a lelkész a sámánok utódjának számít!...

Sajnos, autóbalesetben szolgálati Trabantom összetört. Az esperes által összehívott presbiteri gyűlésen az egyik presbiter váltig állította – azóta is úgy gondolja –, hogy már korábban is volt egy balesetem a faluban, hiszen „látták”, „azt beszélik a népek”. Utóbb beszélgettem vele, amikor kiderült, hogy pletykás vénasszonyok szavának több a hitele, mint a lelkészé vagy az esperesé, aki nyilvánvalóan mosdatni akarta a beosztottját. De ez a presbiter legalább kimondja, ami benne van! Különben sajnos, nagyon kevés a visszajelzés, amire pedig szükségem lenne.

Mindez nem panaszlista, hanem illusztrálása annak, hogy életem át Jeremiás vallomásának első felét. Urunk azonban kivételesen jó lelkigondozó, mindig akkor ad valamit vagy valakit, amikor a leginkább szükségem van továbblendí-

tésre. Meg kellett tanulnom észrevenni és megbecsülni a keveset, a marék lisztet és kevés olajat. Rengeteg örömöm van a hittanosokban, akik közül sokan azt sem tudják, szüleik tartoztak-e valaha egyik-másik felekezethez.

Úgy látom, hogy az Egyház a „már nem” és a „még nem” határmezsgyéjén keresi helyét, útját. Már nem érthető, szívből nehezen hazavihető szószéki szókincsünk értelmét és értékét veszítette megközelítésünkben, megfogalmazásunkban, istentiszteleti életünkben, ami tegnap még érthető, megérthető és átélhető volt. A változatlan krisztusi alapon álló, de új hangon, a mai ember mai kérdéseire nem csak ígét citálva, hanem ve-

lük együtt keresve és küzdve élő egyházi élet pedig még a jövőé, bár biztató jelek mutatják, hogy már elkezdődött az újulás, a reformáció – ma. Óriási megtiszteltetés az öröm, hogy Uram arra méltatott, hogy ebben a határhelyzetben élhessek és szolgálhassak! Csakazértis, „mert hagytam, Uram, hogy rászédj!”

Feleségem nagy segítség a hitoktatásban, hisz alsó tagozatosokkal nemigen tudnék mit kezdeni. Fantáziája, csendes, de nélkülözhetetlen szolgálata meg is termi gyümölcseit.

Végül közvetlen szolgatársaimról írok. Azért a végén, amiért a gyermek is félreteszi a legfinomabb falatot, és azt kapja be utoljára. Sosem estem hasra má-

sok áradozásától, igyekeztem magam is megnézni, mi vagy ki az, akit dicsérek. A tolna-baranyai egyházmegyéről szóló jó hírek azonban kevesebbet sejtettek, mint amit átélek az LMK-gyűléseken és bármikor bármelyik lelkészársammal, mikor találkozunk, beszélgetünk. *Igazi erőforrás egymást látni, szeretni.* Ezek nem nagy szavak, ez a valóság, amiért nem győzők hálát adni Istennek. Záró mondatként minden lelkészársamnak hasonló, kísérletezni merő és főként az evezőt közösen húzó, nem pedig ellen-szelet fújó szolgatársi közösséget kívánok!

Kovács László

„Fremd und doch zuhause”

„Idegenként, de mégis otthon” – ez a cím egy németországi, az ottélő külföldiek problémáival foglalkozó egyházi kiadványnak. Leginkább ez a cím illik egy olyan pályakezdő beszámolója fölé, aki magyar szülőktől származik, brazil állampolgár és a németországi, württembergi tartományi egyház lelkészeként Budapesten a német evangélikusok lelképásztora.

Eddigi életem és rövid lelkészi pályafutásom egyaránt mozgalmas volt – mint azt a fenti felsorolás is sejteti. 1960-ban születtem Sao Paulóban és ott keresztelt édesapám az ottani magyar evangélikus gyülekezetben, aminek ő volt az első, 11 évet ott működő lelkésze. 1968-tól Németországban éltem és cseperedtem, magamba szívta életem immár második idegen nyelvét a portugál után és vele együtt a befogadó ország kultúráját, mentalitását, problémáit. Kétnyelvű neveltetésem két gyülekezeti kötődéssel járt együtt, főleg Stuttgartban, ahol életem nagyobb részét töltöttem. Magyarországot és evangélikus egyházát – a gyermekkori rokon- és üdülőtogatásokon túlmenően – 1989-ben élhettem meg először intenzív módon, amikor is az LVSz ösztöndíjasként fél évet tölthettem Budapesten. Ez alatt az idő alatt pozitíve revidálhattam igen vegyes, az 1984-es LVSz-nagygyűlésen újságíróként szerzett benyomásaimat – és megismerhettem későbbi menyasszonyomat. Így kerülhetett sor a mostani feladatom vállalására, amely két évre szól és mire ez a beszámoló megjelenik, már a felén túl is lesz.

Nincsen pontos „születési dátuma” annak az elhatározásnak, hogy lelkész szeretnék lenni. Több tényező volt, hogy végülis így döntöttem – ill. pontosabban „így adódott”. Nyilvánvalóan közrejá-

szott a (lelkész-) családi háttér, iskolai és gyülekezeti szocializálódásom, az ifjúsági munkában ért hatások és személyes hitem fejlődése. A döntést azonban határozottan elősegítette az a „diakóniai önkéntes év”, amit érettségi után, 1980–81-ben a délbrazíliai Padilha nevű falu evangélikus gyermekotthonában tölthettem. Itt jöttem rá arra, hogy Isten nekem olyan érdeklődést és képességeket adott, amelyek kamatoztatására nekem a lehető legtágabb keret kell választanom – márpedig meggyőződésem, hogy kevés olyan tágölelésű „szakma” létezik, mint éppen a lelkészi. Ez az elgondolás párosult azzal a belső sürgetéssel – vagy mondhatnám szorongással – hogy ellenkező esetben nem foglalkoznék eleget „Isten dolgával”, a Szentírással, Jézussal (Hozzáteszem, hogy ez a szorongás lelkészként sem hagyott el.)

Padilhai gyerekekkel foglalkozva érett be bennem az a vetés, ami elsősorban az ifjúsági munkán keresztül csírázott ki. Kezdetől fogva a cserkészhatott rám a leginkább. Szüleim, főleg édesanyám lelkesedése és az ott tapasztalt rengeteg élmény – mind a vezetőikkel, mind a cserkészekkel – megismertették és megszerettették velem azt a gondolatot, hogy cselekedetek nélkül nincs élő hit. Számomra a cserkészeten belül vált fontossá magyar anyanyelvem és keresztyén életem ötvöződése. Mai napig német a biblijám, de magyarul imádkozom; nehezemre esik magyarul teológiai eszme-futtatást tartani, de tábortestületet tartani nem. A cserkészethez hasonló és mégis egészen más hatással volt rám az Evangéliumi Magyar Ifjúsági Konferencia évente megtartott, nagyheti találkozója. Ez volt az én magyar evangélikus élményeim színhelye. Itt

kezdtem el ráébredezni a hit és az értelem, Isten és a teremtettség, Biblia és a kinyilatkoztatás érdekfeszítő és engem is egzisztenciálisan érintő dolgaira.

Ez a két különböző ifjúsági közeg annyira hatással volt rám serdülőkoromban, hogy a későbbiekben mind a két helyen felelősséget is vállaltam. Mint cserkészvezető megtanultam a rámbízottakkal való törődést, mint ifjúsági megbízott résztvettem a konferenciák előkészítésében és levezetésében. A stuttgarti magyar cserkészcsapatnak 10 éven át voltam parancsnoka és aktívan részt vettem az európai kerületi vezetőképzésben is. Az EMEIK-nek ifjúsági lelkésze vagyok harmadmagammal.

1981. szeptemberében kezdtem el a teológiát Tübingenben. Választásom azért esett erre az egyetemre, mert közel volt Stuttgart – ami az ottani magyar munka szempontjából volt fontos – és mert ez a tartományi egyházam, a Württembergische Evangelische Landeskirche „házi egyeteme”. Mint kezdő teológus feliratkoztam tartományi egyházam teológuslistájára. Ez azért volt jelentős lépés, mert ezzel jeleztem az egyház felé, hogy belátható időn belül kérvényezem a lelkészvizsgát és felvételemet a segédlelkészi kiképzésre.

Két megjegyzésel szeretném a német lelkészképzést érthetőbbé tenni:

1. A teológiát általában állami egyetemek fakultásain tanulja a diák. Van ugyan egy-két egyházi főiskola is, a wuppertali vagy a neundettelsai kimondottan jó hírnévnek örvend – „kezdők” számára! „Komoly” tanulmányt, tudományos teológiai kutatást azonban inkább az állami egyetemek nagy – esetenként világhírű professzorai körében „kell” végezni. Ennek persze több követ-

kezménye is van: valójában „teológus” vagyis tudósképzés folyik az egyetemen elsősorban – mert hiába van a professzoroknak egyházi funkciójuk (is), a fakultás nyitott és a hívőtől az ateistáig, a keresztyénség bármelyik felekezetéből származótól a kizárólagosan csak vallás-fenomenológiai érdekeltségű bárki járhat, tanulhat és vizsgázhat. Pozitív hatásnak tudható, hogy az universitason belül sok jó kölcsönhatás alakulhat ki – pl. a tübingeni studium generale, ahol egyik szemeszterben a neves katolikus *Hans Küng* professzor többezres(!), vegyes hallgatóság előtt vitázott kéthetente más-más világvallást bemutató és a keresztyénséggel párbeszédbe elegendő professzorokkal az orientalista tanszékről. Azonkívül serkentőleg hat az egyházvezetőségre a „szabad”, szemellenző nélküli teológiai kísérletezés.

2. Következménye ennek a szisztémának, hogy a „valódi lelkészképzés csak az egyetemi évek lezárásával kezdődik, vagyis az 1. lelkészvizsga után. Ez a vizsga állami (=egyetemi) és egyházi vizsgabizottság előtt zajlik és rá csak az jelentkezhet, akinek neve a tartományi teológuslistán szerepel. A vizsga írásbeli és szóbeli része meghatározott módon mind az öt alaptantrágyat fedi: ó- és újszövetségi teológia, egyháztörténet, szisztematika és gyakorlati teológia. A nyelvvizsgákat (klasszikus görög, héber, latin) és a bibliaismeretet előrevont vizsgákkal kell megoldani. Nincsen előírt tanmenet, nincsenek kötelező vizsgák a fönt említettekén kívül. Minden hallgató maga válogatja össze saját szemeszter-programját és írja dolgozatait, teszi szóbeli vizsgáit önszorgalomból, saját-maga ellenőrzésekképpen.

Részletesen írtam a német teológiai tanulmányi rendszerről, mert így érthető érdeklődésem kialakulása is. Ez kezdetben az egyháztörténet felé vezetett (H. Oberman). Persze kellett a nyelveket is tanulni, mégis jutott idő az egezetikai tárgyakba is beszagolni. Rám Tübingben elsősorban utóbbiak voltak nagy hatással. Mindig is érdekelték régi iratok. Az ókori nyelveken írt bibliai szövegek fordítását és a tübingeni egyetemen óvatos felelősséggel tanított és alkalmazott történeti-kritikai módszert nagy lelkesedéssel igyekeztem elsajátítani. Kedvenc tanáraim az újszövetséges *Otfried Hofius* és *Gert Jeremias*, valamint a „biblische Theologie” tübingeni nagymestere, *Hartmut Gese*. Utóbbi külön megszerette velem a prófétákat és a látnokokat. Számára nem a bibliai szöveg „echt-unecht” sablonos, az éppen haladó metodika szerinti transzfrozása volt a lényeg, hanem az eredeti mondás vagy tör-

ténet alakulása, átalakítása, újraaktualizálódása, mint a Szentlélek működésének az eredménye.

Négy évet töltöttem Tübingben, majd követve az usus-t két szemeszterre Göttingenbe, onnan pedig további kettőre Heidelbergbe mentem tanulni, hogy 1987 nyarára visszatérjek Tübingenbe, az első lelkészvizsgára. Göttingenben *Bernd Möller* egyháztörténetet kedveltem nagyon és dolgoztam *Barth Károly* magyarországi kapcsolataira a szisztematikusan *Klaus Schwarzwällernél*. Jóleső volt érezni az ottani nagy felületű egezetikával szemben a „hazai” mélyenszántást. Heidelbergben két személyt szeretnék említeni, *Gerd Theissent*, aki ügyes és megkapó szociológiai megközelítésével új kapukat nyitogatott számomra az újszövetségi egezés terén, és a sajnos nemrég elhunyt *Albrecht Peters* szisztematikust. Nála kezdtem el érteni a szisztematikát, hogy miként kell egy teológiai gondolkodót először „belülről” megérteni, mielőtt vitába szállhatok vele. Két szemináriumát izgultam végig: *Barth* és *Tillich* krisztológiáját, majd istentantát hasonlítottuk össze. Ezekkel a csöndes gondolkodó-órákkal szemben eltörtült a fennkölt *Eberhard Jungel* nagy dogmatika-előadása és (szinte) tökéletes elmélete. Ő csak a maga igazát mondta – ellenállhatatlanul, de *Peters* gondolkodni tanított. Számomra az utóbbi volt a hasznosabb.

A gyakorlati teológusokkal mindennél hadilábon álltam. Manfred Josuttison kívül nem igen kötötte le senki figyelmemet, utóbbi is inkább meredek téziseivel, melyekkel jól lehetett vitába szállni.

1989 tavaszán túl voltam az első lelkészvizsgán és féléves „kényszerszünet” (sok az eszkimó és kevés a segédlelkészi állás) után – amit ösztöndíjjal Magyarországon töltöttem – elkezdhettem kiképzésem második, segédlelkészi felét.

Ötvenen voltunk, akik ezt együtt kezdtük. Két csoportra (Subregion) osztva Észak-Württembergbe helyeztek szét minket, mégpedig úgy, hogy 3-an, 4-en jutottunk minden dekanátusba, ill. ott egy-egy gyülekezeti lelkész mellé. Így kerültem Bad Mergentheimbe, közel a bajor és a badeni határhoz, egy „erzkatholisch”, frankföldi kisvárosba. A periferikus fekvés, az ökumenikus együttműködés és a frank és sváb mentalitás közti különbség egyaránt újszerű és tanulságos volt számomra.

Kiképzésünk eleinte a stuttgart-birkachi, központi lelkészképző intézetben folyt: katechetika, lelkigondozás, homiletika, pásztori pszichológia, társadalomdiakónia volt a tantárgy. Ezúttal valóban teljesen egyházi volt a kiképzés, mind az

iskolában, ahol hittant tanítottunk – először csoportosan, majd külön, a végén már teljesen felügyelet nélkül – mind a többi gyakorlati és elméleti képzésen. Jó volt újra meg újra a fiatal kollégákkal együtt lenni – sokukkal itt ismerkedtem meg, hiszen ahányan voltunk, annyiféle egyetemi múlttal rendelkezünk. Nem is volt könnyű a csoportdinamikai processusunk.

Ennél többet mégis a gyülekezeti képzés hozta számomra. Kiképző lelkészem *Hansmartin Kapp*, aki ezt a munkát önszántából és örömmel végezte, nagyszerű mesterem volt. Hamar megérezték, hogy mennyi támogatás és mennyi szabadkéz kell nekem és ez engem földobott. Sokat tanultam tőle. Ellestem módszerét, szívesen fogadtam meg jótanácsait – mint ahogyan ő is hallgatott véleményemre. Megkritizált, de megszívelte az én ötleteimet és gondolataimat is. A vele és a dekanátusbeli segédlelkészkollégákkal való együttműködés győzött meg afelől, hogy a lelkészek közötti kooperáció igen kívánatos lehet és gyakran lelkipásztori funkciót is betölthet!

A gyülekezetben való kiképzésnek több fázisa volt: kezdődött itt is az iskolai hittantanítással, majd bővült a rendszeres istentisztelet-tartással és kazuálékkal. A lelkigondozás-kurzust megelőzően kaptam kiképző-lelkészem gyülekezetéből egy részt, az ún. „Miniparochie,-t közel 350 lélekkel különleges pásztorolásra. Ettől kezdve feladatombhoz tartozott a kazuálék és beteg-, ill. születésnapj látogatások elvégzése a körzetemben. Így viszonylag hamar nagy ismeretségre tettem szert, elsősorban az idősebbek közt. De nem maradt el sem a gyülekezeti ifjúsági munka, sem pedig a konfirmándusoktatás. A dekanátuson belül pedig két segédlelkész kollégámmal arról letünk ismertek, hogy összesen három segélyutat szerveztünk gyülekezeteinkből Erdélybe 1990 tavaszától 1991 őszéig. Nagy büszkeségünk, hogy ez a munka nélkülünk is folyik tovább.

A második lelkészvizsgával zárult ez az idő és 1992. február 23-án, Bad Mergentheimben felszentelt *Marianne Koch*, a württembergi egyház eddig első és egyetlen esperesnője. Megválaszthatóságomig három évre kihelyezett lelkészként működöm, ebből – egyházam és az EKD felkérésre – kettőt Magyarországon tölthetek, a budavári gyülekezet németnyelvű munkájában. *Igy igaz a felirat, hogy szüleim hazájában egy kicsit ott-honosan és ottani környezetemnek hiányában egy kicsit külföldön is érezhessem magam.*

Gémes Pál

Gondolatok a Lelkipásztor 1992. évfolyamáról

Elfogult tisztelettel tekintek minden magyar sajtótermékre médiakritikus időnkben. A megállás, élni akarás, kapaszkodás heroikus példáival találkozunk. Veszélyes vizeken hanyódnak a magyar sajtó. Küzd a naponként emelkedő árakkal, küzd az olvasó kegyeiért, formát, tartalmat bont, csak-hogy el ne merüljön a próbás időkben. Kísérletek történnek új lapok alapítására, néhány hónapi, heti vergődés után kimúlnak, tekintélyes nagy lapok, folyóiratok rendülnek meg. A sajtó válsága tökéletes.

Nincs kivételezett helyzetben az egyház sajtója sem. Jóllehet küzdelmének mások a dimenziói. Olvasóinak hűségére aligha lehet panasz, ám az árrobbanás, a papír, nyomdaköltség, posta eszeveszett emelkedése fellette is tartja Damokles kardját. Lesz-e szponzora, a közegyháznak tőkéje, hogy pótolni tudja a hiányokat, amelyeket már nem tud átvállalni az olvasó? Kérdések, amelyekkel naponta kell megbirkóznia az egyházi sajtónak is.

Főként ilyen okok miatt elfogult a tisztelem a kézbevett sajtótermékek iránt. S ez áll különösképpen szakfolyóiratunkra, a sok évtizedes múltra visszatekintő Lelkipásztorra. Már csak azért is, mivel szokatlan formátuma – A/4-es-ellenére a folyóirat mindeztől szakadatlanul megjelent. Vajon számolt-e a „Nyájas” azokkal a problémákkal, amelyekkel szüntelenül, szinte számonként meg kellett birkóznia? És hadd tegyem hozzá, hogy az árak korántsem véglegesek, további növekedésre van kilátás. Ebben az összefüggésben – miközben a szerzők szinte ingyen bocsátják szellemi termékeiket rendelkezésül – kell igazán szeretnünk folyóiratunkat. Nem az a feladatom, hogy ezekről a feszültségekről szóljak, bár nem kerülhettem meg őket. Sokkal inkább az, hogy a mögöttünk lévő 1992-es évfolyamról szóljak néhány szót. Valóban csupán néhány szót, mivel elemző értékelésre se helyem, se időm.

És ha már az anyagi kérdéseket felvettem, indítson hálára bennünket a létező lap, miután a kritikus időkben ez nem természetes. Mint ahogyan az sem, hogy havonta milyen tartalom-

mal vehetjük kezünkbe folyóiratunkat. A lapnak havonta meg „kell” jelennie, ez természetes igény, de hogy honnan, miképpen érkezik be az a mintegy 120–140 flekknyi szellemi termék, sajtónyelven az „anyag”, s milyen szerkesztői elv alapján rendeződik mintegy tucatnyi rovatba, az igazán kevésbé érdekli az olvasót. Tudjuk-e, mekkora erőfeszítés eredménye a kézbevett lap? Mennyi levelezés, sürgetés, ösztönzés, kérés, javasolás, várakozás és reménység után van vékonyka eredmény. Mert számolnunk kell azzal, hogy kicsiny az egyházunk, fmi tudó ember is kevés van, a feladatok megnöttek, s a kevés frástudónak is alig van ideje. E problémák alapvetően határozzák meg a lap tartalmát.

A folyóirat címében hordozza célját: *lelkési szakfolyóirat*. Természetesen olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek első rendben az evangélikus lelkészekre tartoznak. (Bár jelenleg az egyházi iskolákkal kapcsolatban kibővült a kérdéskör.) Döntő módon tehát a lutheránus teológiáról van szó, amely sokoldalúságával válik szellemi hatótényezővé, irányítja, befolyásolja a lelkési kar gondolkodását, magatartását. A folyóirat jellegénél fogva tudományos igényre tart számot, még ha nem is éri el minden tanulmánya, írása tudományos szintet. Az igényről azonban nem mondott le.

Tudta-e követni az elmúlt évben a lap a jelzett célkitűzést megfelelő igényességgel? Azt kell erre válaszolnom, hogy igen, noha igen korlátozott frógárdával rendelkezett. Az 1992-es évfolyam 432 oldala arról tanúskodik, hogy megfelelt a teológia kritériumának, a „szakmában” jó eligazítást nyújtott, a tudományos szintet írásainak többségében elérte. Nem szükséges külön kiemelni egy-egy frást, erre helyünk sincs, de összességében színvonalas, jó, tartalmas, érdekes, jól fogalmazott írások tárháza az elmúlt év tizenegy példányszáma. Némelyik frás valóssággal lenyűgözi az olvasót, arról nem is szólva, hogy töméntelen gazdag ismeretanyaghoz jutottunk.

Ami külön öröme lehet a lelkészolvasóknak, hogy megelevenedett az „igehirdető műhelye” című rovat. Ugyebár ez az a rovat, amelyben hét-

ről-hétre vizsgálják a szerző gyakorló kollegái előtt felkészültségéből, teológiából, gyakorlati igehirdetésből. A meditációkból hálás szívvel merítenek gondolatokat igehirdetésükhöz a kollegák. Ám ez arra is jelzés, hogy minél több használható gondolat jelenjék meg ezekben az írásokban. Az egész Lelkipásztorra áll, de az igevázlatokra különösképpen, hogy a szerkesztő az egész magyar lelkési kart foglalkoztatja, mozgatja szellemi értékeit. Integrálja a legkülönbözőbb teológiai, és egyéb szempontok alapján csoportosuló lelkészeket. *E tekintetben a Lelkipásztor tükrözi leghívebben azt a színes palettát, amely jellemző a mai egyházunk képviselőire. Olyanok vagyunk, amint azt a folyóirat mutatja.*

A szerkesztő egyik, talán legnagyobb érdeme, hogy *helyet ad a hasábkon nem lelkész szerzőknek*. Az elmúlt évtizedekben végzetesen belterjessé vált egyházi sajtónk, hetilapunk, de főként folyóiratunk. Nem kívánom ezt az „újítást” politikai érvekkel indokolni, inkább arra teszem a hangsúlyt, a szerkesztőben volt annyi bátorság, hogy megszólaltatta őket és a világi elem megszólaltatása óriási módon tette dinamikusá a lapot. Legalább két és fél tucat „laikus” neve fémjelez egy-egy kiváló frást. Kár, hogy nem közli a folyóirat minden esetben a szerző foglalkozását, polgári beosztását.

És még egy meglepő újítás. A folyóiratban megszólal a „17. egyházmegye” számos képviselője. Azok a lelkészek, akik hazánk területén kívül élnek, szorosban hozzánk tartoznak. Gondolkodásuk, sorsuk ugyan más-ként alakult, ellenben mégis egy anyaszentegyház tagjai, képviselői. Tudásuk, gazdag tapasztalataik csak növelhetik a hazai lelkési kar látását, és mindenestre rátekintést nyújtanak a nagyvilágra és az ott jelentkező egyházi problémákra. Így egyúttal a Lelkipásztor szorgalmazza az együvé tartozás érzületét és tudatát. De itt meg kell állnunk villanásnyi időre. Hiányolom ugyanis Erdély, Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság és Burgenland magyar evangélikus lelkészeinek megszólalását. Talán nem ártana rájuk is kiterjeszteni az érdeklődést.

A lap előszeretettel szólaltat meg ökumenikus rovatában más felekezetű teológusokat. Erre korábban is voltak törekvések, ám a szerkesztő ökumenikus beállítottsága, valamint széleskörű ökumenikus kapcsolatai révén gazdag tájékoztató anyag birtokába jutunk. A nagy lehetőséget nem szabad elszalasztani. *Hiányolom viszont a kritika hangját, az evangélikus álláspont határozott tükröződését más felekezetekkel, azok teológiájával, legfőképpen gyakorlatával szemben.*

Mindezekon felül hálára kötelez bennünket a számonként megjelenő „vezércikk”. Bár ez folyóiratban nem kötelező, s nem általános szokás, mégis e meditációk a maguk életszerűségével, mély tartalmával, magas teológiai színvonalával, igehirdetői jellegével eligazítóak. Jóllehet a lap tartalmát kevésbé érintik. De talán nem is ez a feladata. A lap ritkán állhat egybe tematikusan. Rohanó időnk, egyházunk szüntelenül változó képe, a szerkesztésre váró írások, tanulmányok aligha teszik lehetővé, hogy egyetlen témára fűzzük az írásokat.

Van egy visszatérő sorozat, az „Egyházi Világhíradó”, amely az LWI fontosabb hírei közül mazsoláztat. Bizonyára nagy érdeklődésre tart számot, jóllehet folyóiratunkban bizonyos késéssel lát napvilágot a hírcsoport. Ezen egyebekben nem lehet segíteni, hiszen az LWI információ is legalább 1-2 hét késéssel érkezik, s ehhez hozzá kell számítani a Lelkipásztor átfutási idejét. Így legkorábban másfél hónapos késéssel jutunk birtokába a híreknek. Mégis szerencsés vállalkozás, miután a világ nagy egyházaiban végbemenő döntő eseményekkel kontinuitásban lehetünk. Ezzel kapcsolatban felvetődik a kérdés, nem kellene-e egy ún. „sajtófigyelő” rovatot kiegészíteni a sorozatot, amelyben összegyűjtenénk visszatekintőleg az egyházunkkal kapcsolatos jelentősebb publikációkat, média híreket. A dokumentum jellegű anyag jó hasznát vehetnék a későbbiek során kutatóink. Ne hagyjuk elfüstölni a sokszor sorsdöntő publikációkat. Egy ilyen természetű írás található is az évfolyamban, a rádiós, TV-s istentiszteletekkel kapcsolatban.

Zárszóként a lapon meglátszik a tördés, felelősség, lelkes szerkesztői

munka. Színvonalával, nyugodt hangvételével, szerkesztési precizitásával a lap belesimul korunk egyházába, de ezen túlmenően valamennyi folyóirat között megállja helyét. Nem kell szemlesütve „idegen” kézbe adni a la-

pot. Legyen hála az egyház Urának, hogy van, és kísérelje áldás mind a szerkesztőket, mind pedig azokat, akik frásikkal gazdagították a lapot.

Dr. Rédey Pál

A felvilágosodás alkonya – az irracionális hajnala?

A társadalom világszemlélete a 20. sz. végén nem várt irányba változott. Még a múlt század végén élt filozófusok mást „jövendöltek”. Nietzsche a vallás dekadenciáját elháríthatatlannak tartotta, s „Isten halálát”-t, mint szabadulást köszöntötte. Marx „tudományosan” bizonyította a vallás közeli megszűnését. Elgondolásaiknak sok követője akadt. De még korunk kiemelkedő teológusa, Bonhoeffer is úgy tekint századunkra, mint amelyben már a szekularizáció folyamatainak a „végén állunk”. Legfőbb feladatának tartotta, hogy a „nagykorúvá” lett, Istentől elszakadt világnak bizonyítsa, nem tud „Isten gyámsága” nélkül élni.

A keresztyén egyházak és teológia 20. századi megújulási törekvései közt is fő helyet foglalt el, hogy felvegye a küzdelmet a felvilágosodás óta egyre jobban növekvő szekularizációval szemben. Ma új kihívásnak nézünk elébe: a nagy világvallások és a különböző vallási áramlatok előretörésével.

I. A felvilágosodás

Mi keltette életre és mi tartotta több mint két évszázadon keresztül elevenen azt a kulturális – és szellemtörténeti folyamatot, amit felvilágosodásnak nevezünk? Jelenti-e e század vége és miért a felvilágosodás alkonya?

1. *Kezdeté* a 17. sz. végi Angliába és Franciaországba nyúlik vissza, de jelentős hatását a 18. sz. közepétől fejtette ki, egészen a múlt század végéig. Törekvése a középkori szemlélet ellen irányult, mely az egyház uralmi igényét az egész társadalomra kiterjesztette. A világ autonómiájáért folytatott harcban az „ész szufficienciájának” tézisért tűzte zászlajára. Képviselői közé jelentős személyek tartoznak: Descartes, Spinoza, Voltaire, Lessing, Kant stb.

2. *Elvei és célja*: Maga az elnevezés Kanttól származik, aki azt mondta: a felvilágosodás az ember kitörése a saját maga okozta kiskorúságból. A kiskorúság oka nem a hiányzó értelem, hanem a döntés és bátorság hiánya, hogy önállósítsa magát. A felvilágosodás jelszava lett: *sapere aude...*

Mivel az ész egyoldalú értékelése alapján az ember lehetőségeit túlbecsülte, erős optimizmus jellemezte. Ezt fokozott tettvágygal és filantropiával kötötte

össze. Bár filozófiai gyökerű volt, mégis gondolkodásmódja elsősorban a gyakorlati kérdésekre irányult. A vallás jelentőségét is az erkölcsre nevelésben látta. A Bibliából azt emelte ki, ami a „morális jobbítás”-t szolgálta. Etikai elgondolása nem állt meg az egyes erkölcsi jobbításánál, a világ megjobbítására is irányult. Ennek segítésében látta a lelkész fő feladatát.

3. A felvilágosodás hatása a konkrét társadalmi változásokban is érvényesült. Közvetlen politikai és egyházpolitikai hatást gyakorolt pl. az új államelméletekben. A politikai hatalom jogát nem kellett egyháziilag legitimizálni. Sőt, adott esetben beleszóllhatott az egyházi intézmények életébe is (pl.: II. József, II. Frigyes).

4. A teológiára gyakorolt hatása. Ez a társadalmilag különböző fejlődésű országokban másként alakult. Franciaországban az antiklerikalizmus legélesebb formájában jelentkezett és harcos materializmust hirdetett. Angliában megelégedett a deizmus szelídebb formájával, Németországban a keresztyén hitet észvallássá formálta.

A keresztyén hit kinyilatkoztatás jellegét későbbi formájában azonban mindenütt megkérdőjelezte, s az ész tette a vallás forrásává. Kant ezze! a gondolkodással nem azonosította magát, de szerinte is az erkölcsre való törekvés a fő cél, melynek indítéka a kötelességszerű cselekvés.

5. A felvilágosodás és vele a racionalista gondolkodás egyházunkban is éreztette hatását, különösen az értelmiségi rétegben. Sokan még ma is a hitotkötés célját az erkölcsre nevelésre korlátozzák. Az egyháztól elszakadt rétegek pedig megelégszenek a gyülekezettől független „magán” vallásossággal, ami szintén a felvilágosodás individualista elveiben gyökerezik.

6. Mi ingatta meg a századokon át ható racionalista gondolkodást?

a) *Egyoldalúsága*. Egyoldalúan a természettudományra és az un. „tapasztalati világra” épített világszemlélete nem elégti ki az ember teljes világszemlélet utáni vágyát. Ebből fakad pl. már a múlt században induló spiritizma mozgalom. Ma pedig gombamód szaporodnak el az eddigi hiányt pótló irracionalista hatások.

b) *Elvesztett optimizmus*. Megrendült a tudomány- és haladáshitből táplálkozó

optimizmus. A két világháború szenvedései, a természetátalakítások kudarcai erősen megtépták ezt az optimizmust. A tudományos eredmények sem hoztak mindig hasznosat.

c) *Megingott a baloldali mozgalmak világjobbításába vetett hit.* Az ún. szocialista világ ellentmondása, látványos összeroppanása, világossá tette, hogy az az út, ami a francia forradalomtól kiindulva a hivatalos és gyakorlati materializmusig vezetett, nem viszi el az emberiséget az ígért „Kánaán”-ba.

II. Vallások és vallási áramlatok a 20. században

1. *Vallás és vallásosság.* Ma két hatás érvényesül körülöttünk. Egyik a világvallások népszerűsödése. A másik a vallásosság sokszor meghatározhatatlan, tágas értelmezett jelensége.

A kettő közti különbség különösen három ponton szembetűnő: 1. A vallás eredete mindig meghatározott helyhez és időhöz kötött istenélmény, a vallásosság viszont mindenütt létező emberi érzés, alapvető emberi adottság (Cicero megfogalmazása szerint „egy néptörzs sem olyan barbár, hogy ne lennének istenei”). 2. A vallásban egyszerre érvényesül az emberi negatívum és az isteni pozitívum. A vallásosságban az ember magára marad tehetetlenségével. 3. A vallás intézményes, a vallásosság csak szubjektíve határozható meg.

Mindezzel kapcsolatban nem kerülhetjük meg a kérdést: Vallás-e a keresztyén hit? Ha külső kereteire nézünk, akkor besorolható a vallástörténetbe. Tartalmára nézve már nem mondható el ugyanez. Századunk három jelentős teológusa – Barth, Bonhoeffer és V. Tillich – éppen a racionalizmussal szemben hangsúlyozta a különbséget a kinyilatkoztatás Istene és a vallások istenei közt. Barth a vallást „Unglaube”-nak nevezi a kinyilatkoztatással szemben. Bár nem ért egyet azzal az újkori szűklátással, mely a vallásban csak az emberi tudat kivetítődését látja (Feuerbach, Marx). Bonhoeffer pedig attól óv, hogy Istent rossz helyen keressük (a vallásban), ahelyett hogy ott, ahol ő magát kinyilatkoztatja.

Ha ezt az értelmezést – vallás és vallásosság közt – elfogadjuk, akkor azt kell megállapítanunk, hogy a világvallások expanziója ellenére, inkább a vallásosság van terjedőben.

2. A világvallások megjelenése Európában

a) *Iszlám.* Legjelentősebb esemény az iszlám megjelenése Európában. Vendégmunkások ezrei és a gazdag, független iszlám államok kialakulása egyformán segítik terjedését. Az iszlám sajátossága, hogy a vallást a politikával szorosan ötvözi. Azzal az igénnyel és ígérettel lép fel, hogy a „keresztyén” kapitalizmus

társadalmi embertelenségével és a szocializmus ateizmusával szemben az iszlám jog (sharia) újraérvényesítése váltja valóra egy igazságos társadalom álmát.

b) *Hinduizmus.* A hinduizmus egyre terjedő, nem intézményes vallás a tanítások, kultuszok, ritusok áttekinthetetlen sokaságával. Mintegy tetőt képez a sokféle tradíció felett, egészen a népi vallásosság primitív formáig. Eredetileg hindu az volt, aki egy kaszba született. Az „újhinduizmusban” inkább ez egy kultúra és életút elfogadását jelenti. Az újraszületések körforgásából a nyugatlomba jutáshoz különböző szabadulási lehetőségeket kínál. Elsősorban a jógát. Meditációival jelentős hatást gyakorol a racionalizmustól megcsömörlött nyugati emberekre.

c) *Buddhizmus.* Középpontjában a szenvedéstapasztalat áll. Szerinte ez az élet lényege, s az ember éppen a boldogság pillanatában éli át legmélyebben mulandóságát, a szenvedés lényegét. Életszemléletével segítséget kínál a szenvedés elhordozására.

d) A nagyvallások európai terjedése mellett Tillich ún. „Quasi vagy civil vallás”-ról is beszél. Ide sorolja a vallás igényével fellépő mozgalmakat, mint a faszizmus, bolsevizmus, radikális humanizmus, feminizmus stb.

3. A vallások népszerűségének okai.

Az európai embert három tényező teszi készséggé az új vallási ajánlatok elfogadására:

A család és az iskola tekintélyének szétesése, a gyökértelenség, mely félelemmel és a magányosság érzésével tölti el.

A 20. század végének emberéből már hiányzik az az éles valláskritika, amit a 19. sz. természettudományos világnézete épített fel.

A növekvő jövőfélelem otthontalaná teszi az embert saját világában. Az anyagiak által meghatározott világban ott a vágy olyan valóság után, amit nem csak gazdasági érdekek határoznak meg.

4. Új vallási áramlatok

A világvallások megjelelésénél nagyobb kihívást jelentenek ma az önmegvalósító és önmegváltó szándékaikkal fellépő vallási áramlatok. Ezek az ember szubjektív vallási igényét igyekeznek kielégíteni.

Nagy vonalakban essék néhány szó a legismertebbekről:

Scientology. Atyja egy science-fiction szerzője, Ron Hubbard. A scientology alkalmazott vallási filozófia és technológia keveréke, mely az élet minden területén megoldást kínál. A „dianetikában” szerzett korábbi felfedezéseinek eredményét fejlesztette tovább. Tanfúttá: a világ teljes pusztulásra ítélt, de ő megtalálta a menekülés útját. Ez a scientology gyakorlata a „training” és „auditing”. Ingyen személyiségi tesztet ajánlanak fel, mely az ember lelkiileg teljesen kiszolgálta-

tottá teszi. Ezután kínálják fel a menekülés lehetőségét a trainingeket és auditingeket tartalmazó könyvek formájában.

Transzcendentális meditáció. M. Mahesh jógi alapította. Nyugatra kerülve igyekszik levetni vallásos karakterét, kapcsolódásra és önmegvalósításra szolgáló technikát kínál. Hindu háttere mégis megmaradt. A leglényegesebb, hogy mindenki megkapja a maga „mantrá”-ját, amit recitál. A végén már csak a jóra képes. Önmegváltoztatási törekvése átme- gy önmegváltásba.

New Age. A legfiatalabb mozgalom, bár gyökerei régebbiek. Neve új korszakot jelent. Szerinte a tradicionális vallások és dogmák ideje lejárt. Mindenkinek általános misztikus élményt akar adni. Tulajdonképpen egy „szükrétaista konglomeratum” összegyúrva keleti és archaikus vallásosággal, okkultizmussal és modern pszichológiával. A keresztyénségtől merőben eltérő tanításokat hirdet. Alapvetően „holisztikus” Mindent átvesz, ami ezt a felfogást erősíti. Miszticizmusával népszerű lett.

III. Új helyzetünk konzekvenciái

1. Új helyzet, hogy mindenütt jelen vannak. Országokon, sőt családokon belül számolni kell missziójukkal.

2. Az együttélés felveti a kérdést: lehet-e békeségre törekedni velük? Sajnos, az eddigi tapasztalatok nem biztatók. (India, Libanon, Bosznia stb.)

3. Önkritikusan be kell látnunk, hogy gyakran arra keresnek feleletet, ami nálunk háttérbe szorult. Szemére vetik a nyugati keresztyénségnek a kapitalizmusból eredő visszasságokat (pénzközpontúság, kapzsiság, félreértett szabadság stb.).

4. A keresztyénség misszióját is kritika tárgyává teszik. Érveik a keresztyén misszió újragondolását teszik szükségessé.

5. Emlékeztetnek a spiritualitás hiányára. Különösen is áll ez a protestantizmusra: hiányzik belőle a meditációs csend.

6. Elengedhetetlen a saját hitünk jobb ismerete. Enélkül kénytelenek vagyunk a helyes döntésekre.

7. Párbeszédre van szükségünk. Ez segíti egymás megismerését és lerontja a hamisan kialakult ellenségképet.

*

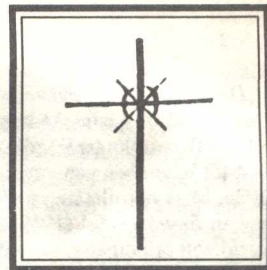
Minek nevezhető a mai kor? Felvilágosodás alkonya? Irracionalizmus hajnala? Nem könnyű eldönteni. Egy biztos: a lelkek megítélésének képességére (nem elítélésére!) nagyobb szükségünk van, mint valaha.

Sárkányiné Horváth Erzsébet

*

(E tájára következő számunkban visszatérünk Súlyom Károly dolgozata közlésével. – Szerkesztő)

Tanít az egyháztörténet

Szűcs Sándorra emlékezünk

(1890–1968)

„Két könyvet fogott görcsösen marokra, a Bibliát és a Tragédiát...”

Igy emlékezik meg Szűcs Sándor volt magyaróvári lelkészről gyülekezetének egyik tagja és volt tanítványa *Hárs Ernő* Eretnek Hittanórák című, e számban egész terjedelmében közölt költeményében, és valóban a Bibliából fakadó mélylégs hitén és Madách váteszi filozófiáján alapult Szűcs Sándor egész lénye, lelkivilága és gondolatmenete.

1890. május 20-án született a nógrádmegyei Szűgy községben. Teológiai tanulmányait Pozsonyban végezte, az első világháborúban mint táborig lelkész szolgált a közös hadseregben, 1919–21-ig Raffay Sándor püspök mellett segédlelkészként működött a Deák téri templomban és szolgált a Rákóczi úti szlovák gyülekezetben is. 1921-ben az akkor önállóvá vált magyaróvári egyházközség választotta meg lelkészévé, ahol 1952-ben a pártállam által létrejött egyházi főhatóság részéről történt kényszernyugdíjazásáig példátlan hűséggel működött. A reá háruló feladat számára nem volt könnyű, mindig a hit és a magyarság hatotta át. Trianon után a dunáninneni egyházkerület mosoni egyházmegyéjéből mindössze három, túlnyomórészt német anyanyelvűekből álló, majd a kitelepítések révén csaknem elnéptelenedett gyülekezet: Rajka, Hegyeshalom és Levél maradt meg, utóbbinak filiája volt 1921-ig Magyaróvár, a maga magyar és városi jellegű lakosságával.

Mikor 1936-ban magyaróvári lakos lettem, Szűcs Sándorhoz nemcsak a lelképásztori kapcsolat, hanem egyre mélyülő barátság is fűzött, és amikor Csatóry Elek, ny. főispán halálával az egyházközség felügyelői tisztje megürült, a közgyűlés engem tisztelt meg azzal, hogy utódjává választott. Az ebből fakadó munkakapcsolat még szorosabbá tette barátságunkat. A vasárnapi istentisztelet után a lelkészlakon folytatott beszélgetések felejthetetlenek számomra.

Milyen volt ő, mint ember? A nógrádi tájnak a nyugati végeken is hűséges fia maradt. Itt is Madách szelleme hatotta át. Édesanyjához, akit a jó Isten hosszú élettel áldott meg, őszinte szeretettel ragaszkodott. Feleségével, dr. Füst Molnár Mária, köztiszteletben álló szemorvossal és két lányával példás családi életet élt. Ágnes leánya a De-

ák téri gyülekezet presbitere és a lelkési hivatal lelkiismeretes munkatársa. Zsuzsannát másfél évvel ezelőtt magához szólította az Úr. Szűcs Sándor egyenes, bátor, szokimondó volt vesztérhes időkben is, minden jobbra vagy balra való eltolódás idegen volt számára. Példa erre, hogy Gömbös Gyula miniszterelnök haláláról a központi utastás ellenére sem emlékezett meg.

Mint *igehirdető*, gondosan készült minden prédikációjára, jó szónok volt és a dolog természetéből folyik, hogy csaknem mindig elhangzott egy-egy madáchi gondolat. Mint *lelképásztor*, szívén viselte valamennyi hívének sorsát. Emlékezetesek a családi otthonokban tartott bibliaórák is. Öröm volt számára barátjának, *Szabó József* balassagyarmati lelkésszé és a dunáninneni egyházkerület püspökévé történt megválasztása. A balassagyarmati beiktatáson együtt vetünk részt; ezt az ünnepet sajnos elhomályosította néhány felszólalás, amelyekből az egyházunk fölött egyre inkább tornyosuló viharfelhőkre lehetett következtetni.

Azt gondolom, hogy *Szűcs Sándor volt az Ember Tragédiájának legjobb ismerője*. Madách eredeti művének minden sorát betéve tudta és minden gondolatát külön értelmezte. Gyűjtötte a mű valamennyi magyar és idegennyelvű kiadását és ismerte az arra vonatkozó irodalmat. Ő volt az, aki Szabó József érdeklődését is oly mértékben letele fel, hogy ő e munkát folytatta és gazdagította.

Az egyházban a pártállam befolyása egyre nagyobb lett. 1952-ben a régi püspököket, köztük Szabó Józsefet állásukból felmentették és szinte természetes, hogy a meggyőződéséért mindig bátran kiálló Szűcs Sándort, ereje teljében nyugállományba helyezték.

Az előbb elmondottak ismeretében nem nehéz elképzelni, milyen súlyos teherként nehezedett rá hazánk, egyházunk és egyéni sorsa. A közélettel teljesen visszavonult és kizárólag családjának és tanulmányának élt. Hátrahagyott feljegyzései és fogalmazványai bizonyítják lelki kínlását, de ezekben az években is a Szentírásból és a Tragédiából merített erőt. Az Úr *huszonöt esztendővel ezelőtt*, 1968. április 28-án hívta el az örök hazába. Kívánságának megfelelően az Újszövetség és a Tragédia egy-egy példányával együtt helyezték örök nyugalomra a magyaróvári temetőben.

Pröhle Henrik

ERETNEK HITTANÓRÁK

Szűcs Sándor emlékének

A kegyes atyák sárgafalú, ódon intézetében volt egy tanterem, hol ebédált, ha végső láncszeméig lepergett az előírt órarend, eretnek fény lövellt tucatnyi szemből – hol csonttá aszott prédikátorok hörgése zihált fel a gályapadról, s a kapucinus kripta érclapok közt fekvő lakóit vérvád költögette – hol karonfogva sétált Luciferrel a Hegyibeszéd szelíd Krisztusa,

Kepler csinált Betlehem csillagából horoszkópot s a nyaktúló alá hajló Dantonból Mózes átka dörgött.

Itt protestáltunk minden zsarnok ellen, hetente kétszer, az emberi ész s a földöntúli szeretet jegyében, a kegyes atyák nagyvonalú, békét sugárzó boltos homloka alatt, mialatt körben elzordult a vásár s a festett bódék lassan csukni kezdtek, s a bábjátékos és az ibolyáslány, a kocsmáros, a katona s a kéjhölgy egymásután a megnyílt földbe ugrott, mit habzó szájjal, szikrázó patákkal

tapostak végig az Apokalipszis tébolyodottá bősziült lovai.

Mit használt többé szív és értelem? A bátorságnak, mely fegyver helyett két könyvet fogott görcsösen marokra, a Bibliát és a Tragédiát, már csak a wormsí helytállás maradt, a pincétől a saskarmú tetőig lángokban álló birodalmi gyűlés beroskadó gerendái között: az itt állók, másként nem tehetek halálhí hű lutheri végszava.

Hárs Ernő

Urbán Ernőre való emlékezés kapcsán

Dr. Urbán Ernő nevével a soproni Teológiai Fakultáson ismerkedtem meg (1944–48 között). Anselmusról szóló disszertációja 1944-től kezembem van – részeket olvastam belőle. Mint homilétára, zuglói káplán koromban figyeltem fel (1949–50-ben Scholz László volt principálisom, akivel az első reformáció-újreformáció-teológiát tükröző igehirdetés gyűjteményt írták: Krisztus hatalmában címen.) 1967-ben írt doktori disszertációmban – „Igehirdetésünk tartalma és szándéka ma” című dolgozatban használtam az említett könyvet újra és az analitikus

részen hosszan idéztem Urbán Ernő és Scholz László munkáját, az elmúlt ötven év homiletikai jelenségeinek elemzésénél az első korszak illusztrációjaként (Első korszak: Ige-teológia a szószéken címen). Amikor idén a Teológiai Akadémia megnyitóján dr. Reuss András idézte Anselmust és dr. Urbán Ernőt, majd a Diakonia 1992/4 sz.-ban érdekes, többretű tanulmány jelent meg dr. Urbán Ernőről, mint a magyar evangélikus teológia tragikus végű reménységéről, elhatároztam, hogy ilyen módon tisztelgek az éppen ötven éve eltűnt evangélikus lelkész és teológiai

doktor emléke előtt, közlöm a disszertáció idevonatkozó sorait (311–315 lap). Egyben javasolom, hogy fel kellene kutatni mindazt, amit a fiatalon eltávozott, tipikusan magyar sorsú (I. Révész István, Járóssi Andor) drága szolgatársunk ránk hagyott örökségéből, szellemi teológiai kincseiből – egész egyházunk javára, de különösen lelkeszi karunk hasznára. Amennyiben ebben a Lelkipásztor segítséget tud nyújtani, szerkesztőként szívesen állok rendelkezésre.

HK.

ELSŐ KORSZAK: Ige-teológia a szószéken

A harmincas évek végére a magyar szószéket is elérte az Európászerte végbemenő teológiai megújulás (barthi ága éppenúgy, mint konfesszionális ágazata). Határkönek tekinthetjük az ebben az esztendőben megjelent: „Krisztus hatalmában” című predikációskötetet, amelyről húsz év távlatában ilyen című méltatás jelent meg és joggal: „Jó teológusok igehirdetése”. (Szabó Lajos, Lp. 1957. dec. 32 kk) A könyv utószavában maguk a szerzők így nyilatkoznak és ez mutatja a szándékot, tudatosságot: „A reformáció üzenete, az evangélium teljes híradása. Ez csorbult meg, sőt kallódott el az idők folyamán. Újra felfedezni és újra megszólaltatni ezt az üzenetet: ez volt a szándékunk”. A 26 predikációból álló gyűjteményről megjegyzi a korabeli méltatás, hogy ígéret és gyümölcsstermés egyszerre, tartalmilag és formailag a predikációk kiváló, a lelkészek is tanulhatnak belőle, nemcsak a hívek. Biztos teológiai készség (a Theol. crucis emberei) lutheri alap, hitvallásos szellem, egyházat bíráló hang jellemzi a kötetet. Az elmúlt liberális, kultúrprotestáns korszak vértelen igehirdetésében volt legszomorúbb. S hogy ez nem két teológus egyéni vállalkozása volt csupán, egyéni hang a szószéken, azt jól tükrözi az 1937-es Lp. évfolyam, ahol pl. állandó lutheri igemagyarázat szerepel Szabó József fordításában s két olyan tanulmány, amely világosan mutatja az újreformáció teológia irányvonalát: Kósa Pál: Gyakorló lelkész és a teológia című írása s Sza-

bó József: Hogyan predikáljunk című tanulmányára gondolunk. Még jelentkezik a liberális teológia is, de legszimpatikusabb formájában, ti. Nibergall írásainak fordításában, vagy hatásában. Az érdekes predikáció, A templomlátogatás lanyhulásának okai cikkre gondolunk, vagy dr. H. Gaudy László ez időtájt homiletikával sokat foglalkozó és lapjainkban rendszeresen fró szerző (Nehézségek az igehirdetésben című) cikkére gondolunk.

Jelentek meg teológiailag színtelenebb predikációs könyvek is: Szántó Róbert: Szeretsz-e engem? (Bp. 1937), Kiss Samu: Én és az én házam az Úrnak szolgálunk (posztilláskötet templomtól távollakók igehirdetéssel ellátása céljából, a nórádi egyházmegye kiadásában 1937), dr. Varsányi Mátyás: Isten oltalmában (Bp. 1937), Magócs Károly: Hívogatás (Bp. 1940) Friedrich Lajos: A megáldott kút (1942), Boldog rabság (1944). Külön szint jelent hazai egyházunkban Gáncs Aladár igehirdetése, ő egyrészt a lelki ébredés embere, ugyanakkor az első, aki Barth Károlyt a magyar evangélikus lelkészek közül értékeli. Hosszabb tanulmányt ír az akkori ThSz-be: Mit tanulhatunk Barth Károlytól címen már 1930-ban! Igehirdetése országosan ismertté akkor lett, amikor posthumus kötetként kiadták válogatott kéziratát 1939-ben.

1937-ben jelent meg Turóczy Zoltán egyéni hangú, biblikus, lelkiébredést munkáló predikációs gyűjteménye: És hívják nevét csodálatosnak. Dezséry László Turóczyról és az evangélicizációról 1948-ban és 1950-ben még pozitívan nyilatkozik.

PÁLYÁM EMLÉKEZETE

DR. NAGY GYULA:

Egyház a kereszt alatt

Elindulásom Krisztus szolgálatában: 1918–1950

Öt évtized egyházi szolgálatára emlékezni, közel a hetvenötödik év határához – ez egymagában is bőséges ok a hálaadásra! De még inkább így van, ha ez az öt évtized egyházunk és hazánk történelmének talán a legnehezebb, legküzdelmesebb időszakát fogja át. Egy minden eddigienél pusztítóbb világháborút, katasztrófális befejezéssel. Egy bár rövid ideig tartó, de annál kegyetlenebb nyúlás rémuralmat. És egy négy évtizedes ateista diktatúra és idegen megszállás nehéz próbatételét. Azt remélem, hogy amiről a következőkben szólni fogok, az nem marad csak személyes emlékezés. Hanem sikerül valamit megláttatnia Isten rejtett, ítélő és kegyelmes kormányzásából az egyház és a világ történelmében.

Luther „kereszt-teológiája” a mi lelkész-nemzedékünk számára sohasem volt szürke elmélet, csupán teológiai teória: reális valóság volt, amelyben élünk, a hit látásával. Erről kíván szólni mindaz, amit bár sűrűn és töredékesen, de elmondani kívánok a most következő négy írásban. Ha Isten megengedi, ezt majd egy részletesebb és mélyebbre menő életírás is követheti. Addig legyen szerény hozzájárulás egyházunk legújabb történelmének elfogulatlan, olyannyira szükséges feldolgozásához, jövőnk útjának keresése közben!

GYÖKEREK – CSALÁD

Kezdetről fogva alapjaiban formálták életemet, személyiségemet és egyházi szolgálatomat a „gyökerek” és családom. Kemenesalja lelki-szellemi öröksége. Őseim és szüleim életpéldája. Apai és anyai ágon a Nagy- és Benkő-nemzetségek évszázadok óta éltek ott a nyugati határszélen. Csak áldani tudom Istent azért a XVI. századi magyar reformáció

talajában gyökerező „Berzsenyi-lelkület”, amely a „gyökerekből” egész élettemre kisugárzott. Őseim hűségesevangelikusága, fáradhatatlan munkaszerelete onnan a mélyből kihatóttak egész élettemre.

Édesapám az előző nemzedékek falusi életformájából először került állami szolgálatba s ezzel a városi életformába. Egyenes jelleme, becsületének őrzése még a legnehezebb határhelyzetekben is

feledhetetlen életpéldává lettek számomra. Csak egy esetet említek: a nyilas uralom legvéresebb napjaiban, egyedül pénzügyőr-társai közül, megtagadta a részvételt a szerencsétlen, elhurcolt zsidó családok vagyonának elkobzásánál. Súlyosabb következményei is lehetnek volna, mint az, hogy megfosztották rangjától (viszont 1946-ban az új, demokratikus kormányzat ezért tisztí elöléptetésben részesítette). Édesanyám életpéldájából a mély, gyermeki hitet és a szelíd, csendes szeretetet tanultam egy életen át. Legyen áldott emlékü!

A családom, szüleim elvesztése után is, személyes életem és egyházi szolgálatom erősítő, gazdagító háttérét jelentette. Feleségemet pécsi szolgálatom kezdetén ismertem meg: templomunk kapujában találkoztunk először, mikor kézenfogva hozta két kis unokaöccsét felvételre evangélikus cserkészcsapatomba. Zenetanári hivatása, Bach- és orgona-szeretete, a kórusvezetés, majd később negyedszázados Lutheránia-tagsága végigkísérték életemet. Velem együtt

vett részt fáradhatatlanul a győri, pécsi, gyenesdiási evangélicizációs és papnékonferenciákon. A későbbi küzdelmes években, teológiai tanári szolgálataimban, Genfben, majd püspöki szolgálatom éveiben is igazi segítőtárs és részes volt. A legnehezebb időkben indultunk. Családja mindent elveszített a háborúban, majd az államosítások során. És zene-konzervatóriumi állását is odaadta három gyermekünk otthon neveléséért, anyai hivatásáért. Két fiúnk és leányunk ma Budapesten, Miskolcon és Genfben adják tovább hat unokánknak a szülői házban kapott lelki-szellemi örökséget.

NÖVEKEDÉS A HITBEN

Visszatekintve első élet éveimre, Isten bölcs vezetése rejtett családjunk akkori hányattatása – tíz év alatt három új lakóhely, három újrakezdés – mögött. Ezzel is felkészített jövőm életutamra.

Az első világháború alatt apámat Gömör megyébe, *Pelsőcre* helyezték át. Itt születtem 1918-ban: a Felvidék evangélikus múltja itt érintett meg először a keresztségben. A cseh megszállás elől innen hamarosan menekülnünk kellett, a szűkebb trianoni határok közé.

A Felvidékről menekülve először a színtiszta katolikus kislakófalvi mezőváros, *Kapuvár*, lett néhány évre ideiglenes otthonunkká. Az elemi iskola első három évében osztályomban az egyetlen „másvallású” voltam. Mint kisdíák, minden hétköznapi osztályommal együtt vonultunk a reggeli misére. De havonta egyszer, vasárnap délután, szüleim kezét fogva részt vettem az evangélikus szórványistentiszteleten, a polgári iskola egyik tantermében. Azóta becsülöm igazán a szórvány-lelkészek fárasztó, hűséges szolgálatát!

Gyökeres változást hozott családunk életébe édesapám áthelyezése *Győrbe* 1927-ben. Egy évre a Rába-parti, most újra visszakapott *evangélikus elemi iskola* kisdíákja lettem. Ezt követte aztán nyolc középiskolai év a nagyhírű bencés gimnáziumban. Nem volt éppen könnyű dolog helytállni ebben a kitűnő, szigorú szerzetesi középiskolában, de evangélikus létemre mindvégig „vastagbetűs” (kitűnő) maradtam. Tanáraink szerettek és megbecsültek. Májig hálás vagyok a bencés gimnázium magas követelményeiért, sok jó tanárom, köztük külön is *Kelemen Krizosztom* igazgatónkra, később a híres „hídepítő”, ökömenikus lelkületű pannonhalmi főapát, neveléséért. Éppen ebben a szigorú szerzetesi iskolában erősített meg Isten – több győri, később jelentős egyházi szolgálatot betöltő evangélikus lelkészársammal együtt – evangélikus hitemben és ökömenikus nyitottságomban.

A hitben való növekedés legerősebb indításai azonban mégis a nagymúltú *győri gyülekezet* akkori lelki közösségében értek. Evangélikus iskolai évem-

ből különösen három nevelőnkre emlékezem. *Weltler János* igazgatónkra, akinek családja oly sok neves lelképásztort, egyházi zenészt adott egyházunknak. *Niederland Vilmos* osztálytanfőmre, kinek tanítása mögött ott állt az élete. És *Havasi Dezső* fiatal lelkészre, akinek rövid, hétköznapi-reggeli életszerű és izes igehirdetése máig élnek emlékezetemben.

Hálával emlékezem akkori dunántúli püspökünk és győri lelkészeink szolgálatára. *D. Kapi Béla* püspök elfelejthetetlen konfirmációi óráira, a hit és tudás harmóniáját sugárzó igehirdetéseire és előadásaira és meleg, pásztori-atyai szeretetére, amely elkísért életutamon haláláig. Lelki nagyságát még nem értékelte igazán egyházunk: iránta is csak még a törleszteni való!

A legdöntőbb része azonban hitem növekedésében és végül is a lelkészi hivatás melletti döntésemben fiatal győri hitoktató-lelkészünknak, *Ittész Mihály* áldott emlékű lelképásztornak volt. Maga köré gyűjtötte Győr evangélikus fiu-ifjúságát, megnyitva előttünk családi otthonát. Ő vitt el a Magyar Evangélikus Keresztyén Diákszövetség (MEKDSZ) diák-evangélicizációira Tahiba. Ő indított el a cserkészletben is, példaként járva előttünk. Élete teljében váratlan, súlyos betegség ragadta el tőlünk. De életének magvetése gazdag termést hozott sok tanítványa életében.

Győri lelképásztoraink, így az aszkéta-lelkületű és a szolgálatban eléggé *Túróczy Zoltán* ébresztő igehirdetése, később *Szabó József* veretes lutheri teológiája és izes magyarsága is mély indításokat adtak egész életemre. Nem sorolhattam föl mindenkit, akik Isten eszközei voltak hitem növekedésében. De családomról, nevelőimről, lelképásztoraimról és a „győri szellemről”, amely miatt az ötvenes-hatvanas években annyi támogatást kaptunk, el nem múló hálával kell megemlékezmem.

NÖVEKEDÉS AZ ISMERETBEN

Felvételem a Teológiai Karra újabb nagy változást jelentett családunk életében. Kilenc győri év után szüleimmel Sopronba költöztünk. A *Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Hittudományi Kara* a város egyik büszkesége volt. Tanári karát teológus-éveim alatt (1936–1940) a tudományban kiváló, de a hitben is előtűnik járó professzorok alkották. *Id. Pröhle Károly*, *Deák János*, *Karner Károly*, *Podmaniczky Pál*, *Kiss Jenő*, *Sólyom Jenő*, *Wiczián Dezső*, *Jánossy Lajos* professzorok és *Budaker Oszkár* lelképásztorunk Isten áldott eszközei voltak hitünk és ismereteink növekedésében.

Teológus-éveimből felejthetetlenek: a soproni gyülekezet tradicionális egyháziassága, országjáró „missziós útjaink” a gyülekezetekben, „falukutató sze-

mináriumunk” Jobaházán és a Teológus Ifjúsági Kör eleven szellemi kohója, amelyben magam is aktív szolgálatot végezhettem, – hogy csak néhány indítást említsek! Nem felejtjük professzoraink családi bibliaköreinek közösségteremtő erejét. De azt sem, hogyan vettünk részt a város társadalmi életében akkor, hogyan tüntettünk és énekeltük a finn himnuszt a város utcáin, amikor például a Szovjetunió megtámadta a kis finn testvérnépet.

Teológiai éveim végén, harminc fiatal orvos, jogász, mérnök és művész közt mint egyetlen lelkész, állami ösztöndíjat kaptam a *berlini Collegium Hungaricum*-ba. Kiutazásom előtt *D. Kapi Béla* püspök lelkészé szentelt Győrött és féltő szeretettel indított el a világháborús fővárosba. Igaz, hogy a hitlerista német hatóságok mint lelkész fél évig nem is engedtek beutazni, egyedül a többi ösztöndíjas kollégista közül. A hazai hatóságok ismételt tiltakozása után végül 1941 februárjában elfoglalhattam helyemet a Collegiumban. Vajta Vilmos évfolyamtársammal utaztunk ki és Berlinben vettünk búcsút egymástól, hosszú évtizedekre. Ő svéd egyházi ösztöndíjjal utazott tovább Uppsálába.

Mai fiatal teológusaink számára alig elképzelhető, milyen is volt a külföldi studium a háborús Berlinben! Éjszakánként rendszeres pontossággal támadták a világváros lakó- és gyárnegyedeit az angol repülőerődök, később az orosz bombázók is. Csaknem minden éjszaka szobám ablakából figyeltem a légvédelmi ágyúk torkolattűzeit. Csak ha ezek közleledtek, rohantunk le a légoltalmi óvóhelyre. A közvetlen szomszédságból, ablakomból láttam porig kiégni a híres berlini Operát, gyújtóbombák százainak a tűzében. Nappal az Unter den Linden egyetemi épületébe jártam az előadásokra, vagy naphosszat – állandóan éhesen a szűkös élelmiszerjegyek miatt – a Staatsbibliothek nagy olvasótermében Platón műveit dolgoztam át eredetiben, készítve disszertációm.

Eduard Spranger, *Nicolai Hartmann*, *Wilhelm Weber* és *Heinrich Seesemann* voltak a tanáraink, az első kettő akkor az európai filozófia élvonalában. Webernél ókortörténetet, Seesemann-nál újszövetségi teológiát tanultam. Az igazi tanítómesterem azonban *Eduard Spranger* volt. Sokszor meghívott otthonába és hosszú beszélgetésekben készített föl Platón-studiumomra és filozófiai vizsgálóimra. Az „egyetemi kedvezménytel” ugyanis egy egyetemi diploma birtokában négy helyett két év alatt lehetett elvégezni a filozófiai studiumot. Disszertációm témája Platón tanítása volt az emberi lélekről (könyvalakban is megjelent – Weida, 1943). 1943 tavaszán avattak Berlinben a filozófia doktorává. Platón két éves studiuma főleg a nagy filozófus sajátos „megváltás-tana” (a filozófiai szótéria) megismerésén

keresztül vezetett el a teológia és a filozófia alapvető különbségeinek mélyebb megértéséhez.

Mint lelkész, két berlini tanulmányi évem alatt is rendszeresen tartottam magyarnyelvű *istentiszteleteket* a Collegium nagytermében, a kollégisták és főleg a Berlinben dolgozó magyar szakmunkások családjai számára. Kollégistársaik közt voltak akkor Anda Géza és Végh Sándor, később világhírű művészeink, akik nem egyszer végeztek kántori szolgálatot magyar istentiszteleteken.

Mint magyar értelmiségi központ, a német Gestapo különös figyelme, állandó ellenőrzése alatt álltunk. Szobámat, könyveimet, irataimat is ismételtlen átkutatták. Ez a fontos magyar szellemi műhely a háború legvégén gyújtóbombák lángjaiban porig égett. Mikor később láttam, fű nőtt a romokon. Lesz-e még feltámadás a magyar kultúra szolgálatában a reformáció hazájában?

Berlini két tanulmányi évem után a *Halle-Witterbergi Luther Egyetem Teológiai Kara* hívott meg a Saale-parti városba. Előadói munkám mellett a Délkeleteurópai Egyházismereti Kutatóállomás vezetése és a nagyértékű, kétszázéves *Hallei Magyar Könyvtár* gondozása volt a feladatomban. A Tholuck Konviktus volt az otthonom, ahol a hallei pietizmus eleven légköre és a német Hitvalló Egyház levegője vett körül. A hallei Teológiai Karon *Carl F. Schumann* és *Julius Schniewind* professzorok belső köréhez tartoztam. Rendszeres teológiai és újszövetségi ismereteim gyarapítása mellett így lehettem a tanúja annak a híres *Schniewind-Bultmann-vitának*, amely talán a legjelentősebb eseménye volt a német teológiai életnek a háború éveiben.

NÖVEKEDÉS KRISZTUS SZOLGÁLATÁBAN

Közben a háború lángjai vészesen közeledtek hazánk határaihoz. Megszakítva a további külföldi tanulmányi lehetőségeket, otthon lelkészi szolgálatra jelentkeztem. 1944 elején, hazatérésemkor, a doni katasztrófa hatása, a sűrűsödő bombázások, a fokozódó zsidó-üldözés és a nyilas diktatúra jelei, vér, könny és nélkülözések fogadtak. Megint Isten rejtett gondviselése volt, hogy püspököm, D. Kapi Béla, egymás után három jellegzetes dunántúli gyülekezetbe rendelt szolgálatra. Először néhány hónapra *Sopronba*, a hazai lutheri reformáció egyik központjába kerültem segédlelkészi beosztásban. Nem sokkal később, ugyancsak rövid időre, helyettes vallás- és tanárhelyettesként a soproni Evangélikus Líceumba.

Második lelkészi szolgálati helyem *Győr* volt. A nyilas hatalomátvétel után a zsidóüldözés szörnyűségei kezdődtek. Jártam a győri gettót, vígasztalva a kétségbeesetteket, úrvacsorát osztva meg-

keresztelt híveink között. Groó Gyulával többször is kimentünk, vízzel és élelemmel, a bécsi országúton vándorogó halálmenetek foglyaihoz. Légítámadások árthatlan áldozatait temettem, később magyar és német katonákat is, nem egyszer tömegsírokba. Ekkor már ágyútüzből, légítámadások közt végeztük a lelkészi szolgálatot. Végül 1945 Nagyhétfőn megérkezett a front. A nyilas kiűrtési parancs ellenére minden lelkész a szolgálati helyén maradt. Az ágyúzás és bombatámadások elől leköltöztünk az Evangélikus Konvent egyik légóltalmi pincéjébe, csaknem száz idős ember, nő és gyermek védelmét is megszervezve az óvóhelyen. Életem legemlékezetesebb úrvacsorája volt 1945 Nagycsütörtök estéjén, gyertyafény és ágyúdörgés mellett ott a pincében, lélekben mindenre fölkelésülve. Virrasztottunk. Nagypéntek hajnalán puskatus-ütések zuhogtak az óvóhely vasajtáján. Mi ötven lelkész, Luther-kabátban és kereszttel a kezünkben, kitértük a vasajtót. Orosz katonák géppisztolyai szegeződtek ránk. Átkutatták a pincét, majd minket, lelkészeket fölkeresték az udvarra. Közben géppisztoly-sorozatokat löttek ki a levegőbe. A pincében maradtak imádkoztak és lélekben elbúcsúztak tőlünk. Aztán éjszánkánként jöttek a részeg és fosztogató katonák, főleg „női munkaszolgálatosokat” követelve. De Luther-palástunk és a kereszt láttán végül is meghátráltak. Közben a nőket az Öregtemplom hideg, megközelíthetetlen padlására menekítettük. A közeli római katolikus Püspökvárban báró Apor Vilmos püspök ugyanilyen védelmező szolgálatban szenvedett vértanúhalált.

Nehéz idők voltak, a halál állandó közelségében. Mint a legfiatalabb, család nélküli segédlelkész, végeztem a front átvonulása alatt is hűséges híveink közt az úrvacsoraoesztást és a temetéseket. Akkor tanultam meg igazán egy életre, mit jelent Isten hordozó szeretete és a hit kőszikla-fundamentuma! De lassan visszatért az élet a romok közé. Gazda-híveink lovasfogatain megkezdtük újra közeli szórványaink pásztorolását, cseréppel befedtük az Öregtemplomot, és megindulhattak az istentiszteletek, bibliórák is a gyülekezetben.

Püspököm 1946 elején *Pécs gyülekezetébe* és szórványába rendelt szolgálatra. A gyülekezet lelkésze Nyugatra menekült és a fiatal segédlelkész, Káldy Zoltán, vette át szolgálatát. Isten kegyelmes vezetése volt, hogy a háborús összeomlás, majd a baloldali, sztálinista diktatúra legnehezebb éveit ennek a gyülekezetnek az eleven lelki közösségében élhettem át. Ötven szolgáltunk akkor ebben a hatalmas kiterjedésű szórványgyülekezetben: *dr. Schulek Tibor*, akkor vezető katonalelkész Pécsen, *Káldy Zoltán*, a fiatal evangélizáló lelkész, *Szabó Gyula*, a jól képzett, fiatal segédlelkész, *Geyer Zoltán* hitoktató lelkészársam és

magam. Körülvett minket a gyülekezet lángoló hite és fáradhatatlan, áldozatos szeretete.

Szűkebb szolgálati megbízatásom az evangélikus (fiú)-diákok, ipari tanulók és az egyetemisták tanítása-pásztorolása volt. Mint *vallásitanító lelkész*, hat általános iskolában, két gimnáziumban, több ipari tanuló-tanfolyamon voltam másfél száz kisdíák és fiatal lelkész, Pécsen és a közeli Mecsekszabolcs bányászfaluban. Külön öröm volt *egyetemi lelkészi* megbízatásom. Egyetemi biblióráinkon és éjszakába nyúló megbeszéléseinken nemegyszer szolgált az akkor még fiatal *dr. Szentágothai János* orvosprofesszor is. A gyülekezet és a Baldauf Szeretetotthon életében való részvétel, istentiszteleti szolgálataim mellett elsősorban ragyogó szemű kis bányászgyerekek, elemi iskolások és ipari tanulók között kellett megtanulnom a teológia és a filozófia magasságaiból alászállni a hétköznapi élet szintjére, lefordítani kisdíákjaim nyelvére hitünk nagy igazságait! Kemény, de nagyon is szükséges iskola volt! Ezekben az években sokat viaskodtam azzal, hogyan kell hűségesen, de világosan és érdekesen továbbadni a hitoktatásban ma az Evangélium üzenetét? Két hittankönyv (Keresztyén tanítás. 1947. – Az egyház élete. 1950) és a vallásitanítás tartalmi-módszertani kérdéseivel foglalkozó cikkek a *Lelkipásztor* 1948–1950. évfolyamaiban, valamint népszerű tanító sorozatok egyházi lapjainkban (*Harangszó*, *Új Harangszó*, *Lelkipásztor*) – így pl. a „Dogmatika dióhéjban, fontos bibliai görög szavak értelmezése, igehirdetési magyarázatok – ezek voltak az írásbeli gyümölcsei ennek a nehéz időben végzett szolgálatnak.

Külön röviden megemlékezem az *evangélikus cserkészmunka* nagyszerű szolgálati területéről. Győrött *Ittész Mihály*, Sopronban *Pröhle Jenő* – mindkettő volt cserkészvezetőm – ismertették meg velem az evangélikus kötöttségű (Ichtys) cserkészmunkát. Pécsi szolgálatom kezdetén (1946) még lehetséges volt, hogy diákjaim és ipari tanulóim számára evangélikus cserkészcsapatot alakítsunk. Közös igeolvasás, imádság és a gyakorlati cserkészmunka nagyszerűen kiegészítették egymást. Szegények voltunk, mint a templom egere. Kölcsön-sátrakban mentünk még táborozni is a Mecsek hegyeibe. De ez a pár évi cserkészmunka úgy összeforrasztotta lelkileg diákjaimat, hogy kapcsolataink többükkel máig megmaradt.

A világháború utolsó két évének és az összeomlás katasztrófájának külsőleg-belsőleg megpróbáló éveiben is tovább folytattam *teológiai felkészülésemet*. Közben 1944 őszén az Erzsébet Tudományegyetem akkor Kolozsvárott működő Bölcsészkarára nosztrifikálta berlini diplomámat és doktorává avatott. Külföldön töltött tanulmányi időm filozófiai

studiuma természetesen sohasem volt öncél: a nélkülözhetetlen felkészülést szolgálta a rendszeres teológia művelésére.

Berlini és hallei filozófiai és teológiai tanulmányaim után az emberről szóló keresztyén tanítástól itthon egyre inkább evangélikus teológiánk igazi centruma, a kegyelemből, Krisztus-hit által való megigazulás lutheri-reformátori tanítása felé fordultam. Teológiai disszertációmban (*A megigazulásról szóló evangélikus keresztyén tanítás bibliai alapja*. 1946. 180 ívoldal) azt kíséreltem meg feltárni, mi ennek a tanításnak a lényeges tartalma; másfelől ez a teológiai tanítás hogyan következik kikerülhetetlenül mind az Ószövetség, mind a négy evangélium és az apostoli levelek kérygmájából Isten ítélmegbocsátó s ezzel újjáteremtő kegyelméből. Ez egyúttal válaszolni kívánt arra a régi, de azokban az években is sokat hangoztatott kritikára (v.ö. Deák Anasztáz: Szent Pál tanítása a megigazulásról. 1942), hogy a reformáció alapvető tanítása nem a teljes bibliai ígére-kérygmára, hanem „egyoldalúan” csak Pál apostol ígéhirdetésére alapoz.

Értekezésemet és doktori vizsgámat a rendszeres-teológiából a Hittudományi Kar „summa cum laude” fogadta el, és avatásom 1946 júniusában történt meg Pécsen.

A pécsi négy évet követően 1950 tavaszán az egyházi szolgálat újra Győrbe vezetett: a Győri Diakonissza Anyaház és Evangélikus Szeretetház hívott meg igazgató-lelkésznek. A diakonisszanővérek a Szeretetházban és dunántúli gyülekezeti állomáshelyeiken nagyon áldott szeretetmunkát, ígéhirdető és hitoktató tevékenységet végeztek. Egyidejűleg tíz nővérjelöltet készítettem föl a szolgálatra. Huber Etelka főnöknő és nővér-munkatársai mély hite, a nővérek áldozatkész hűsége, a Szeretetház öregjeinek és betegeinek pásztorolása egy életre összekötöttek az egyház szeretetszolgálatával. A győri segédlelkészi évek, a soproni, majd főleg a pécsi hitoktató és ifjúsági munka után ez volt a harmadik munkaterület, amelyen keresztül az egyház Ura tovább formált, készített föl a teológia művelésére és a lelkészképzés életem nagyobb részét átfogó szolgálatára. Utódom, Sümeghy József, értékes, rövid szolgálata után ez a nagy kincsért jelentő egyházi munkaág is a sztálinista egyházpolitika áldozatává lett. Egyik nagy öröme mostani életéveimnek, hogy a diakonissza-szolgálat Isten kegyelméből újra sarjadhat és ágakat, leveleket hajt egyházunk törzsén.

AKIKET SZERET AZ ÚR, AZOKAT MEGPRÓBÁLJA

Azt hittük a negyvenes évek közepén, hogy a Krisztus-hit tűzpróbája már végbement egyházunkon a háború, a nyilas diktatúra és az összeomlás katasztrófáiban. Nem sejtettük, hogy Isten népének igazi próbatétele csak ezután következik!

A romokból való feléledéssel egyidőben a kialakuló kommunista-ateista rendszer a legelső közt fordult az egyházak ellen, mert ezek mögött még tömegek álltak. Evangélikus egyházunkban iskoláink államosításával, D. Ordass Lajos püspök és közvetlen munkatársai bebörtönzésével vagy internálásával, D. Kapi Béla püspök és báró Radvánszky Albert egyetemes felügyelő lemondásával, majd egyházunk fontos intézményeinek, fíjúsági szervezeteinek és a diakonissza-munkának a betiltásával, a terror és félelem fokozásával indult meg az általános támadás. Ennek részleteiről külön nem szólok, hiszen azok jórészt ismertek egyházi sajtónkból, visszaemlékezésekből és az idősebb nemzedék saját emlékeiből.

Ezeket a küzdelmes éveket Győrött és Pécsen éltem át, valamivel távolabb a fővárosban végbement eseményektől, a vihar centrumától. De vidéken is éreztük a próbatétel lángjait: fokozatosan beszűkültek a lelkészi szolgálat és egyházi élet területei, életünk külső keretei. Külső életfeltételeink is összeomlottak volna, ha nem áll mellettünk, lelkészek mellett, a gyülekezetek szeretete, lelki közössége.

Ezeknek a nehéz, megpróbáló időknek – különösen is fél évszázad távlatából, az azóta bekövetkezett nagy változások fényében – két döntő tanulsága volt személyes életem, de egyúttal egyházunk élete és jövője számára is.

Az egyik nagy tanulság: Isten a negyvenes és ötvenes évek súlyos megpróbáltatásaiban sok mindent elvett Európa keleti felének egyházaiktól, egyházunktól is, amire a kegyelem és a hit helyett addig építettünk. Társadalmi, közéleti befolyást és kiváltságokat. Külső, anyagi biztosítékokat. Jó és kipróbált vezetőket. Nyitvaállót, széles munkaterületeket. Nagyon fájdalmas veszteségek voltak ezek. Gonosz emberi szándékok és hatalmi törekvések álltak mögöttük. De mégsem Isten tudta és akarata nélkül történtek. Istennek egyházát és bűneinket fenyítő, ítélő igazságossága „uno actu”, attól elválaszthatatlanul, Isten megtartó, újjáteremtő, kegyelmes igazságosságának bizonyult! Rászorított minket, egyházát és népét, arra, hogy a leglényegesebbre támaszkodjunk: Isten ígéjére, a megtartó és megújító evangélium hatalmára. Az istentiszteletre, a hirdetett ígére és a szentségekre, mint a gyülekezeti élet igazi centrumára, a templom falai és a „belső kamra” szűk terében. És arra a dinamikus, szeretetben munkás, bizodalmas hírre, amely a láthatók mögött, próbák tüzeiben is tud Istenre tekinteni. Reménységben élni, amikor minden kilitástalanná vált körülöttünk! Ez volt ennek a nagy próbatételnek a végső értelme, legfontosabb tanulsága. Amikor jóval később, ökumenikus szolgálatban jártam a világ egyházait, ez a látás és tanúságtétel keltett mindenütt figyelmet és adott indításcokat.

A másik nagy tanulsága ennek az időszaknak: Isten elrejtett, történelemformáló

cselekvésének igazi, mély értelmét a legtöbbször csak akkor látjuk meg, amikor már elvonult a vihar. Így volt ez velünk is. Teljesen téves az a sokszor hangoztatott nézet, hogy egyházunkat előkészítetlenül, védtelenül érte volna el a próbatételek tűzvihara. Mert Isten már a harmincas évektől kezdve kétféleképpen is föl készítette népét mindarra, ami azután következett. Mi más lehetne a magyarázata annak, hogy legújabbkori egyháztörténetünkben egyfelől éppen a harmincas években és a negyvenes évek közepén erősödött meg az igei-reformátori teológia irányzata? Másfelől, hogy éppen ez az időszak volt – a vihar kitörése előtt – a hitébresztő és hűtőerősítő evangélicizációs mozgalmak megelevenedésének az ideje is. Magam is mindkettőnek a részese lehettem diák- és teológus-éveimben és lelkészi szolgálatom kezdetén.

Győri diákéveim alatt a MEKDSZ munkája, a diákevangélicizáció, a tahii ifjúsági táborok, Karácsony Sándorral való kapcsolatunk, később a győri és pécsi lelkészi években a körülöttünk lobogó evangélicizációs láng, a gyülekezeti és gyenesi konferenciák, lelkészevangélicizációk, ébresztő, karizmatikus ígéhirdetők (Túróczy Zoltán, Ittész Mihály, Csepregi Béla és mások) hatása jelentették egyfelől a felkészítést az elkövetkező nehéz évekre. Másfelől soproni teológus-éveim, a Hittudományi Kar akkori teológiai iránya, majd külföldi tanulmányi éveim, s ezt követően itthon is az egyre erősödő lutheri-reformátori teológia, valamint Barth és Bonhoeffer hatása, az ekkor fel-növő fiatal lelkész-nemzedék közössége, (a háborúban elesett Urbán Ernő írásai, Szabó József, Scholz László, Pröhle Károly, Veöreös Imre, Groó Gyula és mások), mindez ugyancsak Isten felkészítése volt a hitünk próbái közt végzendő lelkészi, majd teológiai tanári szolgálatra.

Hogy négy évtized külső és belső próbatételeinek tüzeiben egyházunk és a hazai egyházak nem roppantak össze, azt végső soron nem emberi tudásnak és akaratnak, hanem ennek a „kereszt alatt” munkálkodó, rejtett isteni kegyelemnek és gondviselő szeretetnek köszönhetjük. A Krisztusba vetett hit, benne és mögötte az Evangélium sziklákat összevező, de sebeket gyógyító és életet újjáteremtő hatalma, – ez volt, sok kudarc és veszteség között is megmaradásunk titka!

Ha valaki ezt „mitológiai magyarázatnak” tartaná, mert maga soha nem élte át, az ám keressen erre más magyarázatokat, ha tud. De aki ezekben az években megismerhette Isten ígéje és a hit erejét a legnagyobb próbák közt is, az sohasem tud mást mondani: „Sola gratia, solus Christus, sola fides!” Ez maradt minden időben az egyház életének, személyes keresztyén életünknek a legmélyebb misztériuma: Isten egyszerre ítélő, de meg is tartó, újjáteremtő kegyelme a kereszt alatt.

A teológia szomszédságában

Értelmileg sérült gyermekek hitoktatásának kérdései és gondjai az evangélikus egyház intézményeiben

1. Az evangélikus hitoktatás nem „vallásoktatás”, – nem vallásos ismereteknek (dogmatikai, etikai és történeti) az átadása, tanítása, hanem tanúskodás az élő Istenről, a láthatatlan Örökkévalóról, a mi Mennyei Atyánkról.

A mandátumot ennek a hitoktatásnak a végzésére a „hitoktató” elsősorban nem a szülőktől, nem is a pillanatnyilag uralkon lévő kultuskormányzattól kapja. Ezt számára Jézus Krisztus küldő parancsa biztosítja: „Menjete, tegyetek tanítvánnyá minden népet...” (Mt 28, 19.) – és „és tanuim lesztek... egészen a föld végső határáig.” (ApCsel 1,8.)

– Azt csak széljegyzetként említem meg, hogy közel három évtizedes szolgálatom során a szülőkkel teljes egyetértésben tudunk mindig együtt dolgozni, – a korábbi szakmai irányítást ez a kérdés hála Isten nem nagyon érdekelte. – Nagyon remélem, hogy a mostani érdeklődés maradandó, jóirányú és konkrét segítséget jelent majd ehhez a munkához. –

2. Ez tehát – az előbbiekre italog most – az evangélikus hitoktatás feladata: Istenről tanúskodni hitelesen az intézményeinkben élő sérült gyermekeink előtt. Kérdéseink és a szolgálattal kapcsolatos gondjaink is ezért, ebből fakadnak:

a) Mielőtt a nyíregyházi ÉLIM Eü. Gyermekotthonban találkoztam értelmileg sérült gyermekekkel, már 20 éve aktív gyülekezeti hitoktatást végeztem. Eközben sokszorosan tapasztaltam, hogy gyermekeink a megtanult és kitűnően „visszadott” ismeretanyaggal felnövő életükben nem sokat tudtak kezdeni. Úgy tették mindnyájan félre az addig hallottakat, mint ahogy általában mondjuk: „ezt is megtanultuk, de minek?” – Akik később keresztyén-vallásos életükben támaszt, segítséget találtak, azok mind személyes kapcsolatba kerültek az élő Istennel, – hitre jutottak Jézus Krisztus által. – Mindez azonban elsősorban nem intellektuális ismereteiktől függött, nem is az „oktatás sikere” volt, – hanem Isten Szentleke munkájától – egy „kívülem-”, „felettem-álló” Titoktól, magától Istentől.

– Itt találtam meg az első kapcsolópontot a sérült gyermekek között végzett hitoktatáshoz:

b) Gyermekeinknek nem az éppen „kitüntetetten sérült létezését” át, hanem a „teljes embert keresve” kell a hitoktatással előkészítenem a randevut, a találkozást Isten és a gyermekeink között. – Istent ugyanis elsősorban nem „értenünk”, hanem „átélnünk”, „tapasztalnunk” szabad. – Ezért, bár nem mondom, hogy nem kísérletem meg újra és újra tanítani gyermekeinket, de ennél sokkal fontosabbnak tartottam, hogy a gyermekeink: „lássák az Istent” = művészi oltárkép, faragott oltár, szószék, ünnepélyes környezet; – „tapintsák az Istent” =

közösen elosztott kenyér, – egymás kezének megfogása az úrvacsora tanítása közben; „érezzék az Istent” = a másik ember simogatásán keresztül, aki elsősorban nem a hitoktató, hanem egy az otthonunk falain kívülről jött valaki: a gyülekezetünk tagja.

c) És itt találtam rá arra a másik kapcsolópontra, ami nélkül evangélikus hitoktatás szerintem elképzelhetetlen: az élő keresztyén gyülekezet közössége nélkül végzett hitoktatás légtüres térben mozog, igazából az a bázisa hiányzik, ami az Istennel való közösség csodáját reprezentálja – az egyház „egy test” valósága. – Mind a nyíregyházi, mind a budai Otthonunkban azért elsőrendű fontosságúnak tartjuk, hogy minden gyülekezeti alkalmon részt vegyenek a gyermekeink – mindkét helyen ugyanis az Otthonunkban templom is van; – illetve, hogy az intézmény ünnepi alkalmain, de gyermekeink hétköznapi életében is otthon legyenek a gyülekezetünk tagjai. – Ők nem a „közönység”, akik egy rendezvényünkre alkalmilag ellátogatnak, – esetleg sajnálkozó jóindulatukat is elhozzák, – ők többek ennél. Az élő Gyülekezet Isten szeretetét teszi kézzelfoghatóvá, életté, – vagyis „tanít az Istenről” (hittant tanít!) olyat, ami máskepp „taníthatatlan”. – Ennek elsősorban a nyíregyházi Otthonunk életében kézzelfogható jele a „pótmama intézmény”, ami nem más, mint az Isten szeretetétől indított testvéreink mellállása egy-egy gondozottnak folyamatosan, hosszú éveken át, – elsősorban azok mellé, akiknek nincs közeli hozzátartozójuk.

A gyülekezet közösségében végzett „hitoktatásnak” egy másik aspektusa: gyermekeink számára a szentségek kiszolgáltatása, és az úrvacsorát megelőző konfirmáció. – A keresztséget általában a szülők kérték, egy-két kivétel volt, amikor konfirmáció előtt a gyermek maga kérte a keresztség kiszolgáltatását. – Ebben az esetben a keresztségre való felkészítés együtt történt a konfirmáció előkészülettel. Ennek az egész „hitoktatási folyamatnak” a csúcspontja azonban a közös úrvacsoravétel a gyülekezet tagjaival. Az egy kenyérből és az egy pohárból részesedés ajándékozta meg a gyermekeinket az „anyaszentegyház titkával”, – a taníthatatlan csodával: egy test vagyunk Krisztusban! Ez ugyanis az Isten-ismeretnek, a keresztyén hitnannak olyan magasiskolája, – és ugyanakkor olyan páratlan megélése az ember-összetartozásnak, a szeretetnek, amire a sérült gyermek is a legtermészetesebben eljuthat ezen az úton. Valaki erről ugyanis így tanított minket, – és ez is „hittant!”: „Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsék és értelmesekek elől és kijelentetted a gyermekeknek. Igen, Atyám, mert ezt így láttad jónak.” (Mt 11,25–26).

3. A következő szakaszban ezt a címet adhatnám: hitoktatás a környezetre tekintettel. – Ezen a „könyvezeten” a szülőket és az Otthon dolgozóit értem.

A szülők jelentős részes szekularizáltak, nem egyszer ateista világnézetűek voltak. Akik pedig valamelyik keresztyén egyházhoz tartoztak, azok másfelől jelentettek hitoktató szolgálatunk számára problémát. Csak egy egészen kis rétege a szülőknek volt tudatos, hitvalló keresztyén. S ezek éppen az otthoni családi életükkel sokban segítették hitoktató szolgálatunkat. A két előbbi réteg felé azonban valamiképpen éreztetnünk kellett, hogy sem lelkiismeret-elleni erőszakot, sem felekezeti-dogmatikai kényszer nem motiválja hitoktató munkánkat. Ezért mindkét Intézetünkben legalább a kezdő lépéseket megtettük a szülők felé, hogy megértsék velük az evangélium lényegét: olyan az, mint egy falat kenyér, mint egy pohár víz. S nem kell evangélikussá lennie valakinek, hogy egyen, hogy megelégedjen, hogy éljen belőle: csak éhesnek és szomjasnak, csak üres kezűnek, mint egy koldus. – És azt sem titkoltuk el a szülők előtt, hogy mi magunk is – akikre rábízták őket a sérült gyermekeiket – ugyanattól az éhségtől, számjúságtól hajtvva, ugyanolyan üres kolduskézzel keressük a megelégedést, a békességet, mint a gyermekeink. Ez a „megalázkodás” adta meg nekünk, mint a hit oktatóinak a tekintélyét a szülők előtt. Úgy tapasztaltam a mögöttünk lévő évtizedek során, hogy a szülőktől bizalmat kaptunk Gyermekotthonainkban az EVANGÉLIUM SZOLGÁLATÁRA, erre a sajátos hitoktatásra.

Az Otthonaink *dolgozó* szintén nagyon fontos környezeti háttere hitoktató munkánknak. Ezért szükséges, hogy ők is értsék szolgálatunk lényegét, – ami nemcsak a konkrét hitoktató munkát segítheti elő, hanem a gondozó-ápoló, de a gyógy-pedagógiai munkának is nagyon fontos motivációja lehet. A dolgozóink felé megcélzott „hitoktatásunk” lényegét így foglalhatnám össze: tanuljuk együtt úgy „látni sérült gyermekeinket”, ahogyan Jézus látja őket. – Ennek egyik kísérleti-liturgiai megvalósítása volt, – amihez külön püspöki engedélyt szereztünk, – az a nagycsütörtök délutáni együttléni a kápolnáinkban, ahol minden gyermekünk résztvett, még a legsúlyosabb fekvő is, hogy közösen vendégeskedjünk egy sajátos „vacsorán”. S miközben az úrvacsora szerezteségi igéi ugyanúgy szóltak, mint máskor, – csak a szimbólumok módosultak kissé, – dolgozóink velünk együtt élték át az Isten kegyelmének, irgalmának lényegét: nincs különbség felnőtt és gyermek, sérült és ép ember között! Jézus még a legkisebbnek, a legelesettebbnek is odakinnálja minden gazdagságát, teljes szeretetét. S miközben ott izgett-mozgott ez a szokatlan gyülekezet, némelyik dolgozónk, s a segítségül jött asszonytestvérek szemében is megcsillant egy-egy könnycsepp. Ez nem jelentett mást, minthogy a „hit-tant” ők is kezdték tanulni. Ennek a jelentőségéről most ebben az összefüggésben nem szándékozom többet beszélni, de súlyát gondolom mindnyájan érezzük.

4. A hitoktatás tananyagáról szeretnék még valamit mondani:

a) Az emberré lett Isten: *Jézus a tananyag*, – még akkor is, amikor az Őszövetség lapjairól keressük Isten üzenetét. Páratlan ajándéka Istennek, hogy Jézusban láthatóvá, befogadhatóvá tette önmagát: az ember számára Embert adott a Mária fiában. A konkrét pedagógiai cél pedig röviden ennyi: tanuljunk együtt Jézus „barátjává” lenni, mert Ő az Úr Jézus „barátunkká”, testvérünk lett. Tanuljunk tisztává lenni, mert Jézus a büntelen és a tiszta. Tanuljunk megbocsátani, mert Ő is megbocsát nekünk naponként.

b) *Hittankönyvünk* – mindezek alapján elsőrendben a Biblia. – Hittankönyv kis egyházunkban a sérült gyermekek részére természetesen még sincsen. Bár nagyon remélem, hogy közös erőfeszítéssel még ilyet is kezünkbe kapunk egyszer. – A Bibliából is a történeti, – tehát elmondható, „eljátszható”, megjeleníthető-része a Szentírásnak képezte a tananyagot. – Nagyon jelentős a megfelelő énekanyag, ami nemcsak közös örömet hoz az együttlétekből, hanem jól elmélyítheti a történet üzenetét is.

5. Használt szemléltető eszközeink közül magam legjelentősebbnek a bábozást tartom, meg azt, amikor a gyermekeink maguk voltak a „szemléltető eszköz”, – eljátszottuk ugyanis közösen magát a történetet. – Az újabb audiovizuális lehetőségek – jól adaptálva, – biztosan sok segítséget adhatnak, – de itt még csak nagyon kezdeti lépéseink vannak. (Egy-egy evangélikus film bemutatása.)

6. Végül néhány szót az evangélikus Eü. Gyermekotthonainkban végzett hitoktatásunk gondjairól, nehézségeiről:

a) Mindkét Otthonunkban a *hitoktató lelkész* „mellékfoglalkozása” a hitoktatás, – amit részben a gyülekezeti szolgálat, részben az otthonigazgatás munkája mellett kell végezni. Viszont a többi Otthonhoz képest előnynek is mondható, hogy a lelkész szolgálata szervesen épül bele mindkét Otthonunk életébe.

b) *Gyermekeink életkori összetétele*, valamint értelmi sérülésük nagyon súlyos volta nagyon nehezítette a fokozatos felépülő csoportmunkát. Elképzelhető, hogy a jövőben az egyházi Otthonok felvételi lehetőségei javulnak, s ez a hitoktató munkánkat is szervezettebbé teheti mindkét Otthonunkban.

c) *Hitoktató szolgálatunk „úttörő munka”* volt, mert nemigen volt „példa”, modell, – legalábbis hazai, – ahol tanulhatunk, ahol a tapasztalatainkat kicserélhettük volna. – Örülök, hogy ezen a Konferencián ez a közlekedés az Otthonok és a hitoktatást végzők között elindult: közös tanulásra. – Mégjobban örülnék azonban annak, hogy a mai nap „okos tanácskozása” után folyamatosan tudnánk egymást olyan használható anyagokkal segíteni, ami ezt a nagyon fontos szolgálatot Gyermekotthonainkban előbbre vihetné. – Saját munkánk mostani bemutatását is már erre szántam.

Csizmazia Sándor
Budai Evangélikus Szeretettotthon

(Elhangzott a „Bárczi Gusztáv” Gyógy-pedagógiai Főiskola Szakmai Konferenciáján Budapesten, 1992. dec. 4-én. – A Konferencia tárgya: „Értelmileg sérült gyermekek hitoktatásának a kérdései.”)

GÖMÖRY JÓZSEF:

Biosz vagy Dzoé?!

A filológia haszna

A Genézis 2. f.-ben Ádám teremtése után Isten minden élőlényt bemutatott az új teremtménynek, az embernek, hogy tartsa válasszon magának, s Ádám mindennek nevet adott. Megnevezte a megismert dolgokat. Az Ókor embere számára a név mágikus jelentőségű volt, aki ismerte valaminek vagy valakinek a nevét, az hatalmat nyert fölötte.

De Ádám nem talált magához illőt, ezért Isten megteremtette az asszonyt, neve: Hevvá. A Hevvá – Éva – név is jelentést hordoz. „Mert ő lett anyja minden élőnek.”

Az embert jelölő személynév még mágikusabb. Mikor Jákobnak fiai születtek (Genézis 29–30. f.), anyjuktól vagy a szülélnél jelenlévő asszonyoktól nevet kaptak. Ezek a nevek úgy keletkeztek, hogy a megnevező mondatot mondott, s ebből, ennek betűiből alkotta meg a gyermek nevét. Pl.: „Lea... fiút szült és azt mondta: Most már hálát adok az Úrnak. Ezért nevezte el őt Júdának.”

A modern nyelvtudomány a nyelvekkel foglalkozó disciplinát az általános jel-tudomány alá sorolja be, mondván, hogy a nyelv eszközei jelek. A megértés és megértetés attól függ, hogy a közlő és a közlést felfogó ugyanúgy értelmezi-e a nyelvi jeleket. Idegen kifejezéssel: a nyelv kódrendszer. A közlő kódokat küld, s akihez szól, annak dekódolnia, azaz megfejtenie kell a jeleket.

A filológia haszna: a megértés és megértetés szolgálata. Minden szó hangalakja jelentést (jelentéseket) hordoz. Önmagában azonban megértése kevésbé sikerül. Mert a teljes értelmet a mondatban, sőt tágabb összefüggésben, a szövegben kapja meg. Az első lépés azonban a megértés és megértetés fo-

lyamatában a szónak az ismerete. Ady szerint a szó „ópium,” melyből a költő „pogány titkokat” szív.

*„Meddig pártolnak a büvölő szavak
Előntve ajkam?”*

A kérdésben Ady a szavak varázsos voltáról vall „Életem apadó ere” című versében.

Juhász Gyula is a szavak ígézetében készíti verseit:

*„Formát keresni minden gondolatnak,
S elvérezni egy fonák ígét.
A parfümjét érezni a szavaknak,
S tudni, hogy minden szó gonosz szirén...”*

(Formát keresni)

Ugyancsak Juhász Gyula írja „Szavak” című versében:

*„Szavak, szavak, csodálatos szavak.
Békítenek, lázítanak.
Eldöntenek egy életet.
Följárnak, mint kísértetek.
Szárnyalnak, mint a gondolat.
Görnyedve hordnak gondokat.
Világokat jelentenek.
Meghaltál, ha már nincsenek.
Dalolnak és dadognak ók.
Gügyögnek, mint a szeretők.
Ólnek és feltámasztanak.
Szavak, csodálatos szavak.”*

Nagy segítséget ad a szavak jelentéstani vizsgálata. Az én korosztályom még emlékszik D. dr. Pröhle Károly, senior módszerére: megmondta a fogalom görög és latin nevét, s levezette belőle a legnehezebben érthető, legelvontabb gondolatokat is. (Ő tájékoztatott a magyar nyelv pontos és helyes használatáról is. Ezt többi professzorunk is megtette, de nem oly gyakran, mind id. Pröhle professzor úr, mégpedig Arany János nyelvhasználatát tette meg mintának.)

Egy-egy szó hangalakjához több értelem is kapcsolódhat. Ezek vizsgálata is sok jó gondolatot adhat. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy ez a többféle jelentés történetileg alakult ki. Kerner Károly professzor új módszere volt, hogy egy-egy újszövetségi fogalomnak ismertette őszövetségi előzményét és a görög nyelvtörténeti előzményeket. Nagy segítség az 1990-ben az Akadémiai Kiadónál megjelent Györkössy Alajos-Kapitány István-Tegye Imre: Ógörög–magyar nagyszótár. Ez nemcsak úgy általában adja meg a szavak jelentését, hanem a görög irodalomban használt történeti sorrendben, beleértve a Septuaginta (LXX) és az Újtestamentum szóhasználatának közlését is. 1992-ben jelent meg dr. Varga Zsigmond J.: Újszövetségi görög–magyar szótára, a Református Zsinati Iroda kiadásában. Ez felhasználja a Daxer–Kiss szótárt, de jóval bővebb jelentéstani közlésekkel.

Nagyon kell ügyelnünk a rokonértelmű szavak használatára. Minden nyelvben sajátosan használatosak az adott nyelv rokonértelmű szavai. Egyik oka annak, hogy Kosztolányi mondanca beigazolódik: A fordítás – ferdtítés. Nem véletlenül szerepel címként a „biosz” és a „dzoé” szó: Mikor Jézus arról beszélt: „Én vagyok az élet”, a „dzoé” szót használja. Magyarban, latinban és németben sem találunk megfelelő különbségtételt a két görög szó helyes fordítására. A példákat sorolhatnánk. De már most felhívhatjuk a figyelmet arra, hogy a helyes megértés és megértetés munkájához nélkülözhetetlen az eredeti nyelvű szöveg ismerete. A Biblia eredeti nyelveinek ismerete – a teológián való tanulása – nem felesleges győtrelem, hanem nélkülözhetetlen eszközök megismerése.

Nemcsak a megértés és megértetés miatt, hanem a gondolatok kapcsolódása, felidéződése miatt is fontos a jelentés mellett az etimológia. Egy-egy szótóbból számos szó alkotható pl. a képzők segítségével. De az „ÉVA” név is egészen más, gazdag értelmezést kap, ha járatosak vagyunk a héber nyelv igeragozásának a rejtelmeiben. Így érdemes figyelni a görög

nyelv igenév gazdagságára is. Vagy ha járatosak vagyunk mai európai nyelvekben (német, angol, finn stb.), a szóképzés alakítási sajátságai mindig jelentéstani szempontból válnak érdekessé. Akár a dekódolás munkájára gondolunk, akár a prédikáció számára nyerhető gondolatokra. Mert a megértetés munkája lehet egyszerű, egysíkú, de lehet sokféle asszociációs lehetőség kihasználása is. Természetesen mindig figyelembe véve a hallgatóság összetételét, ismereteinek minőségét, gazdagságát. De ne becsljük le soha az iskolázatlan ember ismereteinek mennyiségét és minőségét! Mert saját szakterületének mestersegbeli szókincse és annak használata igen gazdag lehet. Csak nincs feldolgozva, ezért a más foglalkozásuk számára ismeretlen. Ha azonban Jézus szavait figyeljük az evangéliumokban, meglepődve tapasztalhatjuk, hányféle mesterség, foglalkozás nyelvhasználatában jártas, s mindig a hallgatóság ismeretei szerint szól az emberekhez. Az eredeti nyelvű szöveg tanulmányozása már csak emiatt is igen fontossá válik. S a héber és a görög nyelv tanulása könnyebb, ha tudjuk: eszközi jelentőségű a megismerésük, s minden nyelvi alakítási forma jelentést hordoz, meg a nyelv egészével való összefüggéseket.

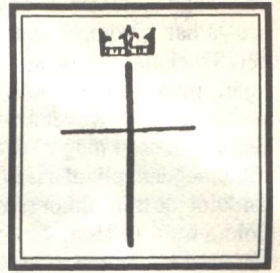
Ilyen összefüggés az is, hogy hangokkal beszélünk, szavak hordozzák az értelmet, de a hang és a szó a szövegben válik teljes életűvé, ott kapja meg igazi tartalmát, jelentését. A régebbi nyelvtanítás analitikus volt: a nyelvi elemeket tanította. Ámbár akkor is tanítottak olyan pedagógusok, akik szintetikus módszert használtak: szöveget, mondatot tanítottak és gyakoroltattak, vagy a nyelvi rendszerek tagjaként mutatták be a nyelvi jelrendszer elemeit.

A beszéd, azaz a szöveg és a mondat alkotásának eszközei: ragok, képzők, jelek használata. Magyar nyelvünk pl. igen gazdag képzőkben, amint az a rokonnyelvekben is kimutatható. Érdemes figyelni a határozók rendszerére is, mert gazdagabb és pontosabb, mint az európai nyelvekben. A „honnan?” „hol?” „hová?” hármasságon alakult ki még a finnugor korszakban. Másik érdekessége, hogy a test helyzete szerint különbözteti meg a helyviszonyokat: elől, hátul, felül, alul, oldalt, mellett. Ezek a viszonyítások aztán megkapják a honnan-hol-hová hármasság megfelelő ragjait: mellől, mellett, mellé stb. Persze a héber és a görög nyelvben másként találjuk a viszonyításokat. De valamiképpen jelölnek; néha egy-egy jel több viszonyítást is fejez ki, s ezek tisztázása a filológia érdekes és izgalmas feladata és munkája. Megéri a fáradozást, mert megkönnyíti és pontosabbá teszi a megértést; a megértéshez pedig nemcsak nyelvi eszközöket ad, hanem gondolatébresztő lehetőségei miatt gazdagítja és színesíti azt.

A szövegértelmezés számára nélkülözhetetlen a mondatfajták ismerete. Különösen az összetett mondatok használatára kell ügyelnünk, hiszen a gondolatok összekapcsolása mondatokban történik, s ez logikai feladat is. Nyelvünk gazdag az összetett mondatokban, s a különböző mondatok kötőszavaiban. Hogy csak a kapcsolatos mondat kötőszavait soroljuk fel: és; s; meg; sőt; nemcsak–hanem–is; egyrészt–másképpen–; ...is, ...is, mind... mind...; Sajnos, elveszett a megengedő mondat; az „annak ellenére, hogy...” kiszorította. Pedig a megengedő mondatnak az az érdekessége, hogy két állítást nem szembeállít, hanem egymás mellé helyez: „Ámbár nincs időm, mindazonáltal több figyelmet fordítok rá.”

Mi a filológia haszna? A kódolás és a dekódolás megkönnyítése, lehetővé tétele. A nyelvi kifejező eszközöknek a héber és görög nyelvben való pontos és alapos megismerése, használatuk megértése és magyarul való kifejezése. Amennyire a nyelvek közötti különbségek megengedik.

A filológia nélkülözhetetlen a biblia értelmezéséhez és a prédikációhoz. Figyeljünk fel arra, hogy az úttörő reformátorok úttörő nyelvészek is voltak. Luther a népnyelv megfigyelésével alkotta meg azt a nyelvet, melyre lefordította a bibliát, és amelyik a német irodalmi nyelv alapjává lett. Magyar reformátoraink közül csupán hármat említek ilyen értelemben: Sylvester János (Grammatica hungarolatina, 1539), Dévai Bíró Mátyás (Orthographia ungarica, 1538) és Senczi Molnár Albert (Novae grammaticae ungaricae libri duo, 1610). Talán az a rövid összefoglalás kedvet ébreszt, hogy szívesebben foglalkozunk Isten Igéjének eredeti nyelveivel

A II. félidőben*

„Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint az embereknek”
ApCsel. 5,29

Az 1993-as év igéje eszembe juttatja a diktatúrát követő első szabad választás időszakát; amikor komoly döntést kellett hoznom: *vállalom-e a képviselői szolgálatot?* Az MDF szarvasi szervezete 1989 nyarán, majd őszén is hiába kért fel e küldetés vállalására. Úgy láttam, hogy a lelkesítő szolgálat összeegyeztethetetlen a képviselői szolgálattal. amikor végre sikerült képviselőjelöltet állítani a gyomaendrődi református lelkész személyében, egy időre eltávozott tőlem a döntés felelőssége. Amikor azonban publicitást nyert a Református Egyház ultimátuma, miszerint a lelkésznek, ha képviselő, fizetetlen szabadságra kell mennie, akkor református lelkésztársam azonnal visszalépett. Ekkor jött a 3. felkérés. Várható volt, hogy az Evangélikus Egyház is kiadja ezt az ultimátumot, hiszen ezek a kérdések évtizedeken keresztül így „rendeződtek”. Három nap gondolkodási időt kértem. Ez idő alatt engem is – ugyanazzal az igével, mint a művelődési minisztérium politikai államtitkárát – elindított Isten ebben a különleges szolgálatban: „Ha valaki tudna jót cselekedni, de nem cselekszi, bűne az annak.” (Jakab 4,17). Később, amikor már beindult a kampány, meg is érkezett egyházunk részéről is az „ultimátum”. Későn. Minden szempontból etikátlan lett volna visszalépni, így cserbenhagyni a választókörzetet. Különbösen az Országos Presbitérium határozatát ma is érvényesnek tekinti az egyházvezetés, ezért kerülhetett másodszer is az Evangélikus Naptárba az a téves információ, hogy képviselői szolgálatom miatt szabadságon vagyok. Ez a kijelentés nem igaz. Nem vagyok szabadságon, sőt főállásban vagyok lelkész gyülekezetemnek, melékállásban vagyok csupán képviselője választókörzetemnek, mindezt a képviselői jogállásáról szóló törvény lehetővé teszi.

A három nap gondolkodási idő alatt különben főként választókörzetem elidő-

södött lakosságát láttam magam előtt, azokat, akiket mindenüktől megfosztottak az ötvenes években, miután éppen sikerült kissé kiemelkedniük a cselédsorból, és akikre azóta sem gondolt senki igazán. A segítség szándékával, függetlenül indultam, a helyi SZDSZ-csoporthoz is megengedve, hogy mögém felforakozzanak, hiszen jelöltjük nem lévén, külön kértek erre. Így kikerültük választókörzetünkben a máshol igencsak jellemző háborúskodást, mocskolódást. Mindenesetre már a kampányidőszak elején Isten megláttatta velem, hogy milyen mély, áthidalhatatlan szakadék tátong a két legnagyobb esélyes párt ideológiája között. Amikor ötödmagammal az első fordulón bekérültem a Parlamentbe, nem véletlenül választottam az MDF frakciót, azzal együtt, hogy nem tudhattam: ki lesz a kormánypárt és ki az ellenzék. *Természetesen most is összeegyeztethetetlennek látom a lelkesítő- és a képviselői szolgálatot egy kialakult demokráciában, vagyis normális, rendezett körülmények között, egy rendszerváltás idején viszont, vagy más különleges időszakokban inkább Istennek kell engedelmeskedni... Az Ág. Hitv. XXVIII. cikkével én is vallom, hogy „az egyházi hatalom és a világi hatalom egymástól megkülönböztetendő és elválasztandó.”*

Az eddig leírtak összefüggésében – nem támadás, vagy ellentámadásként, inkább védekezéséppen, a II. félidő derekán, úgy érzem vezető pozícióban – engedjék meg néhány kritikai észrevétel azokkal szemben, akik az egyház dolgait valóban összekeverik a politikával. Csak kérdezem: vajon dr. Frenkl Róbert hogyan tudja összeegyeztetni országos felügyelői tisztségét az ultraliberális, teljes ideológiamentességet hirdető Köztársaság párti tagságával?! Palotás ateista-materializmusa, divatos politikai kifejezéssel: liberalizmusa közismert. Nem liberalizmus ez, hanem tudatos Isten-tagadás. A liberalizmus az, amit Jézus, Pál

apostol és a Krisztus-hívők képviselnek. Nem kevesebb...

Más: mi keresnivalója az Ev. Egyház képviselőinek a Demokratikus Chartában? Dr. Frenkl Róbert és Donáth László – érdekes – csak dicséretet kapott ebbeli tevékenységéért. (Lásd: Demokratikus Charta - tüntetés a TV, Rádió „függetlensége” mellett, az egyik főszónok: Donáth, másnap dicséret a püspöktől a Népszabadságban.) Most már elmondhatjuk: nem sikerült eredményt elérniük, de ők szerintem még ezzel az igével sem vigasztalhatják magukat: „munkánk nem hiábavaló az Úrban.”

Tudom, hogy lelkésztestvéreimnek szemet szúrt a kormánykoalíciós lelkész-képviselők több parlamenti sajtótájékoztatója, sokan egyházellenességet véltek azokban felfedezni. A magam részéről elmondhatom, soha nem az egyházellenesség, hanem éppen ennek az ellenkezője vezérelt. Tudom, hogy az egyház több évtizedes bűne, s most elsősorban azokra gondolok, akik sok kommunista-hoz hasonlóan átmentették magukat, nem oldható fel egy ünnepélyes istentiszteleten elmondott közös gyónó imádsággal. Azoknak, akik mélyen beleártották magukat az elmúlt rendszer fertőjébe, már régen le kellett volna vonniuk ebbeli tevékenységük konzekvenciáit. Állítom, hogy nagyon sok becsületlen lelkész nem lett a pártállam besúgója, sőt mivel nem lett, vállalta a nélkülözést, sőt a szenvedést is. Az a bizonyos kollektív bűnbánat ott azon az ünnepi istentiszteleten legalább annyira elhibázott lépés volt, mint pl. Keveházi László „ünnepi” cikke 1976. november 7-én „Mindnyájunk ünnepe” – címmel. Az egész cikket érdeemes elolvasni, mert kiderül, hogy „nincs a világnak, a fejlődésnek más útja, csak a szocializmus.” A cikk így végződik: „Magyarországi Evangélikus Egyházunk népe az idén sem akar megfélemlíteni a nagy ünnepről. Hálás örömmel veszi, hogy a szocialista országok és ha-

*Három lelkészt kértem meg, ezek közül egy válaszolt is, egy szóbelileg ígéretet tett, egy nem jelzett vissza. A beérkezett választ közöljük. A szerzők véleményét egyet nem értés esetén is – tiszteletben tartjuk. Szerk.

zánk nagy családjának tagjaként élhet és szolgálhat. Így gondolunk a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 59. évfordulójára, mindnyájunk közös, szép ünnepére.” Remélem, Keveházi László azóta sem feledkezett meg erről a szép ünnepéről, s megünnepli idén is immár a 76. évfordulót, de mint akkor sem velünk, gondolom most is Thürmer Gyuláékkal. Ez természetes, hiszen az esperesi fizetés, a magas nyugdíjlehetőség erre kötelez...

Gondolom, hogy nem ártana minél előbb átgondolni ilyen és ehhez hasonló anomáliákat, akár rendkívüli zsinati ülésen is, hiszen így együtt vándorolunk az úton a leprát is magunkon hordozva. Márpedig bibliai történések igazolják, hogy a poklos Mirjámval nem jutott messzire Izrael népe. Csak miután megtisztult poklosságából, indulhattak tovább Kánaán felé. Ámbár, ha a mai papok vizsgálata azt eredményezi, hogy ez a poklosság még nem a Mirjám pok-

lossága, hát legyen. Próbáljunk meg emberi módon küzdeni a sötétség erőivel. Valószínűleg meg egyházi ingatlan rendezési terveink, megjegyzem nem SZDSZ, Demokratikus Charta, Köztársasági párt kellett hozzá, de vajon lehet-e így igazán áldás tanító-nevelő és más egyéb szolgálatainkon?

Az Emberi jogi, kisebbségi- és vallásügyi bizottságnak is tagja vagyok, egyetlen evangélikusként. Ha az egyházvezetés ellenezte is annak idején képviselőségemet, *mostanra úgy érzem, már túljutottunk a holtpontra*. Így sikerült közös összefogással segíteni 1992-ben a soproni iskola-ügyeket, s ha év végén zökkenőmentesebb az információ a képviselő és a püspöki hivatal között, akkor kiemelt állami támogatás segítené ebben az évben a Deák téri gimnázium ügyét. Mindenesetre 1994-re ígéretet kaptunk a hatékony, kiemelt támogatásra. Isten úgy adta, hogy minden támogatás a kezemen

megy keresztül, és a vallásügyi bizottság Isten-adta fraternitásával minden elképzelhető. *Most pedig megköszönöm a felkérést, azt a lehetőséget, hogy gondolatimat – ha kivonatossan is – leírhattam*. Őszintén mondom, nem számítottam rá. Köszönöm Istennek az ideiglenesen nagyobb szolgálati lehetőségeket, ezzel együtt a csodálatos élményeket, meg tapasztalásokat. Szüleimnek, Testvéreimnek, hívő Lelkészársaimnak sok-sok imádságát, Gyülekezetemnek, külön az Ifjúsági Biblia Körnek aggodását, szeretetét, a sok-sok közös élményt főleg az utóbbi három év során, és legfőképpen Feleségem helytállását egy olyan időszakban, amikor a rendszerváltás gyülekezetünket is alapvetően érinti. Mindeért Isten neve legyen áldott a Jézus Krisztus által, mindörökké!

Deme Zoltán

lelkész, országgyűlési képviselő

Evangélikus énekeskönyv, 2002 (?)

2. rész (41–45. ének)

Az 1982-ben megjelent evangélikus énekeskönyv egyik erénye az, hogy több évszázad énekkincsét reprezentálja, egy-egy kor sajátos dallam- és szövegstílusának jellegzetességeit mutatja be. Megismerhetünk néhány középkori gregorián himnuszot, majd pedig a 16. században népénekké vált, ritmizált gregorián éneket. Az énekeskönyv gerincét elsősorban a reformáció korának német korálanyaga alkotja, de magyar reformátoraink énekei is megjelennek. A nemzetközi repertoárt a cseh testvérek énekei és a francia zsoltárok gazdagítják. A 17. század pietista énektermése után egyre kevesebb a kiadásra érdemesített ének: a racionalizmus nem kedvezett a gyülekezeti éneklésnek. Ezért az utolsó két évszázadból már csak szemelvényekből tudhatjuk meg, milyen „hivatalos” énekekből várhatott a 19. és a 20. század ébredésre vágyó embere hitbéli megújulást.

Az énekeskönyv anyagának sokféleségét a 41–45. énekek-nél is nyomon követhetjük: 16. századi magyar ének, 16. századi genfi zsoltár, 16. ill. 18. századi német, osztrák ének.

41. ének. *Téged, Úristen*. A 16. századi magyar ének a Te Deum szövegén alapul, mint ahogyan Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében is megjelent: „A Te Deum laudamus summa szerint.” Az ének eredetileg 9 versszakot tartalmazott. Az 1950-es református énekeskönyvből és (talán ennek nyomán) a miénk-ből is kimaradt az apostolok, próféták és mártírok dicséretét tartalmazó 4. versszak, valamint Jézus Krisztust, mint a dicsőség örök királyát, az Atya Istennek egy Fiát magasztaló vers. A 16. század nyelvezetét a 20. században felfrissítették, az evangélikus énekeskönyv néhány apró és egy nagyobb eltérést kivéve követi a református énekeskönyv szövegét. Mi csak ez utóbbit – az egyetlen nagyobb változtatást a 3. versszakban – nem találtuk helyén valónak.

Református ék.: Szent, szent, szent Isten, te seregeknek,
vagy Ura Istene!

Teljes a menny s föld nagy dicsőséggel.

Evangélikus ék.: Szent, szent, szent Isten, te seregeknek
Vagy Ura, Istene!

Menny és föld szolgál nagy dicsőséggedre.

Eredetileg ez áll: Teljes a menny, föld nagy dicsőséggeddel.
– Nem akarjuk feltételezni, hogy az evangélikus énekeskönyv

a „szolgál” szó miatt változtatott. Az átalakításnál inkább arra ügyelhetek, hogy a verset rímessé tegyék. A 16. századi vers nem törekedett feltétlenül a rímelő sorvégekre, mint ahogyan a középkori eredetű Te Deum sem vers volt eredetileg, hanem próza, melyet a zsoltároknak megfelelően két félsorra felosztva recitáltak. Ennek az ősi formának német változata megjelent az 1957-es Dunántúli Énekeskönyv új részében a 712. sz. alatt. Az énekeskönyv előszava éppen erre az énekre hivatkozik, amikor az elkövetkezendő liturgiai reformot veti fel (9. o.). Az 1982-es énekeskönyvben nem kapott helyet a régi alakzat, de ezt a mai korlátozott feltételek mellett nem is erőltetnénk. (A Te Deumnak ez a szabad, kétrészes versekből álló formája egyébként Huszár Gál énekeskönyvétől kezdve állandóan megjelenik 16–17. századi liturgikus énekeskönyvinkben, a graduálokban.) – Az ének adatainak pontosításához: a Te Deum himnikus hangvételű dicsőítő, magasztaló, könyörgő ének, ellentétben az énekeskönyv meghatározásával, amely az ének alatt himnuszt jelöl meg.

42. ének. *Áldunk téged, Istenünk*. Ugyancsak a Te Deum parafrázisa ez az osztrák eredetű ének. Szövegének írója Ignaz Franz, aki 11 versszakban foglalta össze az ősi éneket. Ebből négy: az első kettő, és talán az utolsó kettő került be a mi énekeskönyvünkbe. A biontyalanságot az okozza, hogy a mi 3. versszakunkat egyik német verssel sem tudjuk pontosan azonosítani, legközelebb az utolsó előtti (10.) vershez áll:

Alle Tage wollen wir
dich und deinen Namen preisen
und zu allen Zeiten dir
Ehre, Lob und Dank erweisen.
Gib, dass wir von Sünden heut
und von Unfall sein befreut.

Téged áldunk, Istenünk.
Téged dicsér szolgálatunk.
Életünk tiéd legyen!
Hálát mondjon minden napunk!
Bűntől, bajtól védj te meg!
Áldd meg, óvd meg népedet!

A német nyelvű általános gyakorlatból vett ének több versét kellene bevonnunk énekeskönyvünkbe, és ha a mi 3. versszakunk az eredeti 10. versszaknak felel meg, akkor azt pontosabban kellene lefordítani (pl. ismét kihagyva a „szolgálatunk” szót).

A 42., 43. és 45. énekekben félértékek és negyedértékek váltakoznak, ahol a negyedérték ugyanolyan egységnek felel meg,

mint a 40. ének nyolcadértéke. A páros ütemű 40. ének alapján a következőképpen egységesíthetjük a három páratlan ütemű (6=2x3) éneket:

Ha viszont a 42., 43. és 45. énekből indulunk ki, akkor a 40. éneket változtathatjuk meg negyed alapértékűre.

43. ének *A menny Urának tisztelet.* A nagy Gloria parafrázisának szövegét és valószínűleg dallamát is Nikolaus Decius írta (élt 1480k.–1529!). A négyversszakos éneket rendkívül nehéz lehetett lefordítani, mivel a magyar nyelv tulajdonságával nem egyező jambikus verseléssel készült. A fordítást sikeresnek tartjuk, talán néhány helyen változtatnánk a kifejezéseket stílusán: 1. vsz.: „Óv ártó vészek ellen!” („uns rühren kann kein Schade.”) 2. vsz.: „Te jól kormányzod, Istenünk, E szép, csodás világot”. („dass du, Gott Vater, ewiglich regierst ohn’ alles Wanken.”) 3. vsz.: „Fogadd el kérő sóhajunk” („nimm an die Bitt von unser Not”).

Ezzel az énekkel kapcsolatban két kisebb, általánosan előforduló problémára szeretnénk a figyelmet felhívni. A 43. ének hétsoros, és három nagy részből áll: 8+7, 8+7, 8+8+7 szótaggal. A német eredetiben kizárólag a három nagy részt indítják nagy kezdőbetűvel s ezt a magyar kiadásban is követni lehetne. Ugyancsak azt a megoldást is javasolnánk, hogy a sorhatárokat ferde vonalakká jelezzék annak érdekében, hogy a folyamatos versszövegben könnyebb legyen a tájékozódás. A ferde vonal-ka után folytatható a szöveg kisbetűvel is. A másik probléma az egész énekeskönyvön végighúzódik. A 43. ének szerzője, Nikolaus Decius magyar változatban, Decius Miklósról fordítva van megadva. Véleményünk szerint, ha valakit érdekelnek az adatok, hadd olvassák az eredetit! Még Luther Mártonnal sem tennénk kivételt, akit talán modorosságnak tűnik Martin Lutherként említeni. Egy énekeskönyv adatainak meghatáro-

zásakor azonban nem lehet kérdéses az eredeti névalak használata. (Vajon helyesnek tartanánk-e, hogy egy Miklós keresztnevű magyar énekeszerző neve nikolausként jelenne meg egy német énekeskönyvben?)

44. ének *Ó, felséges Úr, mi kegyes Istenünk.* A 8. zsoltár szövegét K. Marot írta, L. Bourgeois zenésztette meg. A dallam 1542-ben jelent meg Genfben. Ezt a lényegesebb információt kellene feltüntetni a dallamszerzők nevével szereplő, az élet-határt jelző két dátum helyett. – A genfi zsoltárt Szenczi Molnár Albert fordította és az ő szövege nyomán készült a mi változatunk is. Ezt a tényt az adatok között meg kell említeni. Az eredeti 9 versszakos zsoltár 5 versszakosra zsugorodott össze. Bár sajnáljuk, hogy a teremtett világ felsorolásából kimaradt az állatvilág, meg tudjuk érteni a kihagyásra készítő problémát is: a zsoltárfordítás nyelvezete itt-ott újításra szorul. A 8. zsoltár utolsó verse eredetileg, de a genfi változatban és Szenczi Molnár fordításában is keretversnek indul. Ezt meg kellett volna tartani az evangélikus énekeskönyvben is, vagyis az 1. versszak 1-2. sorát változtatás nélkül kellett volna áttemelni az utolsó versszakba.

45. ének *Én lelkem, áldva áldjad.* A 103. zsoltár parafrázisa. Az eredetileg 4 versszakos énekből (a későbbiekben egy ötödikkal egészítették ki) az 1., 3. és 4. fordítása került be énekeskönyvünkbe. Sajnáljuk, hogy az eredeti 2. versszak kimaradt, ami a 103. zsoltár 6-12. versét foglalja össze. A fontos mondanivalót hordozó eredeti 2. versszak fordítását az énekeskönyv kötelező kiadásában pótolni kellene.

(Folytatjuk)

Ferenczi Ilona

Senki titeket meg ne tévessen...

Amint már előre jeleztük, az Ökumenikus Tanulmányi Központ megjelentette 4.sz. tanulmányi füzetét a magyarországi szektajelenségekről. A kis, elfogadható áron beszerezhető könyvecske életbevágóan fontos kérdéssel foglalkozik. Már az ÖTK 2. füzeté is írt „Protestánsok, kis egyházak, szekták” címen részben erről a kérdésről, most konkrétan 3 szektával ismertetnek meg az írók részletesebben: a Hit Gyülekezetével, a Jehova tanuival és a mormonokkal. 42 protestáns egyházmege esperesét megkeresve, 22 válasza alapján országos felmérés történt, kiderült, hogy nemcsak jel-szó, hanem valóság: *szekták szabad vadászterülete lett Magyarország*, különösen 1989 óta, amióta divatos vallásos pluralizmusról beszélni. – Az ÖTK most nem foglalkozik az un. keleti szektákkal. Külön füzetet terveznek – s valószínűleg még ebben az esztendőben kiadásra kerül – a keleti jelgű szekták, a nemkeresztény háttérből érkező és nagy erővel ható irányzatokkal, amint erről a jelenségről a Lelkipásztor már többször adott jelzést az elmúlt három év során.

Az ÖTK jelenlegi tanulmányi füzete nemcsak bemutatja a veszélyt, ismerteti az említett három szektát részletesen – történeti háttérrel és mai megjelenésével –, hanem megpróbál a szekták „kezeléséhez” némi segítséget nyújtani, anélkül, hogy a gyülekezeti tagok és a lelkészek helyett mindent elvégezne. Gyakori kérdés és kérés: Mit lehet itt ma tenni? Hogyan lehet védelmet nyújtani gyanútlan híveinknek? – A tanulmányi füzet befejező részében javaslatokat és ötleteket olvashatunk. „A türelmes hozzáállást világos látással és határozott meggyőződéssel kell párosítani” – A kereső lelkeket nem elutasítani, vagy elriasztani kell, hanem krisztusi szeretettel pásztorolni, meleg befogadó magatartással megérteni és megfelelő információval ellátni, ha még nem késő (!). – „Átlag-híveinkben” is növelni kell a Szentírát- ismeretet, meg kell élni velük együtt a gyülekezeti közösségélményt és tudatosítani kell, hogy a történelmi egyházaknak tkp. nem a szektáktól, hanem saját hitetlenségüktől és tunyaságüktől kell félni...

H.K.

Az igehirdető műhelye

BÖJT MÁSODIK VASÁRNAPJA
ApCsel 3,22-26

Ami elgondolkozthat

Felesleges időtöltés a Lelkipásztor előző számaiban előkészítő után kutatni, hisz ezen igeszakasz feldolgozása, sem a régebbi (1985-ös összeállítás) sem az újabb kiegészítő (Kovács 3. számában) megjelent textáriumban nem szerepel.

A magyar nyelven megjelent kommentárokban általam fellet anyag sem sokkal több, mert ami segítene és felhasználható, az is igen szűkszavú és nem ás elég mélyre. Ezért érdemes, ha van, más nyelvű igemagyarázatokat segítségül hívni. De még ennél is fontosabb azt a szép írásmagyarázati elvet alkalmazni, mely szerint a Biblia saját magát magyarázza. S épp ezt a módszert alkalmazva, ha a Péter által idézett ÓT-i helyeket és szövegekörnyezetet tanulmányozzuk, sok értékes összefüggésre, kincse bukkanhatunk. Először is az tűnik szembe, hogy a 22-23. versekben szereplő, Mózs. V. és III. könyvből vett idézetek nem teljesen szó szerintiek. Csak itt szerepelnek így együtt, különböző helyekről összeválogatva, összekapcsolva és egymásra vonatkoztatva. Azt nem tudhatjuk, milyen érzékeny füllel hallgatták akkor, s mennyit, és mit idézett fel bennük az ÓT egyes részeinek egymás mellé állítása. Az biztos, hogy hozzáértők is voltak a hallgatók között, lásd ApCsel. 4,1 verse. Számunkra elgondolkoztható lehet, hogy a 22-23. versek idézetei egyrészt a Deut. Mózeshez hasonló igaz prófétára vonatkozó ígéretei (5Móz 18, 15-22) közül valók. Másrészt az, hogy a nép bűneiért évenként ismétlődő nagy engesztelési ünnep és áldozati szertartás (3Móz 16.), a választott népnek szóló kemény törvényeiből (3Móz 23, 26-32) ragad ki egy fél mondatot Péter. Érdekes ez azért, mert a Mózs. V. 18,19-ben található, határozott, „én megkeresem azon” (Károli), „én felelőségre vonom” (új fordítás) vagy egyszerűbben; számonkérem rajta helyett a Mózs. III. 23,29-ből vett véres eseményeket, végítéletet idéző „kiírtom” hangzott el.

Ugyancsak sokat mondó a Csel. 3,25. vers végén 1Móz 22,18-ból vett idézet Ábrahám magváról, akiben áldást nyer a föld minden népe. Főként azért, mert az Úr ígérete Ábrahám próbatétele, „Izsák feláldozása” után hangzott el.

De nem csupán az ÓT-vel való összefüggéseket hasznos és jó figyelembe venni, hanem azt a helyzetet, amellyel kapcsolatban Péter igehirdetése elhangzott. Egy sánta ember gyógyul meg Péter és János közreműködésével Jézus Krisztus nevében és erejével (3,1-10). Péter kihasználja az alkalmat és az összefutott sokaságnak (3,11) hirdeti a megfeszített és feltámadott Krisztust (3,12-26). Péter prédikációjának befejező része igehirdetési alapigénk. Mindazzal kapcsolatban, ami a prédikációban addig elhangzott, itt ezekben a befejező versekben kapott igei ÓT-i alapvetést. S ha némiképp hasonló a menete és tartalma a pünkösdi és Salamon csarnokában elhangzottaknak, az formailag azonnal kitűnik, hogy a pünkösdi beszéd elejétől a végéig az ÓT-re hivatkozás, itt pedig a végén. E mellett termé-

szetesen mindkét beszédet elejétől a végéig átszövi a prófétai ígéretekre történő utalás.

Az emlékezés, az emlékeztetés nem maradhat el. De aki ismeri és ismeri az Ábrahámnak és Mózesnek tett ígéretekkel és rendelkezésekkel, az felismerhette és tudhatja, másként és sokkal hatalmasabban teljesedett be Jézusban mindaz, ami megíratott. Jézusban Mózesnél nagyobb és hatalmasabb látogató járt itt a földön. S nem bűnösök, a prófétára nem hallgatók irtattak ki a nép közül, hanem a szent, büntelen, engedelmes, mindig Isten akaratára figyelő „Prófétát” Isten egyszülött fiát, az Úr szenvedő Szolgáját ölték meg, feszítették keresztre. Az Úr szenvedő Szolgájának műve még világosabban rajzolódik ki előttünk a 3,18-19. versek alapján.

Ami tovább segíthet.

Nem kell védőbeszédet tartanunk Izrael népe mellett, bármily időszerűnek tűnhet ez. De azt sem hallgathatjuk el, hogy Jézus elsősorban „Izrael házának elveszett juhainhoz” küldetett. Számunkra jelentett és jelent elsőrendben áldást mindaz, ami Jézussal történt, amit Ő itt a földön elvégzett. A szövetség, a próféták fiai, az Isten áldásának hordozói, közvetítői lehetnek, ha vállalják küldetésüket és az Isten Fiának életújító, mélységekből magasságokba emelő munkájának teret engednek életükben. De mindez vonatkozik a föld minden nemzetiségére is. A Te vagy! bűnvallásra, bűnbánatra készted, és a Ti vagytok! áldott örökségeket, beteljesült és beteljesülő ígéretek hordozói, megszólítása nemcsak a választott néphez, de minden embernek szól.

Végül vizsgáljuk meg, mit mond ez a néhány vers Jézusról és milyen feladatot jelöl meg a mi számunkra.

Jézus az Úr Szolgája küldött, az utolsó, a legnagyobb „Próféta”. Ő „a Próféta”, az Igaz és büntelen, akiben, aki által beteljesültek az ÓT-i prófécia Sámueltól kezdve és aki beteljesíti azokat. Feladat: a Szolga szavára figyelni, Őt hallgatni mindenben, mert a tét élet vagy halál, örök élet vagy teljes, végzetes pusztulás.

A Szolga közülünk való. Aki nem csupán hasonló hozzánk, nem egy álruhás király, aki esetenként vegyül alattvalói lengett tömegébe, hanem vállalta teljesen, valóságosan, haláláig menően a mi ember voltunkat. – Ezért jó, ha a benne kapott, általa miénk lett örökségünket komolyan vesszük, mert amiképp a nagy vacsora példázatából kitűnik, el is veszhetjük azt.

A bűneink miatt halálba, keresztre menő Krisztus áldás számunkra, mert egyedül Ő benne és az Ő vére által van bűneink bocsánata és üdvösségünk. – Ne toljuk félre hát, hanem fogadjuk el az Ő Szövetségben népének, az Új Szövetségben minden nép felé segítségünkre kinyújtott hatalmas oltalmazó kezét. Jézus élő, életünket megújítani akaró Úr! Aki a legnagyobb mélységből, a legelvetemültebb gonzságból is képes kivonni, kiragadni életünket és a fény felé fordítani arcunkat. – Nem kell mást tennünk, mint áldásos életújító munkáját életünkbe engedni és hagyni, hogy átforgalmazzon minket.

Teremtő szava, igéje által végezze el e Böjt 2. vasárnapján is bennünk és a reánk bízottakban.

Smidélíusz Zoltán
esperes, Surd

BÖJT HARMADIK VASÁRNAPJA

1Pét 1,17-21

I. Néhány hangsúlyos szó a textusban

„Ítélt” (17. v.) Az ember nem autonom lény. Felelős, és pedig Isten előtt felelős. Rendelgetése van, hogy „Isten képét” hordozza, vagyis Isten dicsőségét hirdesse ebben a világban. A bűnesetben (Gen. 3.) ezt a rendelgetést tagadta meg az ember, amikor olyan akart lenni, mint Isten, amikor magának akarta azt a dicsőséget, ami egyedül Istent illeti meg. Nem vállalta az imago Dei feladatát, nem akarta Isten képét hordozni és így szembefordult az Istentől adott rendelgetéssel. Ez a szembefordulás a peccatum originale lényege.

Viszont éppen így került az ember ellentmondásba Istennel, embertársaival és önmagával. (Brunner: Der Mensch im Widerspruch.) Ez az alapvető ellentmondás a végső oka minden feszültségnek, ami az ember életét jellemzi. Az ember megtagadta az imago Deit, de képtelen szabadulni tőle...

Ezzel a szembefordulással sem lesz az ember autonom. Nem kerülheti el az ítéletet. Nem az ember a mérték. Mi szeretnénk ugyan igazolni magunkat, életfolytatásunkat – de ez önámítás.

„...félelemmel” (17. v.) Ez a félelem az Istentől való függésre utal. Akiben ez a helyes istenfélelem megvan, az aláveti magát Isten akaratának.

„...váltattatok meg” (18. v.) Az egész Szentírás lényege a megváltásról szóló üzenet. Ez volt a döntő már az Ószövetségben is. Persze az ótestamentumi áldozati bárány csak tökéletlen, ideiglenes engesztelést adott. Inkább csak jelezte, hogy vérontás nélkül nincs bűnbocsánat. Magának a tízparancsolatnak a lényege is a kegyelem. Nem az imperatívus a döntő, mert az soha nem ad erőt a bűntől való szabadulásra. A döntő, amit a tízparancsolat bevezetésében olvasunk: „Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földéről, a szolgaság házából...” (Ex. 20,2.) Vagyis Isten kegyelme által először is szabadá tesz, és mint megszabadítottak tudjuk legyőzni a bűnt és kívánságot... A kegyelem nem jelenti az ítélet megszűnését. Az ítélet végbement, de nem rajtunk, – hanem a Bárányon, aki magára vette bűneinket, és helyettünk elhordozta az ítéletet. Ilyen nagy ára volt a szabadulásnak.

A romlott emberi természet a tilalom nem segít. „Ne kívánd...” A tilalom a bűnös vágyat nem oltja ki, csak fokozza. Csak Jézus hozza a döntő változást az ember benső indulatában. Általa bízni kezdünk Istenben (21.v.). A szolgaság helyett, a fiúság lelkét kapjuk. Isten gyermeke lettem, és a gyermek máskép viszonyul az atya akaratához, így a tilalomhoz is.

II. Néhány gondolat Adolf Schlatter kommentárjából

Isten az ő gyermeke életében éppen úgy bünteti a bűnt, mint másoknál. Gondoljunk Amos 3,2-re: „Csak veletek léptem közösségre, a föld minden nemzetsége közül, ezért kérem számon rajtatok minden bűnötöket.” Emiatt van a félelem (a vétkezéstől). Ha nem vagyok engedelmes, akkor nem vagyok szent. A bűn elkövetése elválaszthat az Ó szeretetétől. Ez a tény is azt mutatja, hogy itt még idegenben vagyunk, vagyis „jövendőyek” (17. v.).

III. Meditáció

A textust megelőző versek az engedelmességre és a szent életre figyelmeztetnek. 1Péter 1,3 pedig az élő reménységet húzza alá, ami Jézus feltámadása által van bennünk. De ez nem jelenti azt, hogy akárhogyan élhet a gyülekezet, hogy elbizakodhat, hogy a bűnt nem kell kerülni, nem kell komolyan venni. A kulcsszó textusunk első szava: „Ha”. Ez a feltételes kötőszó a hitrejutásra utal: Ha már Isten Atyám, ha már Jézus Uram, akkor... ennek megvannak a konzekvenciái.

Nem ártana prédikációinkban kitérni a Jézussal való tudatos életkezdesre. Gyakorlati kérdés az is: hogyan élhetek Jézussal

élő kapcsolatban? De legalább ennyire gyakorlati kérdés a másik: hogyan kezdődik ez a kapcsolat Jézussal. A lényeg az, hogy Jézussal magával kell beszélnem, és nem róla. Sajnos vallásosságunk többnyire kimerül abban, hogy csak Istenről beszélünk, de van aki soha nem beszél Istennel. Az első lépés az, hogy megszólítottam Jézust. Nem betanult imát mondok, hanem saját szavaimmal szólók hozzá. Elmondom *életemben először* neki félelmeimet, bűneimet, kéréseimet, de hálám is, a *saját szavaimmal*. Erre utal textusunk első mondata: „Ha pedig mint Atyákat hívjátok Őt segítségül”. (17. v.) Tehát így kezdődik a tudatos élet Jézussal való közösségben. Felmerül a kérdés: ha már így elkezdte valaki a tudatos keresztyén életet, – mik a fenyegető veszélyek, amelyek ezt az új életet fenyegetik, tönkreteszhetik. És mik a megváltottság konzekvenciái, amelyeket le kell vonnom. Nos, pontosan erről beszél alapigénk. Ezért húzza alá az istenfélelmet. Mert az új élet ugyan biztonságot ad, de az ne legyen hamis biztonság. Pl. a bűnnel nem lehet játszani. Megváltásunk és új életünk alapja a Bárány áldozata és teljes engedelmessége. Ez a gyökér, amiből élünk, a forrás, amiből naponként merítünk.

A keresztyén élet – nem ismeret, nem elmélet, – hanem nagyon is *gyakorlati* dolog. Valaki ezt így fejezte ki: sok embernél a megtérés már csak annyi lenne, hogy átlépne az elméletből a gyakorlatba.

Gáncs Aladár

BÖJT NEGYEDIK VASÁRNAPJA

1Kor 10,15-17

Az élet Kenyere

Nemcsak a nagyhéthez, hanem a konfirmációhoz is közeledek. Milyen helyet kapott az oktatásban az úrvacsoravételre való felkészítés? Nemcsak úgy, hogy az első úrvacsoravétel alkalma ez, hanem mit tudnak mindebből a szülők, mire készülnek ők, sőt miben tudnak segíteni nekünk. A Kátét Luther „nekik” írta. Illúzió ma az, hogy a családfő így tanítson? Vagy ki a családfő, vagy van-e egyáltalán – a lutheri értelmezés szerint.

Elgondolkoztató – lelkészeknek írom –, hogy a katolikus egyház a „papnövédek hivatásbeli kiképzésében nagy fontosságot tulajdonít a gyóntatási szolgálatra való előkészítésnek”. A lelkési szolgálat egyik központi tevékenysége áll itt előttünk. A hitélet megújulása elképzelhetetlen tanítás nélkül. A szektásodási hullám a felkészültséget kéri számon. Pál értelmes embereket szólít meg, mégsem ex cathedra beszél, de apostoli tekintélyére sem hivatkozik.

Az úrvacsora többlete

Ha az imádság a lélek lélegzétvétele, úgy az úrvacsora a keresztyénység erőforrása. A legtisztább igehirdetés. Amíg „az igehirdetés forrása a Biblia” – Konfirmációs Káté 17. kérdés – az úrvacsora pedig Jézus Krisztus maga. A „koinonia” az úrvacsorában áll helyre, azaz Krisztus közösségévé lesz általa. Közösség, gyülekezet = érdekelt, résztvevő, valaminek a részese. Krisztus testének és vérének vétele felbonthatatlan kapcsolat jelent Vele. Így válik a gyülekezet az Ő testévé. Az úrvacsora aktív részvételt jelent. Úrvacsora nélkül nincs keresztyén és keresztyénység. Keresztyénségünknek ezt a pontját újra hangsúlyozni kell, hisz kereszteni még csak eljönnek, hittanra még elküldenek, igehirdetést még hallanak, de az úrvacsorát nem lehet helyettesíteni semmivel. Az úrvacsora nem megtörtént dolog önmagában, nem emlékkalkom, hanem értünk történik. Isten utánunk nyúlik, Isten felhívása hozzánk, Ő jön hozzánk. Több, mint amit el tudunk képzelni, vagy megértünk. Mégis kenyérben és borban van jelen, azaz a szem számára is érzékelhető. Három évtizedes lelkési szolgálatom egyik legnagyobb „hirdetési” gondja, hogy hívogassak az úrvacsorai oltárhoz.

Vajon nem a megszokott formula az oka annak, hogy emberek olyan könnyen „hátafordítanak” az oltárnak, amikor az úrvacsorai rész következik, s indulnak kifelé? Hogyan kiáltam oda az embereknek hogy az úrvacsora annak ajándéka és kifejezése, hogy Isten nem hagyja el teremtményét, hanem haláláig vonzza a megigazítás felé. A kifelé „osonó” nemcsak az úrvacsorai alkalmat mulasztja el, hanem megsérti Jézus testét, a Krisztus testével való közösséget.

Értelmes ember a megszólított

Nem szakmabeliek, hanem képesek megítélni az „Opfermahl” és az „Úr-asztala” közötti különbséget. Az úrvacsorában újra élő tagjává válik a bűnbocsánatot nyert bűnös a gyülekezetnek. Az értelmes jelző azt megengedi, hogy az igehirdetésben elhangozzék a szószéken a kérdés: a gyülekezet mit választ; az életet vagy a halált. Veszi-e az életet adó kenyeret és erőt adó bort. Elmegy-e érte, ez az egyik kérdés, azaz veszi-e a fáradtságot. Ez csak az emberi erőfeszítés, de ennél még nagyobb feladat vár az emberre – kész-e a megbocsátásra. Az úrvacsorát megelőző kérdések között így jön elő ez a kérdés: megbocsátótól-e? Múlt időben. Úgy jöttél-e ide, így vagy-e már itt és most jelen?

Ez nem elvont szabály, hanem *életforma*. Akarsz-e, akar-e az ember Isten fiaként élni? A tékozló fiú történetében a kisebb fiú azért veszett el, mert nem akart az atyai házban lakni, s azért „támad fel”, hogy elfogadta a fiúi életformát. Ezért ez személyes élmény, mert találkozás, hisz közösségbe kerülünk.

Itt határozottan külön válik az Isten adománya és az ember tette. Krisztusnak köszönhető, hogy újra Isten fiaivá legyünk. Így következhet be, hogy Krisztus szemével látjuk bűneinket, de a bűnt is. Ezért bánom és sajnálom, s ezért láthatom meg a kegyelem áldását és nagyságát. Így válik érezhetővé, hogy a megtérés a tettekben is megnyilvánul.

Káposzta Lajos

BŐJT ÖTÖDIK VASÁRNAPJA

Zsid 2,10-15

Az igehirdetés alapigéje a 2. fejezet teljes üzenetét szem előtt tartva válik igazán érthetővé. Nem kétséges, hogy a levél szerzője és olvasói a „régén” (palai) kijelentésen az OT.-ot értették, abból is a Tórát. Az angyaloktól hirdetett beszéd „erős” volt, és az „engedetlen” elvette szigorú büntetését. Gyakorlatilag a Törvény megszegéséért halál járt. Mennyivel nagyobb hűséggel tartozunk azon kijelentés iránt, amit nem angyalok közvetítettek, hanem a náluk feljebbvaló Úr, a Fiú. A Benne való hit és Neki való engedelmisség az örök hazába visz.

Zsid 2,5-18 arról szól, hogy Krisztus a szenvedések útján fejtette ki dicsőségét. Egyfelől előttünk áll a Fiú, az Atya képmása és dicsőséges visszfénye, másfelől a *kereszt*, rajta a Megfeszítettel. Kimutatja a szerző, hogy a kettő egy. A 8. Zsoltárból kiindulva szól az ember alacsonyságáról és dicsőségéről, ki csiségéről és nagyságáról úgy, hogy ezt a Zsoltárt Krisztusra vonatkoztatja. Két megállapítása: a) Krisztus megaláztatott a szenvedésben és keresztalálban; b) Felmagasztaltatott a feltámasztásban és a mennybemenetelben. Azért aláztatott meg, hogy felmagasztaltassék, és azért magasztaltatott fel, mert elviselte a megaláztatást. Mindezt: *érettünk*, hogy engesztelést szerezzen bűneinkért. Napnál világosabb, hogy *Isten titkos végzése* érvényesült. Ezt szövegezték meg a 10. vers. Egy örökkévaló terv ért céljához, s e tervnek külső formája az áldozat, belső ereje pedig Krisztus főpapi szolgálata. A 11. vers azt is megmondja, miért tette ezt Jézus? Azért mert testvéreinek tartott, azért mert szeretett. Ezen a réven egyek vagyunk Vele, az emberség az összekötő kapocs.

A *különbségek* is nyilvánvalók. Ő büntelen – mi bűnösök vagyunk. Tehát csak akkor vezethet Istenhez, ha Ő a megszentelő és mi a megszenteltek. Megszentel a főpap, vérrel. Saját vérevel.

Krisztus atyánkfia (12. v. = Zsoltár 22,23.), aki közös velünk emberségben, testben, vérben, szenvedésben, halálban. A teljes megáldoztatás árán szabadít meg a rabságból, a „halál félelméből”, s itt nemcsak a testi, hanem a lelki halálról is szó van. A *kereszt főpapi áldozat*, szeretetből történt, büntörtlő ereje abban van, hogy új viszonyba hoz Istennel, és ebben az új viszonyban személyisége győzelmes erejével pásztorol, segít és a lét teljes megítélésére inspirál.

Vázlat.

1. A páratlan áldozat.

Az emberség milliói még ma is a kereszthez mennek. Sem a kétezer éves idői távolság, sem az eszmék és divatos mai irányzatok nem képesek e lelki zárandoklatot eltörölni. Beszélünk – néha a kelletnél is többet – áldozatról, lassan itt már mindenki áldozatot hoz és azzá válik, ám a *kereszt áldozata megmarad páratlannak*. Ott lesz nyilvánvalóvá Isten irgalmaságának gazdasága. „... Ott könnyárban leborulok. Bűnteremtől szabadulok, Hol a büntelen szenved.” (ÉKV 208, 1.v.)

2. Miért e páratlan áldozat?

A kérdést talán jobb lenne így felvetni: *kiért?* „Értünk elvesztett és megtélt bűnösökért...”, hogy egészen az Övé legyek, Óalatta, az Ő országában éljek...” (Luther). A lutheri Káté-tanítás sejtet valamint egészen világosan: szakadék tátong Isten és az ember között. E szakadékba lépett be Jézus, hogy áthidalja és a Teremtő – teremtmény viszonyt helyreigazítsa.

3. A megszabadítottak áldozata.

Itt már rólunk van szó, jelesül arról, hogy belső kényszertől hajtvá be kell mutatnunk a magunk Istennek kedves áldozatát. Papok, lelkipásztorok, családfők (egyetemes papság!) csak a zsoltáros bűnbánatával állhatunk oda a kereszt alá: *judica me Deus!* Milyen sok az adósságunk és a múltbéli terhünk. Elvárunk és követelünk hűséget, áldozatot, vígasztalást, mentést, könyörületet. Mit adunk és adunk?

A kereszt tövében szinte agyonnyom igehirdetőt és igehallgatót vétkes adósságunk terhe. Szinte mentőkötélként jön a vígasztalás: „Mert az volt méltó Istenhez...” – tudniillik, hogy Jézus áldozatával oldja meg a megoldhatatlant, hogy szerető Atyánk maradjon, aki Szentlelkével hitet ébreszt bennünk. Hogy elhagyjuk: *van tovább!* Szolgálhatunk örömmel, életodaadással, mert a mi Főpapunk megáldoztatott.

Szalay Tamás

VIRÁGVASÁRNAP

Fil 2,1-4

„...úton a Golgotához...”

Virágvasárnap a NAGYHÉT első napja. Ez következik időmeghatározásunkból is. Jézus a hét első napján támadt fel. Így lett a kereszténység ünnepnapja a vasárnap. Ez a vasárnap – nem a szépség, az öröm, a várvavárt tavasz, hanem a PASSIÓ – elválaszthatatlan része. A felszínes hozsánázás helyett a mély bűnbánat alkalma. Nem felejthetjük el: „A keresztfához megyek...” (208. ének)

Az ősi evangélium virágvasárnapon Jézus Jeruzsálemi bevonulása. Ez az alázatosság király prófétai megjelenítése, akin beteljesednek a Megváltóról szóló prófétai jövendölések. – A Jeruzsálem utcáin érdeklődők, kérdezősködők, de a menetben haladók és hozsánázók is néhány nap múlva „feszítsd meg” – et kiáltoznak Pilátus udvarában. –

Néhány megjegyzés a textushoz:

1. A keresztyén értékek felsorolása és azok kérdéssé válása révén esünk igazán ma gondolkodóba. Úgy érzem, ezt nem ad-

ja vissza a maga teljességében a ma használt bibliafordításunk, amikor csupán bizonytalanná teszi az értékek létét ezzel: ha van... Akkor értjük élesebben ezt, ha így tesszük fel a kérdést készülésünk közben: mit is ér nekünk az, amit Krisztusban kaptunk? Mit is jelent nekünk a vigasztalás (intés, buzdítás) Krisztusban – a szeretetből fakadó figyelmeztetés – a lélekben való közösség – az irgalom és könyörület? Talán még hangsúlyosabbá lehetne tenni – és ezzel a bűnbánat irányába vinni az igehirdetés vonalát is: bennünk van-e a krisztusi ajándék?

2. A válasz pedig nem mellőzhető bűnbánat, hanem a keresztyén életsajátosság jelenléte az életünkben. Míg a bűnbánat hiányérzet, addig amit az ige tartalmaz, az éppen a meglévő. Ez csak alázatos szolgálattal juttatható kifejezésre: „Szeretnék lenni, mint ő, Alázatos, szelíd, Követni híven, mint ő, Atyám parancsait...” (427. ének). – Itt van igazában textusunk virágvasárnap jellege!

3. Az egyes kifejezések magyarázatát részleteiben megtalálhatjuk dr. Cserháti Sándor: A Filippibeliekhez írt levél magyarázatában 74-76. oldal.

Az igehirdetés irányába...

a) A nagyhét első napján, virágvasárnap – talán minden evangélikus gyülekezetben eléneklik az egyetlen virágvasárnap éneket az Énekeskönyvünkől: „Én lelkem, útra készülj, Kísérd el Uradat. A szent város felé tart, Kövesd és el ne hagyj...” (209. ének) – Erről az útnak-indulásról, erről a kísérésről szól az apostoli szó.

b) Elindulni Jézussal – azokkal az értékekkel megajándékozottan tudunk, melyek keresztségünk óta Isten felkínált ajándékai a gyülekezetben is, egyéni életünkben is. De éltünk-e és élünk-e ezekkel az ajándékokkal és ezekből az ajándékokból? Ezért kérjük az ének szavaival ezen a napon is: „E szent napokon ébressz Bennem bűnbánatot...” (209. ének)

c) Bűneit azonban csak az bánhatja meg, aki meg is ismerte megbánnivalóit! Ezért üres frázis – akár az egyházban, akár az egyházon kívül hangzik is el – az, hogy megbocsátást akarunk ott is osztogatni emberek, ahol nincs megbánás, sőt a bűn felismerésének minimuma sem lelhető fel! Gondoljunk Jézus szavaira: Mt. 7,6! – Ha azonban az ember hozzáméri magát az Isten rendjéhez, az Isten értékeihez, akkor tudja meg, mennyire és miben hajolt el Isten útjától! A szeretetlenséget, az embertelenséget pedig csak akkor ismeri fel bárki annak valóságában, ha Jézus szeretetéhez és emberségéhez méri saját magát és tetteit!

d) Ez az ige a keresztyén cselekedetet, életformát, érzést Jézus-központúvá akarja tenni! – Jézushoz kellene igazodnunk, hogy ugyanaz a szeretet legyen bennünk és egyet akarva ugyanarra törekedjünk, mint Jézus!

Megdöbbenő félreértés a szekták vélekedése erről. Azért kell ezt külön is kiemelni, mert erőre kaptak napjainkban. Világosan ki kell fejteni értelmes és egyértelmű állásfoglalásunkat az ige alapján a szekták ferdeségeivel szemben! A Lelkipásztor 1990. évi évfolyama 266. oldalán olvashattuk Németh Sándor „Jézus vére” c. igehirdetése sorozatának egyik epizódját, melyet példaként hozott a cikkíró a Hit Gyülekezete ismertetésekor. A sorozatos tévedések (megtévesztések) között ilyen olvashattunk: „...Kérjük Jézus vérére. Mondjátok: az elmémre. Jézus vére megtisztítja az elmémet, olyan lesz mint a nap. Ámen. Isten dicsőségével, bölcsességével, tudományával. Jézus megtisztítja fejemet: a butaságból, bolondságból, felejtésből. Halleluja! Isten értelme raktározódik ebbe a koponyába! Áldd meg a fejedet! Jézus nevében áldd meg a fejedet (A jelenlévők fejükre teszik feltehetően a kezüket). Megáldalak fejem! Légy áldott! Légy egészséges! Légy ép! Légy tiszta! Légy okos! Légy bölcs! Halleluja! Lóri karaba dára doktaéza...” – S úgy tudom, azok között, akik fogták a fejüket és áldották magukat, értelmesnek minősített emberek is vannak! Másért kellett volna fogniuk a fejüket! Inkább azért, hogy mi köze ennek Jézus véréhez?! – Ezt még csak fokozza (vagy kiegészíti) a házi és csapatimáikon elhangzó imádság, amit

azért mondanak, hogy Magyarországon övék legyen az első Rolls-Royce autó és ők építsék fel az első tízezer férőhelyes templomot – olvassuk a 265. oldalon ugyanabban a tanulmányban.

Egészen biztosak lehetünk abban, hogy Pál nem erre gondolt, amikor a mai gondolatsort leírta! Biztos vagyok, hogy a szószékre készülőök között egyikünknek sem fordult meg a fejében, hogy virágvasárnap ilyen tévutra kerüljön és vigye magával a gyülekezet megtéveszthető részét! Jézus követése egészen más út!

e) Jézus útján-járára tudatosan kellene a gyülekezetnek törekedni. Kítűzött célunk: a mindent fel fogni kész szeretet, a megbocsátásra épülő közösség, olyan segítőkészség, amit a hasonlóság nem téveszt meg, a hiúság és dicsőségvágy nem homályosíthatja el, hanem jó szemet ajándékoz: miben lehetek Jézus embereként hasznos az embertársamnak?! Az önérdék izolál – éppen attól, hogy segítségre szorul, de sajnos összeköt azzal, akitől semmi jót nem várhatok! – Az alázat azért hangsúlyos, mert szolgálni csak így lehet! Ezzel fejezzük ki: mi igazodunk Isten rendjéhez!

f) Ahol hangzik az igehirdetés, ott tette le Jézus a gyülekezetnek szóló, a gyülekezetnek címzett ajándékait! – Aki ezeket felveszi és viszi magával az úton, az akkor is örömet tud szerezni, ha tudjuk: Jézus meghalni indult a Golgotára! „Kérlek halálod ára, Rajtam ne vesszen kárba” (203. ének)

Detre János
esperes, Aszód

NAGYCSÜTÖRTÖK

Jel 19,6-8

Nagycsütörtök – Nagyszombattal együtt – a Nagy hét hamupipőkéje. Ezen a tényen az sem változtat sokat, hogy Agendánk a Nagy hét utolsó három napjára külön is ad rendet és ezzel is készlet megünneplésükre. Statisztikai adatokkal ugyan nem rendelkezem, mégis tartok attól, (bár csak tévednék, vagy az alaptalan feltételezés vétkében marasztaltatnék el) hogy Nagypéntek és Húsvét kedvéért, vagy a gyülekezet érdektelenségétől tartva „belevesznek” egy nagyheti sorozat menetébe, vagy egyszerűen elmaradnak. Pedig veret adhatnának a sorozatnak és páratlan alkalmat szolgáltathatnának a páratlan mondanivaló megszólaltatásához.

De most maradjunk Nagycsütörtöknél. Azért ünnepezzük, mert Jézus Krisztus Urunk úgy adta át magát a szenvedésnek, úgy halt meg, nyugodott a sírban és úgy támadt fel a halottak közül, hogy előbb tanítványai közösségében megünnepelte a páskát. A régi leváltása vagy inkább beteljesítéseként „miután megvacsorált” kezébe vette a Messiás számára félretett kovásztalan kenyérdarabot és a Messiás részére teletöltött poharat. A kenyéret testeként, a bort (nem mustot és nem szörpöt) véreként adta tanítványainak s elrendelte, hogy azok is „ezt cselekedjék.” Azzal a teljhatalommal parancsolta, amellyel kézbe vette, ahogyan adta. Erről a teljhatalomról énekel Aquinói Tamás „Pange lingua” kezdetű himnusza „Tantum ergo” szakaszában: „et antiquum documentum novo cedat ritui.”

Persze, a „ritus” pehelykönnyűnek, súlytalanak tűnik gondolkodásunk és hitünk számára. Hiszen miközben tesszük azt, amit Jézus Krisztus Urunk rendelt, azt a csodát éljük meg, „amelyben a feltámadt és élő Úr önmagát feláldozza, megosztja és elosztja, és így egyesíti és vonja közösségbe híveit.” (Agenda, 31.o.)

Ami a nagycsütörtöki igehirdetést illeti, nem vitás, hogy legyen bármi a textus, az urvacsoráról prédikálunk. Itt igazán igaz az Ady-vers: ha nem is a textus, de a mondanivaló mindig ugyanaz: „Megtörtetett a teste, Megtörtetett a teste, Kiontatott a vére.”

Ezt azonban csak a konkrét textus „segítségével” lehet prédikálni. Csak a textus óvhat meg bennünket mindenfajta szimplifikálástól, egysíkra szegényedéstől, amely igehirdetési gyakorlatukat Nagycsütörtökön különösen is veszélyezteti. „Bűnök bocsátánára”: ez a jézusi kommentár, de ha csupán ennyit akart volna teste és vére ajándékával, akkor megelégedhetett volna az apostolokra ruházott oldási és kötési szolgálattal.

Ezen a Nagycsütörtökön a Jelenések könyvének egy víziója-audíciója segít, hogy a Titok gazdaságából valamivel többet köszönhessünk meg.

A célhoz érkezett gyülekezet ujjong, hogy hivatalos a Bárány mennyegzőjének vacsorájára. Magyarul: hogy a gyülekezet Krisztussal való közössége teljes és végleges. Ez az örömtől áradó himnusz nem magyarázódik, nem ragad le se számnál, se módnál. „Valami nagy sokaság” énekel, mintha „Nagy vizek zúgnának és erősen mennydörögne.” Az egész Jel kvére jellemző ez a „mintha” és ez a „valami”. Nem a bizonytalanság kifejezői, hanem annak a rejtjelei, hogy a látomás és hallomás elmondására elégtelen az emberi szó. De mégis el kell mondani azoknak vizsgálatul és erősítésül, akik még itt vannak, és akik csak ezen az elégtelen nyelven értenek. Ez az inkább sejtető, mint meghatározó mód nemcsak a zúgó énekekre és a sokaságra vonatkozik, hanem az egész szakaszra, a „Bárány mennyegzője vacsorájára” is áll. Boldog ünnep: teljesen és végleg együtt Krisztussal, a meghívás erejével.

Mi még nem vagyunk ott. Ebben a vonatkozásban is áll, hogy „fenn zeng az ének, lent még könny pereg.”

Mégis: A földi gyülekezet bűnbánatra és bűnbocsánatra szorítása közepette is ennek a teljes közösségnek az előízét köszöni meg az úrvacsorában. Valóban igaz, hogy nem változtathatjuk világi örömlakomává. Valóban igaz, hogy a keresztények öröme itt és ott a bűnbocsánat ajándékában részesültek öröme, de a bűnbocsánat öröme! Néha ide is eshetnék a hangsúly! A textus a „fényes, tiszta gyolcsba” öltöztetés örömről beszél. A „pro nobis” és az „in nobis” egymás ellen olyan sokszor méltatlanul kijátszott csodájának az öröme ez.

De jó lenne, ha valóban csak a Dunántúlon mennének gyónni az evangélikusok az Úrvacsora ünneplése helyett. Valóban még ez ellen a terminológia ellen is tenni kellene, hogy a bűnbánat és gyónás elmaradhatatlan aktusa be ne nyelje, el ne szívja, ki ne oltsa a Krisztus testében és vérében kapott bűnbocsánat örömét. Ünnepe ez a javából! Ne akarjuk tudatosan félreérteni az „Úrvacsora ünneplésére” való utalást. Arról van szó, hogy az Úrvacsora csodája nem írható le csupán a bűnbánat és a bűnbocsánat terminusaival. Több!

Mi ez a több? Inkább így kellene kérdezni: Ki ez a több? Evangélikus vonatkozásban is újra meg újra kísért az eldologiasítás. Kifogyhatatlan az evangélikus terminológia találékonysága abban a vonatkozásban, hogy valahogyan kikerülhessük a „valóságos jelenlét” tényét. Mintha elvesztettük volna a „realis praesentia” csodáján való ámulásunkat. A dogmatikából nem hiányzik, csak éppen az úrvacsorai gyakorlatból és kegyességéből. A Jelenlévő ajándékozza a bocsánatot és a kettős közösséget, nem a „szent jegyek” és „üdvösséges javak”. Nem az ubiquitas formájában Jelenlévő, (emlékezzünk egy TV-beli egzegetára, aki az evangélikus úrvacsoratanról beszélt, nélkülünk), hanem a kenyérben és borban jelenlévő, Aki az inkarnáció csodájának módján Jelenlévő. De még jobban megalázkodik: megint Aquinóit idézem: „Rejté a keresztfa istenségét, Itt az emberség is elrejtkezett.” (Sik Sándor fordítása az „Adoro Te” himnuszából.) Semmiféle félreértés lehetősége, semmiféle, a kommuniót helyettesítő imádás gyakorlata nem szoríthatja ki az evangélikus úrvacsorai kegyességéből a személyesen jelenlévő Jézus Krisztust a kommunióval együtt imádó bensőségességtől és hódolattól. Vissza kell nyernünk a személyes találkozás örömét. A Jel kve jelbeszéde nem a mennyegzős asztal gazdag terítékéről, hanem a velünk közösséget vállaló Úr

Jézus Krisztussal való valóságos találkozás örömről beszél. Ez a hit boldogsága, ezért jó és lesz még jobb annak, aki az Ő meghívottja! A bűnbánatban megtört és a testi-lelki nyomorúságoktól megviselt keresztény öröme ez a Győztes közösségében! A halál martalékának számító ember öröme ez a Feltámasztott és Feltámasztó közösségében.

A kommunióra készítő „Agnus Dei” nem csupán történeti emlékezés és nem csak bűnbánati „Kyrie eleison”, hanem a Jelenlévő imádása, hiszen a „keresztfa oltára”, az utolsó vacsora asztala és a mi oltármenzánk összeérnek! Krisztus nem valamit, hanem Magát adja és Magával együtt mindent! Luthernél talán indokolt volt az a szándék, hogy a kenyeret azonnal a konsekráció után ki akarta osztani, nem várva meg a kehely konsekrációját, hogy még csak lehetőség se legyen az imáadásra. Talán indokolt volt a szándék, mert az imádás kiszorította a kommuniót. Nem szentségimádást kell bevezetnünk, de szükségünk van a valóságos Jelenlévőt boldogan ünneplő hitre, a kommunió esetében is.

Sokszor idézzük Melanchton szentenciáját: „Hoc est Christum cognoscere: beneficia eius cognoscere!” (Krisztust a jótéteményeiből lehet megismerni.) De van-e nagyobb jótéteménye, mint amikor közösséget ajándékoz magával és egymással?

Az utolsó mondat mintegy pecsét a „meghívón”. Nem képzelgünk, nem vallásos igényeinket jelentjük be, nem menekülünk a világból. Jézus Krisztus üzenete ez a földi gyülekezete számára. Megbízhatunk a szavában. Akkor is, amikor a szereztetési igéről van szó. A megbízható szó elsőrendű fontosságú. Minden kommentár és teória sokadragú.

Ezen túl a „megbízható szó” érvényes mindazokra az ígéretekre is, amelyek „az úton járók Eledelével élőkre”, „édes fiak vendégsége” megajándékozottjaira vonatkoznak, akik hivatalosak arra a közösségre is, ahol nem rejtőzködve, hanem szemtől-szemben leszünk Vele. Itt kicsi ez a nép. A gyülekezetnek csak töredéke boldog a testében-vérében magát ajándékozó Krisztusban. Mitől is gyülekezet akkor? Mindig a kevesek reménysége marad a nagy összegyűjtés ígérete. De amikor összegyűjti népét mind a négy világtáj felől, nem egymásnak örülnek első sorban, hanem az Áldozattá és kenyérré lett Győztesnek.

Fehér Károly

NAGYPÉNTEK ÜNNEPE

Zsid 9,24-28

A nagypénteki homiletikai szituáció

Sok hívünk számára nagypéntek a legnagyobb ünnep. Emlekszem az ötvenes években is zsúfolásig megtelt városi templomra; emberekre, akik sokszor nem kis kockázatot vállalva jöttek el az ünnepi istentiszteletre. Úgy érezték: ez az ünnep nem múlhat el istentiszteleten való részvétel nélkül. Valószínű, most sem csak a rendszeres templomlátogatók ülnek a székeink alatt. Vidéken nagyon eltérő a nagypénteki istentisztelet látogatottsága. Vannak a hagyományokat hűségesen őrző gyülekezeteink. Másutt viszont a tavaszi munka dandárjával egybeeső, hétközi ünnep csupán ez a nap, ezért kevésbé látogatott.

Ahol ünneplik, legtöbbször a gyász hangulata veszi körül ezt az ünnepet. Ez külsőségekben is megnyilvánul. Még a széles nyilvánosság is bizonyos tisztelettel és sajnálkozással adózik a halott Jézus emlékének. Kérdés: a gyülekezet számára több-e ez az ünnep szomorú emlékezésnél? A történetből meghallják-e az üzenetet? Az okát, célját a nagypénteki eseményeknek, amire textusunk is utal: „értünk” történt mindez.

Alapigének hozzásegít, hogy igehirdetésünk mondanivalóját ne szűkítsük le a nagypénteken történetekre, hanem a teljes Krisztust prédikáljuk. A levél frója nagy összefüggésbe állítja

Értünk!

bele a nagypénteki eseményt. Sajátos megfogalmazásában az Isten színe elé ment Krisztusról beszél. Más szavakkal: a halálával bűnt legyőző, de feltámadt és mennybement Úrról, aki újra eljön, hogy a megváltás munkáját teljessé tegye.

Megfáradt, elbizonytalanodott, esetleg távolról jött igehallgatókban ennek a Krisztusnak meghírdetése hitet, bizalmat ébreszthet.

A textushoz

A levél írójáról és címzettjeiről nem sokat tudunk. Valószínű a későapostoli korban (80 körül) írták. Stílusa sajátosan ötvözi a zsidó-hellenista képradikciót. Egységes gondolatmenetű, frott prédikáció. A levélből kitűnik, hogy a gyülekezetet veszély fenyegeti, ebben a helyzetben akar segíteni. Ezért tömören az olvasóknak minden lényegest el akar mondani. Textusunk az első olvasói előtt jólistmert, ma már ismeretlen fogalmakat használva, az antik embert foglalkoztató kérdésre keres feleletet: hogyan győzhető le a szakadék, mely az embert az igazi élettől elválasztja? Krisztust állítja a középpontba, aki minden kozmikus távolságot átlépve, Istenhez ment, s a bűnt eltörölve utat nyitott Isten közelébe.

A textushoz három pontot fűzök hozzá:

1) A 24. v. az *Isten színe* előtt való megjelenésről beszél. Ez a kifejezés (prosópon – Angesicht) az Ó- és Újszövetségben a hit célja és ígérete. Aki az Isten „arcát” látta, elérte a célját. Ez utáni vágy fogalmazódik meg többször az OT könyveiben, főként a Zsoltárokban, de ez után sóvárog az UT embere is. Éppen a bűn miatt nem lehetséges számunkra itt a földön ez a látás. Hogy Jézus Isten színe előtt megjelent, azt jelenti, hogy valakinek sikerült ezt a bűn miatti szakadékot áthidalni. Ezzel reménységet adott mindnyájunknak, hogy egyszer mi is színről-színre láthajtjuk Istent.

Másik jelentősége ennek, hogy van szószólónk Istennél. Valaki közbenjár értünk. Arra emlékezteti Istent, hogy Ő értünk halt meg. Utat készít imádságainknak, hogy bizalommal forduljunk Istenhez.

2) A textusban háromszor is előfordul az „egyszer” szó. Hangsúlyozása az egész levélre jellemző. Reinecker szerint az „egyszeriség teológiája”-nak is nevezhetnénk mondanivalóját. Az egyszeri nem szorul ismétlésre, az a tökéletes, a végleges. Az ótestamentumi áldozati kultusszal való szembeállítással is ezt érzékelteti. „Most sem szűnik meg kiállni azokért, akik közvetítésével Istenhez akarnak jönni, de az áldozat nem ismétlődik meg... a világ folyásának végén egy igaz, teljes áldozatot hozott, melynek áldása visszaér az elsőig és előre nyúlik a világidő utolsó emberéig” (Jubiläumsbibel). Krisztus áldozata tehát minden időre és emberre érvényes megbékélést szerzett Istennel, utat nyitott mindenkinek – hírdeti sajátos módján nagypéntek üzenetét a levél írója.

3) Az utolsó, 28. v. Jézus visszajöveteléről beszél. „másodszor majd a bűn hordozása nélkül fog megjelenni azoknak, akik várják őt üdvösségükre.” Úgy beszél erről, mint ami beteljesíti a hívők várakozását, hitük célját. „Ha ő újra megjelenik, úgy nem a bűntörölés a feladata, hanem az üdvösség beteljesítése mindazoknak, akik megjelenését sóvárogják”. (Jubiläumsbibel) Félreértjük tehát, ha úgy értelmezzük (így említi az 1968. Lp. egyik laikusa), mintha Jézus csak az Őt váróknak jelenne meg. A hangsúly azon van: Jézus a teljes üdvösséget hozza a Benne bízóknak. A gyülekezet reménységét akarja ezzel erősíteni, ezért sarkítja mondanivalóját a hívők felé. Hogy ez a gyülekezetnek szóló pásztori biztatás, ezt erősítik a különböző fordítások. Luther: „die auf ihn warten, zum Heil.” Die Gute Nachricht: „um alle zu vollenden, die auf ihn warten”. New English Bible: „to bring salvation to those who are watching for him”. Good News for Modern Man: „to save those who are waiting for him”. Összefoglalva: A levél szerzője a múltba, jelenbe és jövőbe egyszerre tekintve bátorít és erősít a bűnt eltörölő, értünk ma is közbenjáró, reménységünket beteljesítő Jézusra való emlékeztetéssel. A megszokottól eltérő nagypénteki textus minket is segíthet másként megfogalmazni mondanivalónkat.

Nagypéntek ünnepéhez még ma is sok külső szokás tartozik. Sok családban évről évre ugyanaz a böjti étel kerül az asztalra. Talán sok helyütt halkabba, ünnephez illőre igazítják a máskor harsogó zenét. A templomokban is látható jelei vannak az ünnepnek. Néhol virág nélküli, szinte csupaszh oltár, feketével letakart oltárkép, lassabb dallamú énekek, stb. Sok minden a halott Jézusra emlékeztet. Ennek a tisztelettel teli gyászhangulatnak azonban nagy veszélye, hogy nagypénteket Jézus halálának emlékünnepévé tesszük. Gyászunk, együttérzésünk, sajnálatunk morzsáit visszük Jézus elé, s nem vesszük észre azt a Jézust, aki értünk cselekedett és ma is meg akar ajándékozni minket.

Felolvasott igénk nem a megszokott nagypénteki történet. Mégis a nagypénteken történetekből kiindulva állítja elénk Krisztust, Aki értünk áldozta fel magát, értünk könyörgött Isten előtt és értünk jön vissza, hogy reménységünket beteljesítse.

1) *Értünk áldozta magát, hogy szabad utat nyisson Istenhez.* Ez Jézus minket erősítő, első ajándéka. Szabad út, zöld lámpa Földi életünk arasznyi távolságai közt is milyen fontos. Amikor kitarul az ajtó, zöldre vált a lámpa, felnyílik a határsorompó. S elérhetjük célunkat. A levélíró nagyobb távolságra tekint. Arra, ami Istentől elválaszt. Mennyről beszél, de a világmindenség fényekkel mérhető távolságánál is nagyobb távolságra gondolt. Jézus a bűn Istentől elválasztó távolságát győzte le a kereszten. Azóta mindenkinek hirdethetjük: áldozatával egyszersmindenkora mindenkinek utat nyitott Isten elé. Ahogy azt J. Hempel egy képpel megvilágította: „Krisztus kétfelé kinyújtott karjával Isten és köztünk áll; egyik karjával Isten kezét fogja, a másik a mi kezünket ragadja meg.” (EPM 1977/78)

2) *Értünk könyörög, akik a hitben gyakran elbizonytalanodunk.* Jézus ajándéka: ma is folytatja értünk való szolgálatát. Nemcsak utat nyitott, közbenjár értünk. Jézus jelenléte Isten előtt a biztosítéka, hogy imádságaink eljutnak Isten elé. Maga bátorít: szabad mindent, ami bénít, terhel és a szánkat le akarja zárni, kimondani. Jézus a biztosítéka, hogy eljut Isten színe elé. Sőt, Ő maga könyörög értünk és helyettünk.

3) *Értünk jön vissza, hogy teljessé tegye megváltói munkáját.* Ez is az Ő ajándéka. Nemcsak magát áldozta értünk, s hordoz a jelenben pásztori szeretetével, hanem a jövő felőli reménységben is meg akar erősíteni. Az első keresztyének nagy kérdésére – mikor jön vissza Jézus? – adott válasszal erősíti a reménységükben bizonytalanodó olvasót. Abban a reménységben élhetnek, hogy Jézus szabadító munkáját egyszer teljessé viszi. Enélkül a biztos reménység nélkül minket is ismételten fenyeget a hiben való elbizonytalanodás veszélye. Emberileg nézve számtalan okunk van a jövőtől való félelemre. Egy őrizhet meg kétségek közt is: az ismeretlen jövőben egy ismerős jön felénk; a mi Urunk Jézus Krisztus.

Egyet kérhetünk ezen az ünnepen: üres kezeket, hogy Jézus ajándékait el tudjuk fogadni.

Sárkányné Horváth Erzsébet

(Nagyszombat feldolgozása nem érkezett meg.)

HÚSVÉT ELSŐ ÜNNEPE

Jel 1,9-18*

I.

Textusunk sajátosan többretegű. A látomásban a „földöntúli” Emberfia hét gyertyatartó között áll. A gyertyatartók pedig a hét gyülekezetet szimbolizálják. A megnevezett közösségek a különleges fontosságú római közlekedési út mentén találha-

*Részletes exegézis olvasható Kámer Károly: Apokalipszis c. könyve magyarázatában és a református Jubileumi Kommentár sorozatban dr. Kocsis Elemér tollából.

tők. A császárkultusz központjai. Az Emberfia kijelentése önmagáról emlékeztet a történeti Jézus halálára és feltámadására, amelyek hiteles hisztorikus eseményekként a gyülekezet hitvallásában nyerne deklarálást. A „szinpadváltás” (Funke) nyilvánvaló, ugyanakkor el kell fogadnunk, hogy az „audio visio” nem egyszerűen János személyes élménye, hanem kinyilatkoztatásbeli esemény. Az Úr napja kifejezés itt fordul elő csupán az Újszövetségben.

A Jelenések könyve látomásai Domitianus császár uralkodása (Kr. u. 81–96) idejéből valók. Ez az időszak keresztyénüldözéssel terhes. Domitianus volt az első császár, aki az általa igényelt kultusz elutasítása miatt keresztyéneket megpróbáltatás és szenvedés elé állított. A könyv ezért hangsúlyozza a megdicsősült Emberfia-Krisztus nagyságát, hatalmát és végső győzelmét. Így biztatja tántoríthatatlan hűségre, hitbeli helytállásra olvasóit. Ne feledjék: Jézus Krisztus a világ Ura.

II.

Az elmúlt félévszázad szellemtörténete víziókban gazdag. Oswald Spengler (1880–1936) Európa alkonyáról profétált. Ernst Bloch: Das Prinzip Hoffnung c. művében az urbanus világ paradicsomi vonásait rajzolta meg. Hans Jonas: Das Prinzip Verantwortung c. könyvében pedig arról ír, hogy az emberiség történetében először állt elő annak reális lehetősége, hogy elpusztítsa önmagát. Apokaliptikus szituáció ez, amelyben akár a fegyverek ropognak, akár a teremtettség védő törvényszerűségeit lépi át az ember, önmaga földi sírját ássa. Georg Orwell: 1984 című, sokáig szamizdatként olvasott műve is a fenyegettség belső készletében fogat. A „point of no return” (nincs visszafordulás) gondolata terjed. A 2000. év közeledte további jóslatok és víziók sokaságát hívja elő.

Keresztyénekként szabad hírdetnünk, Isten elkészítette tervét teremtett világával. Sem a sötétenlátás (minden elpusztul), sem a naïv optimizmus (földi paradicsom lesz a föld) nem vállalható!

Ahogy Patmos szigetén János egy bizonyos távolságból nézte a körülötte lévő eseményeket védőőrizetben, akként lehet ma is Urunk védőernyője alatt tekinteni a világra abban a bizonyosságban, hogy ő a mindenség Ura. – Érdeklődéssel fordulhatunk a szellemtörténet változó víziói ismertetéséhez, de számunkra tájékozódási pont a kijelentés igéje. Sötétenlátásunkat számúzi Isten hatalmának nagysága, felelősségünket pedig növeli a ránk ruházott megbízás. Ezért nélkülözhetetlen, hogy Isten víziója meg ne szólaljon és mentő terve ismert ne legyen. Ó jót végzett mindnyájunk felől. Övé minden hatalom.

III.

János apostol a Görögország melletti Patmos szigetén látomásokkal megajándékozottan írja le a profétai igéket.

Trombiták zengése, nagy vizek zúgása, Krisztus pedig díszes papi palástban – ez a megismételhetetlen, egyszeri vízió tárul szeme elé. Maga is megrendül, szinte összeroppan, s a királyi díszbe öltözött Emberfia-Krisztus lába elé zuhan. Csak amikor Krisztus érinti, akkor nyer erőt és bizalmat, s szűnik félelme. A Láthatatlan hozzáhajlása és érintése teszi képessé szolgálatának betöltésére.

A meghallott üzenet ez: **NE FÉLJ!**

Ha valakinek, Jánosnak a félelme és belső szorongása értethető. A vízióban a Szent és Igaz találkozik az elesett, száradó, véteket hordozó és a mulandóság szorító gyűrűjében élő emberrel. Ahol Krisztus jelenik meg, akárcsak látomásban is, ott összeroppan a földi ember. Ezért kiáltja Péter: távozz tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram. Ezért veszíti szeme világát átmenetileg Pál a damaszkuszi úton. Ezért énekel így *Ady*:

„És megvakultak hiú szemeim, Meghalt ifjúságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt, Mindörökre látom.”

Az örökké Fénylő biztat így: *Ne félj!* Miként Isten követői a betlehemi mezőn és a húsvéti nyitott sírnál e rövid két szót röptették szerte szét, akként hallja János a biztatást. Ne félj, ha rád köszön az örökké Fénylő! Ne félj, ha megérint a sors kiszámíthatatlan eseményeiben, ne félj, ha jobbát teszi rád a szenvedés kínjai között, ne félj, ha igéjével érint meg és megrettent

lelkiismeretedet nyugtalanítja. Ne félj, ha nem látsz tovább, csak egy lépést, mint ködös úton a járművezető. *Ne félj*, ha egyre sötétebb az előtted szűkülő ösvény, mint esteledő időben nőnek az árnyak. *Ne félj*, ha minden okod megvan a félelemre, gyorsabban zakatol szívverésed, akadozik lélegzeted, restül a hallásod, nehezednek lépteid, s ismerőseid közül egyre többen vannak már a túlnani hazában, s kevesbedik körülöttd barátok, rokonok és testvérek száma. *Ne félj*, mert még sem vagy egyedül, Krisztus vesz körül és érint jobbjával minden rezdülésben és megszólaló igében.

1. Ne félj, mert Krisztus él

– „Halott voltam, de íme élek örökké. Biztató szózat ez Jánosnak és minden idők keresztyéneinek. Krisztus megkóstolta a halál minden kínját és megalázó gyötrelmét. De az Atya életre hívta, feltámasztotta, él örökké. *Pilinszky János* így vall Isten húsvéti tetteről:

„Mert megölhették hívány zsoldosok
És megszünhetett dobogni szíve
Harmadnapra legyőzte a halált
Et resurrexit tertia die.”

Nem tetszhalott volt, akit újraélesztettek, mint némelyek hangoztatják. Nem a tanítványok képzelete szülte halált győző feltámadását, hiszen hitük csődjéért méltán félhettek a számonkérés aktusától. Nem is csupán víziószzerűen látták, mint János. Felismerték őt, amint megtörte a kenyeret, amint együt ment velük az úton.

Krisztus él. Hiszed-e ezt? A Feltámadott maga akar meggyőzni létéről, mint tette két évezred egymást váltó nemzedékének számtalan megérintettjével. Ágostontól Savonarolán át Albert Schweizerig a hit hőseinek hatalmas családjával.

Ne félj, ha Krisztus jobbjával érint, jelzést akar adni létéről.

2. Ne félj, mert Krisztusé minden hatalom kezdettől mindörökké

Én vagyok az első és az utolsó, – Én vagyok, e két szó az isteni méltóság kifejezése. Hatalmát hírdeti, mint az újszövegesség én vagyok igéi. „Itt a megdicsősült Krisztus alkalmazza magára ezt az őszövetségi Isten-predikátumot. Ezzel fejezi ki a Teremtő Istennel való teljes és tökéletes egységét, mely teljesen Isten oldalára állítja és elválasztja minden termtménytől.” (Kamer)

Földi hatalmak okozhatnak keserűséget. Ideig óráig tombolhat a Gonosz hatalma (háború borzalmai rémísztenek s ártatlan emberek vére kiált az égre, meddig tűröd még, Urunk?), de bizonyos a végkifejlet. Krisztusé minden hatalom, Ő az első és az utolsó.

3. Ne félj, mert Krisztusnál van az örök élet

Nálam vannak a halál és pokol kulcsai – hangzik a kijelentés. Jézus halála nem a bukott hős tragédiája, hanem a halál felett diadalmasodó Krisztus győzelme. A kulcs képe nem kevesebbet jelent, mint a Krisztus sorsában való részeseledést. Papi palástja jelképezi, hogy győzelme nem pusztán önmagáért való, hanem gyülekezetéért, övéért történt. A pokol itt nem az el-kárhozottak helye, hanem a félelmetes szó az elhunytak birodalma tartalmat hordozza.

A múlt és a halál találkozik, mert az élet a mulandóságba süllyed. De Krisztus kulcs a mulandóság és a halál zárt ajtajához. Így nyitja meg az élet, az örök élet világát előttünk.

Szebik Imre
püspök

HÚSVÉT MÁSODIK ÜNNEPE

1Kor 15, 21–23

„Két-Ádám” Örökösei vagyunk!

Exegézis és meditáció

1. *Húsvéti-istentiszteleti igehirdetésre készülünk.* – Amit azért kell hangsúlyoznunk, mert textusunk is egy konkrét gyülekezetnek szóló üzenet *élet és halál kérdéseiről.* – Pontosabban azokra a hitbeli zsákutcákra, kétségekre és reménytelen-

ségekre keres választ, amik felől a korabeli keresztyének megkezdették a gyülekezetek vezetőit.

Itt elsősorban 1Kor 15, 12/b-re utalunk, valamint 2Tim 2, 17-kk-re. – Az elsőt így jellemezhetünk: „reménység nélküli keresztyénység”. Erre válasz 1Kor 15. teljes üzenete, – benne textusunk is. – A második a „jelenidejű (praesens) eschatológia” korai megnyilatkozása. Ez szintén „kihúzza a talajt” a keresztyén reménység alól azzal, hogy Krisztus visszatérését, a megváltás végső teljességét negligálja, illetve azt a „lelki élet síkjára” utalja.

Kongeniálisak akkor leszünk a „páli kériumához”, ha gyülekezetünk tagjainak – élet és halál kérdésével kapcsolatos, – mai vívódásait meghallgatjuk, és azokra kíséreljük meg a „Krisztus evangéliumát” hirdetni, reménységre odakínálni.

2. 21.v.: „*di anthrópu*” = ember által, – ez ennek a versnek, de egész textusunknak is a kulcs-kifejezése. – Itt elsőrendben is figyelembe kell vennünk Pálnak Róm 5, 12–21-ben közölt megállapításait. Ezekben az „első Ádámmal” kapcsolatban azt a sajátos *theológiai anthropológiai következtetést* vonhatjuk le, hogy halálunk nem csupán biológiai folyamatok végső fázisa, hanem Isten ítéletének valósulása. A halál tehát *így* „emberi dolog”, aminek egész existenciánkat érintő terhével, – felnőtt módjára – számolnunk kell. – A halál „agyonthallgatása”, természetessé batagellizálása éppen ezért öncsalás. A halálra azért elsősorban nem „önneveléssel”, hanem Isten előtt állva, hitben kell készülnünk! Meghajolva Isten ítéelő keze alatt, s válalva: Ádám „gyermeké” vagyok én is.

Viszont az „egy igazság van, csak a halál” bűvöletében élők félelme is olyan zsácutka, amiből az „életet ajándékozó második Ádám” adhat csak kiszabadulást. Itt azonban az életadó ember képénél feltétlenül figyelembe kell vennünk Jézusnak, – a Dániel könyve apokaliptikus forrásanyagából kisarjadt „ho hűiosz tu anthropu” = Emberfia, – messiási önmegnevezését is.

22. v.: Ennek a versnek is megvan a kulcsszava, – ez a kétszer elhangzó „*pantesz*” = mindnyájan. – Ha az „univerzális feltámadást” értenénk eze, vagy egy lelki folyamatot, – ami esetleg azonos lenne a hitrejutással ill. újjászületéssel, – ez meditálásunk tévútja lenne. A 23–24. versek üzenete a paruziáról, ill. az Isten királysága végső (to telosz) győzelméről szóló evangélium ugyanis teljesen ellentmond ennek. Itt valójában a történelem végső céljának, – amibe beletartozik az ember-története is, – olyan *theológiai alapjáról* van szó, ami egyedül Jézus Krisztus feltámadása. – Jelen korunkban, – a lét reális perspektívájától megfosztott világunkban, – nagyon is sokat jelentő üzenet lehet a hűsvéti evangélium: „Krisztusban *mindnyájan* életre kelnek”.

23. v.: Amire ebben a versben különösen is oda kell figyel-nünk, az ez a kifejezés: „*aparché*” = az első zsenge, (az első kéve). Utalok itt elsősorban Lev 23, 10-kk-re, – a pászkát követő sabbat utáni szertartásra. – Ez Jézus történetében a „harmadnap”! (1Kor 15,4.) – Ugyanez Mk 16,2-ben és Jn 20,1-ben: „a hétnék első napja”. De figyelembe kell vennünk Zsolt 118, 24-et is: „Ez a nap az, amelyet az Úr rendelt, vigadozzunk és örüljünk ezen.” – Hűsvét Isten győzelmének az ünnepe, azért az új kezdet öröme is helyet kell, hogy kapjon ezen a napon! – Karl Barth hangsúlyozza egy helyen a Die Auferstehung der Toten c. tanulmányában: „Jézus feltámadásának az értelme a mi reménységünkre nézve abban van, hogy a feltámadás isteni horizontja határozza meg a mi létünket is.”! –

Hűsvétről az evangélisták úgy beszéltek: „a sír üres”, – Pál hirdeti: „*az élet győzelme tény!*” – Krisztus feltámadt! – Korunkban, – amikor annyi érték devalválódott, annyi mérték relativizálódott, – a hűsvéti örömhír – Jézus feltámadt!, – szilárd fundamentumot ad reménységünk számára. Út nyílt előttünk az örök-élet felé; – bízhatunk ebben erősen: „...következnek azok (is), akik a Krisztuséi.”

Az igehirdetés körvonala

1. Az „emberarcú halál”

Az amerikai „kegyeleti iparról” bizonyosan sokat hallottunk már – számunkra szokatlan, idegen – történeteket, hogy az elhunytakat olyan élethű tartásban búcsúztatják el hozzátartozóiktól, mintha csak köztük ülne a kandalló mellett. Még a hangja is megszólalhat magnetofonról, így a hatás még „em-

beribb”, még „természetesebb”. Ha mindez ma még nálunk csupán egzotikum, a szándék, hogy a halállal megismertessék, megbarátkoztassák az embereket, nálunk is komoly társadalmi feladat. – A hűsvéti evangélium is csupán ennyi volna?

A halálról Jézus Krisztus halála nélkül beszélni, tanítani nem más, mint féligazságok kenyerével táplálni az éheset. Hiszen a Golgotán Jézus halálában a mi halálunk ítélete is kimondatott! Azzal, hogy a halál Isten ítélete rajtunk, nem tudjuk „megbarátkoztatni” azokat sem, akik itt ülnek a templomban, de Isten Szentlelke el tudja fogadtatni velünk, hogy vállaljuk: „mi ugyan méltán!” Csak a „második Ádám”, Jézus Krisztus halála mutatja be teljes realitásában az „első Ádámtól” örökölt emberarcunk halálós sebeit. Ha nem volt elég a bulvárlapok sok gyilkos rémtörténete, ha nem volt elég a körülöttünk lévő népek testvérgyilkosságainak kiterített, megcsonkított, meggyalázott hullái, hogy megismerjük az „emberarcú halál” iszonyatát, nézzünk Jézus Krisztus keresztyére, s talán majd lassan szívünkbe hasít a fájdalom: „Ó én nyomorult ember, kicsoda szabadít meg engem e halálra ítélt testből?” (Róm 7, 24.)

2. Az élet „arcvonásai” Jézusban

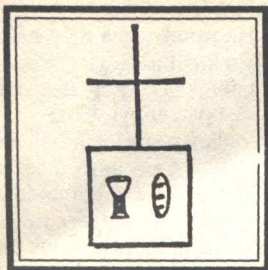
a) *Az élet csoda, – Isten teremtése.* – Sokan megyünk ki hűsvétkor mi is a temetőbe, s megállunk szeretteink sírja mellett. Nagy alkalom az a néhány perc arra, – mint ahogy a hűsvéti asszonyokkal is történt, – hogy rácsodálkozunk az élet ajándékára. Régen volt halandó őseink közül nem csak életadó apánkra-anyánkra, nemcsak a hitben előtűntünk járt, s azt reánkplántált evangéliumok eleinkre, s nem is csak a haza, meg az emberiség kimagasló „élethordozóira, védőőre” szabad gondolnunk: hiszen tőlük kaptuk az életünket, – a biológiai, és a kulturális arcvonásainkat is. Legyen nekünk legalább ennyire drága az az örökség, amit Isten kínál nekünk Jézus feltámadásában. Hiszen teremtő keze minden „ember-ősiüknél” többet ajándékoz ma is: romolhatatlan örök-életet!

b) *Az élet láng, – amit tovább kell adni.* – A magzati élet védelméről nemrég zárult le országszerte a vita, de bizonyára sok fiatalban, meg idősbben is tovább élnek ezek a kérdések. – Nagyvárosok, ipari centrumok szennyezett levegője, ihatatlan vize kiszámítható pusztulását jelentheti az emberi életnek. Az „alvilági” erkölcsstelenségnek, rablásnak-gyilkosságnak nyílt előretörése, a reklámhadjáratok hazugságözöne bizony megkérdőjelezi gyermekeink jövőjét, és „elveheti a kedvünket” az élet továbbadásától! És ha keresztyének, hívő emberek, vagy akár a papom búne áll előttem, hogy elvegye tőlem az élet reménységét, – engedjük, hogy ebben Isten evangéliumának szava vezessen bennünket! Nézzünk együtt élő Istenünk áldott kezére, hogyan hozta elő a pusztulásból a diadalt, a halálból az életet. Mennyei Atyánk hűsvét győzelmi hírével minket is tanítgat őrizni az „Élet Lángját” abban a teljes gazdaságban, ahogyan azt az élő Jézus Krisztusban akkor megőrizte, s máig az Anyaszentegyház szolgálatával nekünk is továbbadja. Ezen az istentiszteleten ránk bizza ezt a lángot!

c) *Az élet ajándék, – amit öröme, hálaadásra kaptunk.* – Mai szentegényünk két nagyon fontos szava álljon végül is eléink. Az egyik így szól: „mindnyájan.” – A másik pedig ez: „első zsenge”.

– Ebben a szóban, hogy „mindnyájan”, valóban mindenki benne van: a legbatortalanabb, legelkeseredettebb, a legmélyebb gyászban szenvedő és a legkiábrándultabb ember is. Még mi is! A halállal, gyászal, reménytelenséggel küzdők evangéliuma hűsvét üzenete: Jézus él – mi is Vele! Engedd, hogy megkeressen, azokban a mélységekben, ahogy idejöttünk, amiben vagyunk. Gyermekei vagyunk mi is. – Ahogy a Fia után ment Atyánk a halálba, úgy jön utánunk, úgy bátorít életre minket szeretetével ma is.

– És miről prédikál az „első zsenge”? Arról, hogy Izraelben az új termés első kéréjét hálaáldozatként adták az Úrnak. – A feltámadt Krisztus, – az élet első zsengeje a lehangosabb glóriája Isten dicsőségének, a legnagyobb magasztalása az életét értünk áldozott Egyszülöttnek. – Akit közülünk Isten Szentlelke ma az élő Jézushoz mint Megváltójához és üdvözítőjéhez vezetett, annak szabad öröme, hálaája „első zsengejét” boldogan tovább –, egészen hazavinni!

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

A főváros peremén

– A Vecsési Gyülekezet mindennapos örömei és gondjai –

A Vecsési Evangélikus Missziói Gyülekezet idén éri el a bibliai életkor végső szakaszának, a hetvenedik életévnek kezdetét: 1923-ban alakult meg. A gyülekezet múltjáról jó összefoglalást olvashatunk Tóth-Szóllós Mihály cikkében, mely az Evangélikus Élet múlt évi okt. 25-i számában jelent meg. Ezért a múlt idézését mellőzve, a címnek megfelelően egy olyan kép részleteit igyekszem kinagyítani, mely a gyülekezet jelen életét örökíti meg.

Készítsünk egy légi fényképet. Menjünk el Ferihegyre, ülünk fel egy induló repülőgépre, és az övek becsatolása után, amikor a gép a kifutópályára áll, már meg is érkezünk Vecsésre. Mert a repülőtéren ezen a részén nem is olyan régen még káposzta termett. Az emelkedő gép ablakából kinézve magunk alatt látjuk Vecsést, Üllöt és Gyált, ahol a gyülekezet tagjai élnek. Most exponáljunk! Mit látunk? Kertes házakat, előre gondosan megtervezett utcákat, melyek között csak az ófalu girbe-gurba utcái őrzik a régmúlt hangulatát. A három katolikus templom tornyai a község három központjában emelkednek. A vasútállomás közelében álló templom tornyán a csillag a református gyülekezet lelki otthonát jelzi. Az evangélikus templomot ezen a képen hiába is keresnénk, mert fák takarják. A háború végén felrobbantott templom helyén egy annál jóval kisebb áll, melyet a templom- és parókaépítő Marschalkó Gyula lelkész által ültetett örökzöldek és vadgesztenyefák ma már felülről is oltalmazznak az időjárás viszontagságai ellen.

Vecsés lakóinak száma folyamatosan növekszik. A 30.000 lakos között kb. kétezer református és háromezred evangélikus él tökéletes szórványhelyzetben. Gyálon és Üllön az evangélikusok lélekszáma együttesen sem éri el a száz főt. Mindkét községben a reformátusok fogadnak be minket templomaikba igazi testvéri szeretettel. Gyálhoz tartozik még Felsőpakony, ahol két evangélikus család él. A helyi távolságokra jellemző, hogy falun belül is több kilométerrel járnak az emberek templomba – az idősök is! – és a gyermekek még télen is kerékpárral közlekednek. Ezért az esti alkalmakat, mint pl. a karácsony-esti ünnepet is koradélután tartjuk, hogy még a sötétedés előtt hazaérhessenek a családok. Általános gyakorlat, hogy a környékbeli, felekezeti hovatartozásuktól függetlenül több templomba is járnak attól függően, hogy vasárnap éppen melyik faluban vannak, többnyire a rokonaiknál. A vonzáskörzet Óbudától és Budafoktól Monorig és Pilisig terjed. Ezért olyan pótolhatatlanul fontos, hogy az évi istentiszteleti rendet lehetőleg minden család még az év elején megkapja.

EVANGÉLIKUS

A Vecsési Evangélikus Missziói Gyülekezet nevében ma is az „Evangélikus Missziói” a domináns. Sajnos, mindennapos

tapasztalatom, hogy az „evangélikus” szó önmagában jelentés nélküli. Jelentését viszonyzóként kapja meg, mint pl. nem katolikus, nem református, stb. Égetően fontos lenne a bibliaórákat felnőtt-hittanórákká formálni, hogy az evangélikusok legalább a saját hitvallásukat megismerjék. Dehát tudom, hogy az embereknek erre már végképp nincs idejük... Igen sok katolikus a református egyházzal mos egybe minket, mondván: „nincs is olyan sok különbség a kétféle egyház között”. De van, aki egy un. „Protestáns Egyház”-ról tud és abba sorol minket. Meg kell tanulnunk az evangélikus identitásunkat pozitív tartalommal megfogalmazni, és akkor a többi keresztyén egyházak, egyéb közösségek és a polgári szervezetek el- és befognak minket fogadni. Megértik, hogy az „evangélikus” szó nem viszonyzó, hanem az egyetemes keresztyén hit krisztusközpontú megfogalmazását jelenti.

MISSZIÓ

A misszió nem szervezet, hanem létforma. Csak a Krisztus evangéliumának tudatos középpontba állítása biztosíthatja az evangélikus gyülekezetek fennmaradását a többi keresztyén felekezet tengerében. Az ökumené korában élünk. Ez pedig olyan nyitottságot és együttélést kényszerít ránk – hála Istennek – amit az elődeink álmukban sem mertek gondolni; vagy ha igen, akkor megrémültek volna tőle. Hogyan valósul ez meg a gyakorlatban? A Zeneiskolában fafúvósokat tanítok. Ez tette lehetővé, hogy olyan karácsonyi műsort állíthassak össze, amellyel a templomokban szerepeltek a növendékek. Ennek révén olyan gyermekek és családok jutottak el templomokba akik meg sincsenek keresztelve, és templomot sem láttak még sohasem belülről. A missziót helyileg csak így tudom értelmezni és gyakorolni. Mindenkit hivatok a gyülekezeti alkalmainkra, akivel kapcsolatba kerülök, és arra biztatom, hogy ha van „saját” temploma, akkor becsülje annyira, hogy látogassa is. A Szentlélek munkaterülete ugyanis az egész teremtett világ, ahol emberek élnek (oikumene). Itt pedig csak egyetlen határvonal létezik: Krisztusban élés, vagy a Krisztus megtagadása.

ÖKUMENIKUS

A családok tagjai többnyire különböző felekezetekhez tartoznak. Ha egyikük sem „tartja a vallását”, akkor még a gyermekeiket sem keresztelik meg. Ma egyre gyakoribb, hogy nem a szülők viszik gyermekeiket a templomba, hanem a felszerült gyermekek hozzák magukkal szüleiket. Ha hívó – vallásukat gyakorló – emberek élnek együtt, akkor együtt járnak egymás gyülekezeti alkalmaira. Vecsésen a református és evangélikus gyülekezetek tagjai és lelkeszei rendszeresen részt vesznek

egymás hétköznapi és ünnepi alkalmain; és nagyon sok közösen meghirdetett együttléttünk van, melyeken együtt szolgálunk. Az Ökumenikus Énekkar vezetője az evangélikus lelkész, a tagok túlnyomó többsége pedig református. Az iskolai hitoktatást is csak úgy tudjuk megoldani, hogy néhány iskolában az alsó tagozatos osztályok részére közös református-evangélikus csoportokat alakítottunk ki. A konfirmáció előtt egy évvel aztán már a saját lelkésziük tanítja a gyermekeket. A hétköznapi iskolai hitoktatás a szétaprózottsága miatt rendkívül idő- és energiaigényes. De még így is szükség van a vasárnapi gyülekezeti csoportra is, sőt, néhány gyermeket csak az otthonában tudok elérni, mert a tanítási időben erre nincs lehetőségem.

ÖRÖMEINK

A hétköznapiakat a lelkipásztori látogatások és a gyermekekkel való foglalkozások töltik meg tartalommal. Pótolhatatlan erő- és örömforrás napról-napra a különböző életkorú gyermekek között élni. Meggyőződésem, hogy sok felnőtt élete azért olyan örömtelen, mert hiányoznak a gyermekek a környezetükből. Ezt igazolja a szeretetvendégségeink vonzóereje, amikor gyermekekkel és fiatalokkal telik meg a templomunk.

Gyülekezeti életünkben minden vasárnap igazi ünnep az istentisztelet. Szinte minden alkalommal üdvözölhetünk olyanokat, akik először jönnek közénk. – Ki tudja, mikor jönnek el ismét? Gyülekezetünk lelki magját főként asszonyok alkotják, akik tisztán és rendben tartják a templomot és környezetét; élő virággal díszítik tél közepén is az oltárt; begyűjtik az egyházfenntartói járulék nagy részét; háziasszonyokként szolgálnak a szeretetvendégségeken és mindig örömmel végzik el az idősebb feladatokat. Ők formálják igazán családiassá gyülekezeti alkalmainkat a felügyelőnk melegsívű vezetésével.

Gyülekezetünk hagyományosan legsúlyosabb gondja, hogy bár állandó jelleggel kérünk adományokat a szükséges célokra, mindig csak azok adnak, akik rendszeresen résztvesznek az istentiszteleteken – ők évente több ezer forintot is! De bizony erős kisebbségben vannak azokkal szemben, akik ma is évente száz Ft.-tal „támogatják” egyházunkat. Beláttuk, hogy ezzel a gondnal a jövőben is együtt kell élnünk, és hogy ha missziói egyháznak valljuk magunkat, akkor azoknak is kell szolgálunk az igével, akik egyáltalán nem adakoznak. Idén legnagyobb gondunk az immár végképp javíthatatlanná öregedett harmóniumunknak egy új kisorgonára cserélése. Ha nem sikerülne megoldanunk, akkor az istentiszteleti énekeink óhatatlanul „a capella” szólalnának meg.

Súlyos napi gondot és feladatot jelent a Jehova Tanúinak és a Hit Gyülekezetének igen erőszakos és intenzív jelenléte. Már az iskolás gyermekeknek osztogatják a színes kiadványaikat, és a hittanosaim között több ízben is kellett olyan gyermekekkel elbeszélgetnem, akik azt vallották magukról, hogy sátánhívők. Nagyon oda kell rájuk figyelni azzal a szeretettel, amit sajnós a családjukban nem kapnak meg, mert a szüleik már lelki halottak.

Összeállt a kép. Tudom, hogy nem teljes, csak rész szerint való. De hát ilyen a mi egész életünk. Kűszködünk, fáradunk és apró részfeladatok teljesítésével telnek el napjaink, éveink. Jó tudnunk, hogy van, aki nem a felhők magasságából fényképezi az életünket, hanem onnan, ahol a részek egészévé, teljessé, tökéletessé állnak össze. Őt dicsérjük és Neki adunk hálát mindennapi örömeinkért és gondjainkért a főváros peremén élve a jövőben is.

Rezessy Miklós

Kórházlátogatási tapasztalataim

A kórházi betegágyak mellett tapasztalom azt, amit temetések alkalmával: sok a végső kérdések felé megnyitott szívű ember. A lelkészi szolgálatban oly ritka „sikerélmény” itt megsokszorozódva jelentkezik, mert várják(!) a lelki segítséget, az Isten szolgáját.

Két és fél éve annak, hogy a főigazgató professzornál jelentkeztem, engedélyezze a rendszeres lelkészi szolgálatot a fővárosi központi kardiológián. Kérésemet megértő támogatással fogadta, csak istentiszteleti helyiséget nem tudott biztosítani. Csak a kórterembe, a betegágyak mellé szeretnék eljutni, mondtam, s ma sincs egyéb kívánságom.

A kórtermekbe úgy jutok, hogy osztályonként (emeletenként) a nővérek bekérdéznek a szobákba, kér-e valaki lelkészi szolgálatot, s az így kialakult névsort az intézetvezető főnővérnek adják át. Őtöle indulok, a hét minden keddjén délután. – Menetközben kialakult, hogy a betegfelvételnél egy gondosan megtervezett szórólapot adunk a kórházi lelkészi szolgálat adatairól.

Belépve a betegszobákba – papi melényemről felismerhető vagyok – a kórterem minden betegével kezdek fogok. Ezzel mintegy beleegyezésüket kérve, hogy odaléphessenek ahhoz, aki hívott. Ott a ne-

vem mellett elmondom azt is, hogy evangélikus lelkész vagyok. „Én katolikus vagyok” hangzik legtöbbször, azért egy lelki családba tartozunk, válaszolom, s egész ritka eseteket kivéve, így a kérdés nyugvóponttra jut. Talán azért, mert a szenvedő betegnek nagyobb a vigasztalás(!) és lelki segítség utáni vágya, mint a felekezeti kötöttsége.

Amikor odaülök a beteg ágya mellé, tájékozódó és kapcsolatot kereső kérdéseimet addig folytatom, amíg ő el nem kezd beszélni önmagáról. Betegségéről, az otthonhagyottakról, munkájáról stb. Nem nézem az órát. Tudom, hogy az általam hozott üzenet a fontos, de ez csak az ő mostani gondoljaiba, panaszaiba és sőhajaiba ágyazódhat bele. Boldog vagyok, ha bámiről beszél, ami az utat világítja meg, amelyen ide érkezett, a szív-kórházba.

A főkérdés, természetesen, a betegség. Ezzel kapcsolatosak az alapfélelmek. Betegsége felőli teljes tájékozatlanság: lehet-e ebből meggyógyulni; érdemes-e alávetni magát a szívkatéterezésnek és szívműtétnek; milyen élet vár rá, ha hazamegy stb. – Úgy gondolom, a kórházlelkészek a betegség lefolyásáról és kiemenetéről nagyjából tájékozottnak kell lennie, (nem tudálékosnak és nem diag-

nosztának). – Számomra az ad könnyebbé, hogy az elhúzódó szívbetegség stádiumait átéltem és éppen ebben a kórházban kaptam vissza egészségemet, súlyos szívműtét után. – Elmondom tehát, fájdalommentes(!) a katéterezés és ebben a kórházban biztos kezek rutinműtje a szívroperáció.

Ehhez hasonló beszélgetések után szoktam megkérdezni, engem mint lelkészt hívott ágyához, mit segíthetek mint Isten szolgája, mint pap – ? Fel vagyok készülve a legképtelenebb válaszokra, de ezt úgy igyekszem fogadni, mint amikor valaki a legbelső szobájába tessékkel be... Ahogy a harctéri lövészárokból, hasonlóan itt sem szoktak színészkedni, alakoskodni a betegek. Nincs miért! Ő igazi veszélyben van, én meg kívülálló idegen vagyok (nem rokon, nem ápoló). Beszél-nie kell – ez önmagában is könnyebbé ad – és nekem nyugodtan mondhatja. Amennyit a bevezető ismerkedésben életéből elárult, annyit a lelkéből is megmutat. Ha egy látogatáskor három-tíz ágy mellé ülhetek, egy-két gyónásszerű, lelki tartalmú beszélgetésben mindig részem van.

A beszélgetés Isten felé fordító részében legtöbbször ezt szoktam elmondani: Próbálja most átgondolni egész eddigi

életét, – gyermekkorától, a mai napig – nem a jóságos Isten erős kezei között élte le azt? Gondolja, hogy éppen itt a bajban, a műtét előtt, hagyná magára ez a hűséges Isten? – Az első hitágazat felől érkező kérdések fölött elgondolkoznak, legtöbbször igent mondanak. Egyikőjük (ehhez hasonló ellenkezés ritka) élete példájából a kegyetlen Istent tudta csak elképzelni (sok betegség, sok sorscsapás volt mögötte). Őt több héten át látogathattam. Később már ő szervezte meg, hogy többen is kérjék szolgálatomat a kórteremből (átlagosan öten fekszenek egy szobában), és otthonról azt írta, tudja már „mi végre volt beteg”...

Mind gyakoribb, hogy csak egy ágyhoz hívnak, de végül minden ott fekvő kéri, hogy középre állva valamennyiükhöz szóljak. Ilyenkor is körbemegek kérdéseimmel, úgy vezetve a beszélgetést, mint a négy szemköztieket, – és befejezőképpen megkérdezem: szabad-e most Istennek is elmondanunk, amiről eddig szó volt, – jónéven veszik-e, ha közösen imádkozunk. – Itt merem megszólaltatni, amit nem tudtam, vagy nem lehetett odáig: a második hitágazat örömhírért.

– Az imádságból felegyenesedve, a megfényesedett szemeket látva magam élem át a harmadik hitágazat lutheri magyarázatát is. (Négy szemközti imádságnál szívesen nyúlok a beteg keze után.)

Sohasem távozom el úgy, hogy búcsúzásként valami olvasnivalót ne hagyunk ott. Katolikus és protestáns anyagok vannak nálam: Újszövetség, imádságok, ígéslapok, jó szentképek, Evangélikus Élet, stb.

Felajánlom, hogy kórházon kívüli ügyeikben is segítek. Ezzel főleg az Erdélyből érkezett betegek élnek.

Úrvasorát ritkán kérik. Kapcsolatban vagyok katolikus kerkésszel, aki a „megerősítő” kenetet, vagy az oltári szentséget akár aznap is be tudja hozni.

Mindenkitől a saját hite szerinti köszöntéssel búcsúzom: Dicsértessék a Jézus Krisztus, – Áldás, békesség, és arányszámunknak megfelelően ritkán: Erős vár a mi Istenünk.

Kórtermeken kívüli szolgálatomhoz tartozik az ápoló nővérek pástorolása. Volt olyan napom, három betegügyi beszélgetés mellé öt nővér jelentkezett.

– Másfél év után derült ki, hogy vannak a kórházban lelki életet élő, hitben járó ápolók. Azóta összejövünk hetente kórházi kérdéseink megbeszélésére, iges és imaközösségre. Ökumenikus értelemben is széles „hit-zinskálát” képviselünk. Ők teljes értékű munkatársaim a betegek felé.

– A kórház rendelkezésemre bocsájtott egy külön szobát, telefonnal. Nem kértem, de jól tudom használni.

– A gyermekosztályra már háromszor

jöttek gyülekezetünk (Mende) gyermekei a szent karácsonyról tanuskodni: igével, versekkel, énekekkel és a jelenlévőknek kiosztott emlék-jelekkel. A kórház folyosóján „megterített” ünnepen velünk tartanak sokan a más osztályról jött felnőtt betegek, sokan az ápolók és orvosok közül. Az addig gyakorolt „fenyőfa ünnepe” helyébe lépve most érzékelhető eseményről lesz, amikor a várakozás ádvénti koszorújáról átvisszük a lángot a beteljesedés fájára, a karácsonyfára.

– Felkérésre lehetőségem volt a kórház orvosai és ápolói előtt szolgálatomról beszámolni. Tovább-gyűrűző visszhangot váltott ki, amikor a betegek lelki inségéről szóltam. A „szívnek” (!) olthatatlan igényéről, amellyel transzcendens fogódzót keres, vagy más szóval, a „krisztusi ember” segítségét. Ez az igény túllép (!) az orvos és a pszichiáter gondozásán, az immanens terápian. – Betegügyi tapasztalatok mutatják, hogy a beteg testtel együtt szenved az értelem (a szellem) és a lélek (a szív!) is. Gyógyulásuk is csak együtt várható.

– Végül kórházi szolgálatom legbelső bátorításáról szeretnék még szólni.

Nagyon sokféle betegséggel élünk együtt. Nem tudom eldönteni, ki a betegbb, aki orvost és kórházat jár, – vagy aki „makkegészséges”, csak a gondolkodása és életvitele beteg(es)? És nem tudom, miből, melyikből nehezebb gyógyulni?

Egyet viszont tudok: mindegyik betegség-zónában Jézus Krisztus a mi Gyógyítónk.

Hiszem, hogy mély értelme van a betegség elfogadásának (a belenyugvásnak), és az ún. elrendelés-hitnek, – de még inkább hiszem, hogy a beteget mozgósítani kell a gyógyulásra, a szívós élniakarásra. Ehhez viszont el kell dönteni, a Kinyilatkoztatás alapján, hogy Isten voltaképpen melyik oldalon áll. (– Ismerem az elrejtőző Istenképet, és azt is, hogy az ő gondolatait-terveit sokszor nem tudjuk követni. –) Mégis – még a betegágyhoz érkezés előtt – el kell dönteni, melyik oldalon áll:

– Betegséget adó, vagy gyógyító Isten ő –?

– Életet elvevő, vagy életet támasztó –?

– S még nehezebb: Büntető, vagy sokkal inkább simogató Úr ő –?

Úgy gondolom, az Ószövetség talaján fenntartható a válaszbán való bizonytalanság (!), – az Újszövetség fényében nem! – A betegek sem viselik el ezt a dilemmát. Magam sem tudok a vagylogosság feszültségében vigasztalni.

Mondogatom hát betegjeimnek, s közben magam is ezt a hitet harcolom: Isten meg akar minket egészen gyógyítani, – neki csak jóságos tervei vannak velünk, – Ő a teljes Élet felé vezet. Ez pedig igaz a nyilvánvalóan hamar bekövetkező halál küszöbén is.

Simonfay Ferenc
ny. lelkész

Minket is érdekel, szívesen tanulunk....

Az 1867. évi emancipációs törvény 125. évfordulója alkalmából kiállítás nyílt Budapesten „Fejezetek a magyarországi zsidók életéből” címmel. A kiállítást ugyan polgári kezdeményezésre, de egyházi emberek érdeklődésére is számot tartva rendezték meg – levéltári-múzeumi és könyvtári kutatások, gyűjtések alapján. A magyarországi zsidók és nemzsidók többszázéves együttélésének mindennapjait, történeti sorsfordulóit egyaránt sikerült bemutatni. A kiállított képanyag, tárgyak és kitűnő magyarázó táblák a muzeológia eszközeivel minden látogatónak tudnak újat nyújtani.

Az igazi érték talán éppen az, hogy itt együtt van nagyon széles idői skálán több mint ezer év anyaga. Más ez mint a budapesti Zsidó Múzeum, ami szintén értékes és kár, hogy evangélikus lelkesek között kevésbé ismert, külföldi vendégeink gyakran kérik, hogy mutassuk meg a Zsidó Múzeumot. – Gyakran elfelejtjük, hogy még a holocaust után is Magyarországon ma Európa legnagyobb zsidó közössége él. Attól a félelemtől, hogy itt mindig vulkánon járunk, inkább homokba dugjuk fejünket és nem akarunk „új” ismeretekre szert tenni. A kiállítás anyaga érzéketlenül mutatja meg, hogy a magyarországi zsidó – nem zsidó együttélés milyen változatos képet produkált, s hol tragikus, hol felemelő korszakai voltak. Kétségtelenül a mérhetetlenül szükséges toleranciára hívja fel a kiállítás figyelmünket, ha ez hiányzik, fejlődésünket, Európához csatlakozásunkat gátolja, sőt olyan rossz hírtünk költi, amibe külföldön gyakran belekapaszkodnak és tel-

jesen hamis képet hordoznak magukban rólkunk.

A kiállítást az Együttélésért egyesület rendezte, védnökei között ott van Harmati Béla püspökünk is Izrael államának magyarországi nagykövete David Krausz, Landesmann György, Schweitzer József főrabbi, Benda Kálmán történész társaságában, hogy csak néhány nevet említsünk.

Aki nem nézhetette meg ezt az értékes kiállítást, annak kedvéért megemlítjük, hogy a következő tematikájú táblák igazítják el a látogatót: A zsidók Pannóniában a honfoglalás koráig. – A magyar államalapítástól a török hódoltság koráig. – A három részre szakadt Magyarország (1546-1686) – Zsidók a török kiűzése után újjáépülő Magyarországon – A zsidók a reformkori Magyarországon (XIX sz. első fele) – Magyar zsidók és az emancipációs törvény (1867 XVII. tc.) – Zsidók Magyarországon 1867-1914 között. – Az emancipáció, zsidóság válaszul: orthodox-neolog hitközségek, a cionizmus (1868-69 évi zsidó kongresszus). – A magyarországi zsidók 1914-1945 között. – A numerus clausus rendelettől 1945-ig. – A magyar zsidók a háború után (1945-56). – Magyar zsidók 1956-tól napjainkig.

Bibó István 1948-ban megjelent tanulmányából idézett mély mondataival zárul a kiállítás anyaga és magyar, angol, német ismerető füzet is. – Az evangélikus lelkész és teológus is, ha előítéletek nélkül járja a kiállítást, nemcsak ismeretekben gazdagszik, de emberségben is!

HK

Szerkesztői üzenetek

Tisztelettel köszöntöm az Olvasót! Amint bizonyára észrevették Olvasóink, az 1992/9. számban közölt előzetes listáról már részben törlesztettünk előre megígért cikkeket, részben még adósok vagyunk. Gémes István Drewermann cikkei és Tegez Lajos Dilemma című cikke a Szentírás-kezeléssel és fundamentalizmussal kapcsolatos problémáinkat elevenen tartotta. „Vajta Vilmos újra magyarul” régi adósságunk volt – nagyon meglehetően visszhangot kaptunk rá nagytekintélyű professzor testvérünkötől. A *Liturgikai jegyzet* azt mutatja be, hogy kántorképzőseink mit is tanulnak. Két részben hozott „Miként vigasztalunk mi?” cikkünk (Ribár János) sejtetni enged: mennyi tanulnivalónk van ezen a téren. Csepregi Béla evangélikus gyónás tárgyú cikke – egy a magyar lelki ébredés ideje óta állandóan előkerülő kérdéssel és gyakorlattal ismert meg. Keveházi László összevontan pótolta, amit egyháztörténe-szeink a múlt év jubileumaival kapcsolatban mulasztottak. 1-1 fejezet a „pályám emlékezetéből” visszaidézte a közelmúltat. Meg kell említenem, hogy a megígért, Thurnay Béla, Keresztésgről szóló cikkét terjedelménél fogva nem közölhettem a Lelkipásztor hasábjain, de átírtam a Theologia Szemlébe, ahol az 1992/5.-sz.-ban publikálni tudtam, ugyanez történik a dr. Zsigmond Árpád féle érdekes kísérlettel, amiben válaszolni igyekezett egyetemi hallgatóknak az evolúcióval és más természettudományos jellegű tételekkel kapcsolatos kérdéseikre. Mint a THSZ szerkesztőbizottságának decemberig elnöke, így segíthettem a Lelkipásztor anyagtorlódásán.

Áll ígéretem Kolumbusz az exegéta tárgyú kuriózum közlésére, Comenius évforduló után is egy négy nyelvű Comenius ismertető bemutatására, a postgraduális tanfolyam értékelésére és újabb szakaszának terveire nézve (1993). Észrevették, hogy a *Pályám kezdete* párhuzamosan a Pályám emlékezete sorozattal már meg is indult. Adós vagyok meglévő saját előadásaim közlésével: A *protestáns Róma, egy ausztriai nemzetközi-felekezetközi konferencián elhangzott előadással* (Mitől és mire szabadít meg Krisztus?), egy dialógus előadás rám eső felével: a ministerium verbi divini et sacramentorum – a vitapartner dr. Sulyok Elemér bencés teológiai tanár volt, két homiletikai előadásorozat bő vázlatával: *Prédikáljunk-e egyáltalán?* (postgraduális sorozat 5 tagból) és egy tavaly címeiben közölt speciális kollegium anyagával a homiletika tárgyköréből.

Iskoláink igazgatói, remélhetőleg hamar írnak helyi problémáikról és örömeikről, lelkész-országgyűlési képviselők különös, de ténylegesen meglévő szolgálatáról csak egy cikk futott be eddig. Legnagyobb adósságom az olvasott, vagy részben megismert könyvek ismertetése, ezek száma már túlhaladja az ötvenet és szinte lehetetlennek látszik az utolsó két év gyümölcsét megfelelő formában közreadni, ugyanígy vagyok a *folyóiratok* áradatával, pedig ez főleg *felekezetközi vonatkozásban* (Rk. sajtótermékektől kezdve az Unitárius újságig, és a helyi gyülekezeti hírmondóktól a kérészetű, de érdekességet jelentő egyházi, vagy „vallásos” kiadványokig teherként nehezedik rám) *jelentős lehet olyan lelkésztestvéreim számára, akik ilyen sajtótermékhez nem jutnak, nincs idejük olvasni, vagy már feladták, hogy az információs dömpinget kezelni tudják.* Itt kell megemlítenem: a külföldi anyag ma már aligha közölhető szemlészését: az etióp evangélikus egyház angol nyelvű könyvgyűjteményéről (Mekana Yesu Egy-

ház) az erdélyi unitárius Magvetőig és a norvég Israelmissjon-tól kezdve a svédországi és finnországi svéd nyelvű heti és havi kiadványokig, ezekben mind van evangélikus magyar lelkészeket is érdeklő anyag.

Tudom, kevés figyelmet fordítottunk az *ökumenikus párbeszédre* (bilaterális és multilaterális vonatkozásban egyaránt), pedig nemcsak negatív jelenségek mutatkoznak ma és nem kell annyira komolyan venni az ökumenikus klímaváltozás vagy ökumenikus tél riasztó varjúkárogását, mert az ökumené ügye megy tovább és a tél után tavasz is jöhet (ver sacrum!), s bizonyos vagyok abban, hogy a Gamaliel féle válasz érvényes itt is: „mert ha emberektől van ez a dolog vagy ez a mozgalom, akkor megsemmisül, ha pedig Istentől való, akkor úgy sem tudjátok megsemmisíteni, sőt úgy tűnhetnek fel, mint akik Isten ellen harcoltok” (ApCsel 5,38)

Nem keserít el, hogy kérésem ellenére sem kaptam 5-6 LMK-dolgozatnál többet – inkább abban reménykedem, hogy az idei kért, ajánlott 13 téma feldolgozásai közül lesz olyan, amit esperesek és az LMK-k tagjai méltónak találnak arra, hogy építsék a lelkészek közösségét. Itt említem meg, hogy az egyik LMK-ból azt a jelzést kaptam, hogy felvetődött a kérdés: *Kié a Lelkipásztor?* – Professzorok, miniszterek, doktorok írják – mi meg gyakorló lelkészek vagyunk... Lassan elszakad a Lelkipásztor a magyar valóságtól. Külföldi lelkészek is tanítanak, más felekezetű szerzők is helyet kapnak (rk.ref. methodista, baptista) *Kié a Lelkipásztor?* – eddig a nem szórul szóra, de tartalmában idézett kérdésvetetés. – *A Lelkipásztor a magyar evangélikus lelkészeké ma is* elsősorban, olyanoké, akik szívesen és örömmel tanulnak másoktól és hajlandók más, eddig meg nem szokott gondolatcsapásokon is haladni, olyanoké, akik nem adták fel a jól informáltság igényét és akik nem esnek a régi kísértésekbe: „más az elmélet – más a gyakorlat, vagy más a budapesti aszfalt és a nyírségi homok” stb. A másik válaszom az, hogy csak olyan cikket tudok közölni, amit megírnak. A legerősebb kritikusok, a legélesebben bírálók alig-alig vehetők rá arra, hogy írjanak. Kaptam ilyen választ is: „Csak nem gondolja Hafó, hogy én magának firkálok...” Bizony nem gondolom, hogy bárki is nekem írma. Aki ír, az az egész megcsappant, de még élő és szolgáló magyar evangélikus lelkész karnak ír, aktívoknak és nyugdíjasoknak egyaránt (meglepő milyen meglehetően leveleket kapok nyugdíjas kollegáktól szaklapunkkal kapcsolatban). Más felekezetű olvasóink és külföldi testvéreink sok pozitív véleményét is ismerem, szóban vagy levélben közölt megnyilvánulásuk bátorítólag hat.

Végül e szubjektív hangú szerkesztői üzeneteket azzal zárom, hogy különös figyelmet fordítok meglévő, de eddig még fel nem tárt értékeink publikálására. Amíg időnk van, addig kell őket megszólaltatni és elment testvéreinktől hátrahagyott, de eddig nem ismert kincseket napfényre hozni. Itt arra is gondolok, hogy engem nem befolyásol különböző egyházpolitikai irányzatokhoz tartozás. A szerkesztőségem elején meghirdetett integrálás ma is egyik alapelve, ha nem is az egyetlen, hiszen ma legalább ilyen fontosnak tartom, hogy amit közlök, az egyházépítő legyen, vagyis konstruktív. Így is kérem, hogy azok a lelkésztestvéreim, akik eddig nem írtak, lapunk múltjára vagy egyik másik szerzőre hivatkozva: *írjanak!* Ne fosszanak meg minket, magyar evangélikus lelkészeket, Istennek náluk elhelyezett kincseitől. Testvéri szeretettel és az Olvasók iránti őszinte megbecsüléssel.

1993 január 18.

Hafenscher Károly

A protestáns teológiai intézmények
közös II. NYÁRI INTENZÍV POSTGRADUÁLIS
TEOLÓGIAI TANFOLYAMÁT

1993. július 5-16-ig

rendezzük meg Isten segítségével az Evangélikus Teológiai Akadémia épületeiben (H-1141. Budapest, Rózsavölgyi-köz 3.).

Elsősorban a teológia tudományos művelésére elkötelezett, teológiát végzett testvéreinket várjuk, de más komolyan érdeklődő jelentkezését is elfogadjuk.

Az előadások és szemináriumok két héten át párhuzamosan fognak folyni a hat teológiai szakterületen (őszövetségi, újszövetségi, egyháztörténeti, rendszeres, gyakorlati teológia, valamint vallásszociológia), az egyik héten külföldi, a másik héten belföldi előadókkal. Alkalmat kívánunk adni a bibliai és kívánságra a modern nyelvek gyakorlására is. Vidékieknek szállást, ellátást, budapestieknek ebédet biztosítunk.

Kérjük, nyán tervei kialakításánál már most vegye figyelembe a tanfolyam időpontját. A részletes programot és tájékoztatást, amint lehet, közöljük.

A rendező tanári karok nevében

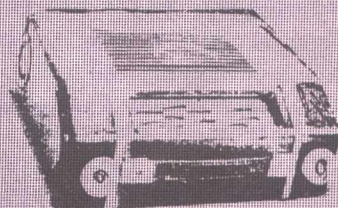
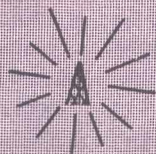
Dr. Cserhádi Sándor professor
(Evangélikus Teológiai Akadémia)

Lelkipásztori feladatok Magyarországon
az ezredforduló táján

Ez a címe annak a kitűnő, eszméletető cikknek, ami a *Távlatok* című rk. periodikában jelent meg *Brückner Ákos Előd* (OCist) tollából a legutóbbi számban (1992-2). A lap két szerkesztője garancia arra, hogy széles látókör, anyagismeret és előretekintés a jellemzői a szerkesztésnek (Szabó Ferenc SJ, a Vatikáni Rádió hazai szerkesztője és rendtársa Nagy Ferenc SJ). A cikk fő érdeme, hogy a jövő felé irányul, amiként ő említi „a jövő felé rendeződés” az új evangélizációknak és az új pasztorizációknak egyaránt alapelve... Cikkének summáját saját szavaival ismertetjük: (155-156 lap)

A fentieket így sűrűsíthetjük tézisekbe – a megvalósítás útját ezáltal is egyengetve:

1. A hazai egyháznak megvan a lehetősége arra, hogy megújuljon a II. vatikáni zsinat szellemében.
2. Evangélizálásunk személyesebb és életközeli legyen, teremtse meg a közös földolgozás és kölcsönös tanúságtétel kereteit!
3. Liturgiánk egyrészt bensőségesebb, másrészt köztvetlenebb lehetne! Kellene a lelki töltkezés alkalmai és helyei!
4. Koordinációra szorulunk! Ebben segít a vezetőképzés, a klérusban a *presbyterium*-elv vállalása, a hívek szolgálatának nyitott elfogadása.
5. Felelősek vagyunk a széleskörű hitbéli alpműveltségért, a közoktatás-nevelés és a kultúra egésze terén a keresztyény minta és szemlélet megjelenéséért, a magyar keresztyény értékek fennmaradásáért!
6. Eseménysé kell válnia – legalább időnként – az Egyház ünnepeiremő erejének, a kiengesztelődést elősegítő szolidaritásának.
7. Társadalmi szélességben és minden korosztálynak fel kell kálnunk az élni akarás, a pozitív példák, a bizalmat kiváltó tények, a becsületes életminták és önzetlenül befogadó közösségek mindenfelé felmutató valóságát!
8. A rétegpasztoráció számtalan síkján a már elindult kezdeményezésektől a modellekig, majd átfogó struktúrákig kell eljutnunk, s ehhez szakembereket nevelnünk.
9. A jelen számtalan elvárását, tapasztalatát, máris kézzelfogható részeredményét, a küzdelmeink Isten előtt kedves voltát és a számtalan továbbképzési lehetőséget bátrabban megszívlelnünk!
10. A jelenlegi színóduselőkészítő, a pasztorációt hitelesebbé tevő folyamatokat józan odaadással, egymást segítő munkával és azzal a készséggel örömmel vállaljuk és szolgáljuk, hogy az Úr velünk van!

– Hallgasd

a Norvég Misszió

Trans World Radio

angol és spanyol nyelvű adásokkal kezdte munkáját 1954-ben egy 10 kilowattos adón Tangerban. Ma 100 és 500 kilowattos adója van ennek a rádiómissziói társaságnak, s ezen Monte Carloból több mint 30 nyelven sugároznak evangéliumi rádióprogramokat Európa, a Közép-Kelet és Észak-Afrika felé. Bonaire szigetén a Karibi tengerben egy 500 kilowattos adója is van, s ezzel úgyszólván az egész világot eléri.

magyar nyelvű rádióadásait

A Norvég Egyházi Misszió magyar nyelvű rádióadásai 1963 óta minden pénteken voltak hallhatók (1982-től csütörtökön is). Jelenleg szombat és vasárnap este 19-kor vannak adásaink a 49 méteres hullámhosszon (6200 kHz). A rádióhallgatási viszonyok szerint a hullámhossz évenként egyszer kétszer változhat (31 vagy 41 m-re), amit azonban kellő időben közlünk hallgatóinkkal.